Barnevernssaker med foreldrekonflikter

Forhandlinger om problemforståelser og handlingsrom når det er bekymringer for barn som har to hjem

Kari Sjøhelle Jevne

Avhandling for graden ph.d.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Universitetet i Oslo

2017

© Kari Sjøhelle Jevne, 2017

Doktoravhandlinger forsvart ved
Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
No. 654

ISSN 1564-3991

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven eller med avtaler
om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Omslag: Hanne Baadsgaard Utigard.
Grafisk produksjon: Reprosentralen, Universitetet i Oslo.

Forord

Studien som presenteres i denne avhandlingen er et delprosjekt i det tverrfaglige forskningsprosjektet «Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse», ledet av professor Liv Mette Gulbrandsen ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Prosjektet har vært finansiert av HiOA og Norges forskningsråd. Mitt delprosjekt, «Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Barns deltakelse og utviklingsbetingelser», har vært gjennomført med HiOA som arbeidsplass og med faglig tilknytning til ph.d.-programmet ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.

Det er mange som har bidratt inn i dette arbeidet som skal ha takk. Først og fremst vil jeg takke informantene for innholdsrike samtaler om erfaringer, dilemmaer, bekymringer og gleder. Jeg vil også takke to barneverntjenester i Oslo kommune for lærerike hospiteringsperioder.

Jeg er ydmyk og takknemlig for at mine to veiledere, professor Oddbjørg Skjær Ulvik (HiOA) og professor Agnes Andenæs (UiO), har bidratt med tålmodig oppfølging og støtte i en lang prosess. Tusen takk for verdifulle faglige bidrag inn i alle studiens faser, for konstruktive tilbakemeldinger og utfordrende spørsmål. Takk også for empati og forståelse for at det både er krevende, men også mulig å kombinere familieliv og forskningsliv.

Å være del av et større forskningsprosjekt har vært svært verdifullt og inspirerende. Jeg vil rette en stor takk til prosjektleder Liv Mette Gulbrandsen for klok og god ledelse av prosjektet. Takk også til de øvrige prosjektdeltakere for spennende tverrfaglige diskusjoner: Sissel Seim, Karin Haarberg Aas, Kari Opsahl, Bennedichte Rappana Olsen, Ingeborg Marie Helgeland, Ingvil Øien, Bjørg Fallang, og Sigrid Østensjø. En spesiell takk til «Snakk med oss»-stipendiatene Pernille Skotte, Mona Asbjørnslett, Emad Al-Rossi, Wenche Bekken og Mari Dahlen Herland for faglig og sosial støtte, mye moro og useriøs snekring av sanger.

Takk til kollegaer og stipendiater ved Sosialforsk, hvor jeg var tilknyttet i stipendiatperioden. Takk i særdeleshet til barnevernspedagogutdanningen som ga meg mulighet til å ha 25 prosent arbeidsplikt - eller for meg arbeidsglede - i stipendiatperioden. Jeg er særlig takknemlig for at tidligere studieleder Eva Berthling Herberg og nåværende studieleder Alicja Olkowska har gitt verdifull støtte og tilrettelegging for at jeg kunne fullføre dette arbeidet. Takk også til resten av gjengen på barnevernspedagogutdanningen for et raust og godt arbeidsmiljø. En særskilt takk går til Anita Sundnes for analyse- og skriveseminarer og

hyggelig kontornaboskap, og til May-Britt Solem for mange meningsfulle samtaler underveis. Takk også til deltakere i forskergruppen BAHPP ved HiOA, spesielt professor II Erica Burman, for konstruktive innspill på skriveseminarene. Takk til professor II Ida Schwartz for utfordrende og utviklende kommentarer i sluttfasen.

Et ph.d.-løp inngår i et hverdagsliv, der mange har heiet på meg og bidratt til at hverdagen har gått rundt og vært meningsfull. Takk til KKF, team Jan, Nice-gjengen og gode venner og naboer for verdifull avkobling. Takk til Gunhild, Anne, Tone og øvrig familie for at dere er der for meg. Takk svigerfamilien som heiet meg fram til å søke stipendiatstilling og til Kristin i særdeleshet for stipendiatfellesskap og morsomme og inspirerende skriveturer. Takk til Cathrine og Kjell for verdifulle erfaringer med medforeldreskap på tvers av to hjem. Takk til mamma, som gjennom sitt helsesøsterarbeid og varme hjerte tidlig vekket mitt engasjement for barn som kan ha en trøblete hverdag. Takk til pappa som lærte meg verdien av tålmodig og systematisk arbeid. En særlig varm og hjertelig takk vil jeg rette til Rikke, Tyra og Syver for at dere finnes i livet mitt, og for at dere har gitt meg gode og nødvendige avbrekk i avhandlingsarbeidet gjennom hverdagens gleder og trivialiteter. Til slutt en varm og stor takk til Rune for daglige kjærlighetserklæringer og for at du aldri, aldri mistet troen.

Oslo, januar 2017

Kari Sjøhelle Jevne

Sammendrag

Denne studien handler om barnevernssaker med foreldrekonflikter. Studiens overordnede mål har vært å utforske hvordan profesjonelle og foreldre forstår og beskriver et konfliktfylt foreldreskap på tvers av to hjem og hvordan profesjonelle og foreldre snakker om barnevernets arbeid i disse sakene. Studien utforsker foreldreskap, omsorg og barnets utviklingsbetingelser i familier hvor barnets foreldre bor i ulike hjem og er uenige om foreldreansvar, barnets bosted, samvær og hvordan de skal gi omsorg til barnet. Studien som presenteres er en kvalitativ intervjuundersøkelse med en sosiokulturell teoriforankring, hvor meningsskaping i kontekst er sentralt. Studien utforsker aktørenes forståelser; hvordan profesjonelle i barnevernet forstår og håndterer foreldrekonfliktsaker, og hvordan foreldrene selv opplever sine uenigheter og møtet med barnevernet. Det empiriske materialet er intervjuer med 26 saksbehandlere i barnevernet og 15 foreldre. Resultatene er presentert i tre artikler, hvor artikkel 1 baserer seg på analyser av intervjuer med profesjonelle, og artikkel 2 og artikkel 3 baserer seg på analyser av intervjuer med foreldre.

Studien viser at barnet kan få en mer sentral plass i de profesjonelles håndtering av foreldrekonflikter gjennom å rette oppmerksomheten mot *foreldreskap og konkrete omsorgspraksiser*. Dette innebærer å fokusere på barnets omsorgssituasjon og utforske hvordan de involverte partene beskriver og forstår innholdet i den omsorgen barnet får i hvert hjem. Det innebærer også å utforske medforeldreskapet, blant annet foreldrenes utfordringer knyttet til å koordinere omsorgen på tvers av to hjem og hvordan de forstår sitt medforeldreskap. I tillegg innebærer tilnærmingen at foreldrenes omsorgspraksiser i dag forstås i lys av medforeldreskapshistorien.

Studien viser også hvordan *kontekstsensitive* analyser av omsorg og foreldreskap kan bidra til forståelser av samspillet mellom foreldre i konflikt, og av mekanismer som gjør at konflikter blir fastlåste. I budskapet om å styrke fokuset på foreldreskap og omsorgspraksiser, ligger en forståelse av at foreldrene i konflikt er to parter som skal ta seg av barn sammen på tvers av to hushold. Partene forstås altså primært som foreldre, dernest som at de er i konflikt. Denne tilnærmingen supplerer forståelser på feltet som fremhever betydningen av foreldre som eks-partnere, og som fremhever det emosjonelle klimaet mellom foreldre.

Studien viser at saksbehandlere i barnevernet kan være kreative i hvordan de håndterer den juridiske og institusjonelle gråsonen dette arbeidet foregår i. Samtidig setter de juridiske rammene en absolutt begrensing for denne faglige kreativiteten, noe som gir saksbehandlerne

en opplevelse av at de mangler adekvate verktøy for å beskytte enkelte barn. Studien viser imidlertid også at barnevernet i disse «vanskelige» sakene trenger sin barnevernfaglige kompetanse, det vil si sin kompetanse til å rette oppmerksomheten mot barnets omsorgssituasjon, og kompetanse til å utforske og, hvis nødvendig, styrke foreldrepraksiser. Å rette oppmerksomheten mot foreldreskapet og omsorgspraksiser, åpner også opp for å bruke kunnskap om 'vanlig' omsorg og foreldreskap for å forstå samspillet mellom foreldre i konflikt. Dette kan gi nye forståelser av hva som gjøres for å bistå disse familiene og dermed alternative handlingsrom for profesjonelle som arbeider med familier i konflikt.

Innhold

Forord iii

Sammendrag v

Innhold vii

LISTE OVER ARTIKLER x

Artikkel 1 x

Artikkel 2 x

Artikkel 3 x

KAPITTEL 1: INNLEDNING 1

Barnevernets rolle i saker hvor foreldre er i konflikt 2

Begrepsdrøftelse 4

Forskning som har informert studien 6

Forskning om foreldreidealer og foreldrepraksiser i dagens Norge 6

Kjennetegn ved foreldrekonfliktsaker 7

Forskning om konflikt som risikofaktor ved samlivsbrudd 9

Forskning om forståelser av foreldrekonflikter 10

Forskning om intervensjoner ved foreldrekonflikter 10

Premisser og overordnet mål for studien 13

Kappens oppbygging 15

KAPITTEL 2: JURIDISK OG INSTITUSJONELL KONTEKST 16

KAPITTEL 3: TEORETISKE PERSPEKTIVER OG BEGREPER 20

Sosiokulturelle perspektiver 20

Perspektiver på foreldreskap 22

Hverdagslivsorientert tilnærming 22

Begrepene foreldreskap og medforeldreskap 23

Omsorg på tvers av fysiske kontekster 25

Perspektiver på profesjonsutøvelse 26

Betydningen av problemkonstruksjoner i profesjonell virksomhet 26
Klientgjøring 27
Grensearbeid 28
KAPITTEL 4: DEN EMPIRISKE STUDIEN 30
Vitenskapsteoretisk blikk og egen forskerposisjon 30
Rekrutteringsprosessen og beskrivelse av datamaterialet 32
Saksbehandlerutvalget 33
Foreldreutvalget 34
Barneinformantene 36
Kvalitative intervjuer 37
Intervjuer med profesjonelle 37
Intervjuer med foreldre 38
Analyseprosessene 39
Analyser av intervjuer med profesjonelle 39
Analyser av intervjuer med foreldre 40
Etiske vurderinger 41
Formell godkjenning av prosjektet 41
Hensynet til tredjepart og prinsippet om konfidensialitet. 42
KAPITTEL 5: RESULTATER 43
Sammendrag av artiklene 43
Artikkel 1 43
Artikkel 2 44
Artikkel 3 46
Vurderinger av studiens kunnskapsbidrag 47
KAPITTEL 6: DISKUSJON OG AVSLUTNING 49
Et trøblete foreldreskap 50
Uenighet om bosted og samvær inngår i et helhetlig foreldreskapsprosjekt 50

En kontekstualisert forståelse av foreldrekonflikter 51
Det vanskelige grensearbeidet 52
Handlingsrom i spørsmål om bosted og samvær 52
Handlingsrom i arbeid med omsorg og medforeldreskap 53
Å utforske omsorg og medforeldreskap konkret og detaljert 54
Studiens begrensninger og implikasjoner for videre forskning 55
Avsluttende kommentar 57
REFERANSER 59
VEDLEGG
ARTIKKEL 1 - 3

LISTE OVER ARTIKLER

Artikkel 1

Jevne, K. S., & Ulvik, O. S. (2012). Grensearbeid: Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker. *Fontene forskning* (2), 18-32.

Artikkel 2

Jevne, K. S., & Andenæs, A. (2015). Parents in high-conflict custodial cases: negotiating shared care across households. *Child & Family Social Work*, n/a-n/a. doi:10.1111/cfs.12240

Artikkel 3

Jevne, K. S. (2017). Negotiating client positions: parents with custodial disagreements talking about their experiences with child welfare workers. *Nordic Social Work Research*, 1-13. doi:10.1080/2156857X.2017.1326976

KAPITTEL 1: INNLEDNING

Å ha foreldre i ulike hjem er del av hverdagen for ett av fire barn i Norge[1] (SSB, 2016). De fleste av disse barna har foreldre som ivaretar dem, samarbeider, er enige om bosted og samvær og legger til rette for omfattende kontakt for barnet på tvers av to hjem (Lyngstad, Kitterød, & Nymoen, 2014). Undersøkelser viser imidlertid at rundt 10 - 15 prosent av skilte foreldre har det som ofte betegnes som et 'høyt konfliktnivå', og strever med å bli enige om foreldreansvar, bosted, samvær og samarbeid om barnet (Grødem & Hyggen, 2002; Moxnes & Winge, 2000; Ådnanes, Haugen, Jensberg, Husum, & Rantalaiho, 2011). Konflikter mellom foreldre er derfor del av hverdagen til mange barn med to hjem i dagens Norge. Fordi vedvarende høyt konfliktnivå anses som skadelig for barnets utvikling, har det å utvikle gode hjelpetilbud til familier i konflikt vært et prioritert område fra myndighetenes side i mange år (Meld St 24, 2015–2016). Å finne gode måter å nå fram til, holde på og hjelpe familier med høyt konfliktnivå, er imidlertid en stor faglig utfordring (Winsvold, Føleide, & Gundersen, 2016; Ådnanes et al., 2011).

Temaet i denne avhandlingen er foreldrekonfliktsaker som har kommet til *barnevernet*[2], altså saker hvor det er alvorlige bekymringer for barnets omsorgssituasjon, og bekymringen er knyttet til en konflikt mellom foreldrene. Studien utforsker foreldreskap, omsorg og barnets utviklingsbetingelser i familier hvor barnets foreldre bor i ulike hjem og er uenige om foreldreansvar, barnets bosted, samvær og hvordan de skal gi omsorg til barnet. Studien som presenteres er en kvalitativ intervjuundersøkelse med en sosiokulturell tilnærming, hvor meningsskaping i kontekst er sentralt. Studien utforsker *aktørenes forståelser*; hvordan profesjonelle[3] i barnevernet forstår og håndterer foreldrekonfliktsaker, og hvordan foreldrene selv opplever sine uenigheter og møtet med barnevernet. I studien brukes begrepet 'foreldrekonflikt' om det empiriske fenomenet som studeres. Foreldrekonflikt er ett av flere begreper som brukes om denne type uenigheter, men hva det innebærer at foreldre er 'i konflikt' eller har 'høyt konfliktnivå,' er ikke entydig. Begrepene brukes ofte om en rekke forskjellige fenomener, alt fra hverdagslige og godartede meningsforskjeller mellom foreldre, til konflikter som dreier seg om vold og alvorlig mishandling (Nilsen, Skipstein, &

---

[1] http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/familie. Lastet ned 14.04.2016.
[2] I denne studien brukes begrepet 'barnevernet' om den kommunale barneverntjenesten.
[3] Profesjonelle i barneverntjenesten omtales i hovedsak som saksbehandlere.

Gustavson, 2012). Denne studien utforsker derfor også fenomenet foreldrekonfliktsaker gjennom å studere aktørenes forståelser av konfliktenes *innhold og utvikling*.

Studiens tittel er «Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Forhandlinger om problemforståelser og handlingsrom når det er bekymringer for barn som har to hjem». Tittelen viser til to sentrale momenter: For det første at jeg legger til grunn at forståelser av hva som er sakens eller familiens problemer og hvilke handlingsmuligheter foreldre eller profesjonelle har, ikke er gitt, men konstrueres og er til forhandling i en konkret kontekst. For det andre at jeg er opptatt av den materielle konteksten for foreldreskapet, altså betydningen av at foreldreskapet utøves i to ulike hjem. Ved å omtale barna gjennom bostedsformen 'to hjem' i stedet for gjennom barnas posisjon som 'skilsmissebarn', ønsker jeg å signalisere at mitt fokus ikke primært er på bruddet i foreldrenes parrelasjon, men på hvordan to hjem danner en ramme om foreldreskapet og er del av barnets utviklingsbetingelser. Disse premissene for studien vil utdypes videre i kappen.

Barnevernets rolle i saker hvor foreldre er i konflikt

Barnevernets arbeid i foreldrekonfliktsaker skjer i et omstridt felt, hvor det kan være uklart hvor sakene hører hjemme, hvordan de skal forstås og hvor ansatte i barnevernet må finne balansen mellom å identifisere hvilke familier som trenger hjelp og unngå å trekke familier unødig inn i barnevernsystemet. Barnevernets arbeid skjer i en *juridisk og institusjonell gråsone,* hvor lov om barneverntjenester (barnevernloven, bvl.) regulerer barnevernets arbeid, og lov om barn og foreldre (barneloven, bl.) regulerer spørsmål om foreldreansvar, bosted og samvær. Barneverntjenestens utgangspunkt er at de *ikke* har myndighet til å fatte beslutninger i saker hvor foreldre er uenige om foreldreansvar, bosted eller samvær, fordi dette er spørsmål som reguleres av barneloven. Ifølge barneloven er det foreldrene selv som bestemmer om foreldreansvaret skal være felles eller delt, og hvor barnet skal bo og omfanget av samvær med utgangspunkt i hva som er best for barnet. Familieverntjenesten er viktigste hjelpeinstans i slike beslutningsprosesser, og foreldre som ikke blir enige kan reise en foreldretvistsak i domstolen. Med utgangspunkt i dette har altså barneverntjenesten *ikke* mulighet til å overføre omsorgen fra den ene til den andre forelderen, beslutte stans eller endringer i samvær, eller pålegge tilsyn etter barneloven.

Foreldrekonfliktsaker kan imidlertid havne på barnevernets bord, hvis foreldrene selv eller andre instanser melder bekymring for barnas *omsorgssituasjon*. Ifølge barnevernloven skal barnevernet gripe inn for å beskytte barn når omsorgen fra foreldrene svikter (Kvalø &

Köhler-Olsen, 2016). Når barnevernet går inn i foreldrekonfliktsaker, blir barnevernets rolle å undersøke om barnet lever under forhold som kan skade barnets helse og utvikling, og vurdere om det ligger innenfor barnevernets mandat å bistå familien og hvordan de eventuelt kan gå frem for å hjelpe familien. Hvordan problemene i familien forstås blir da sentralt.

Selv om majoriteten av barnevernets barn bor sammen med bare en av foreldrene (SSB, 2012[4]), har konflikter mellom foreldre i liten grad har vært knyttet til barnevernsfaglig arbeid (Rød, 2010). I forarbeidene til barnevernloven (Ot.prp. nr 44 (1991-1992), presiseres det at barneverntjenesten bør anbefale foreldre å få avklart bosteds- og samværskonflikter etter barnelovens regler og henvise disse foreldrene til familievernet eller domstolen. I lang tid så det ut til at saker med innslag av bosted- og samværskonflikter ble skjøvet vekk fra barnevernets område som et ikke-anliggende. Denne praksisen ble problematisert fra flere hold, blant annet Barneombudet[5] og advokat Rikke Lassen, som pekte på at

> mange steder opplever fortvilte foreldre at barnevernet avviser enhver befatning av saker hvor det er et innslag av foreldre i konflikt. Dette er en kortslutning, og et hinder til å nå fram til noen av de barna som kanskje trenger det mest. Disse barna kan ha behov for barnevernet av «tradisjonelle årsaker», som rus, vold eller vanskjøtsel, eller de kan ha særlige behov knyttet nettopp til en voldsom og belastende foreldrekonflikt som i seg selv kan være en alvorlig form for omsorgssvikt (Lassen, 2005, p. 9).

I de senere årene er har Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) tydeligere definert foreldrekonflikter som et anliggende for barnevernet. I 2006 ga BLD ut «Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær» (BLD, 2006). Denne ble oppdatert i 2013 i veilederen «Forholdet mellom barnevernloven og barneloven» (BLD, 2013). Her presiseres det at «Bekymring for et barns livssituasjon må tas like alvorlig der barnets foreldre er i konflikt med hverandre, som der hvor barnets foreldre ikke er i slik konflikt » (BLD 2006, p. 6). I veilederne gis det anvisninger til hvordan barnevernet kan arbeide i disse sakene.

Foreldrekonflikter er altså i dag tydeligere inkludert som et problemfelt barnevernet skal forholde seg til. Hvor mange foreldrekonfliktsaker barnevernet har i dag, sier den offisielle

---

[4] https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barn-med-hjelpetiltak-bur-ofte-med-mor-som-har-daarleg-raad

[5] I brev til Barne- og likestillingsdepartementet datert 31-03-2006 tar Barneombudet opp flere sider ved barnevernets rolle ved omsorgssvikt eller overgrep mot barn med foreldre som ikke bor sammen

barnevernsstatistikken ikke noe om. Ifølge SSB (2014) oppgis «høg grad av konflikt heime»[6] som årsak til undersøkelser i 14 prosent av sakene. Kategorien inkluderer imidlertid både konflikter mellom foreldre som bor sammen og de som ikke bor sammen, og spesifiserer ikke hva slags konflikter det siktes til. En kanadisk studie viser at 12 prosent av undersøkelsessakene involverte bosteds- eller samværskonflikter (Saini, Black, Fallon, & Marshall, 2012b). Det er usikkert om disse tallene er overførbare til Norge.

Til tross for en tydeligere presisering av barnevernets ansvar, problematiseres fremdeles barnevernets ivaretakelse av disse barna. Flere offentlige utvalg har drøftet spørsmål om forholdet mellom barnevernloven og barneloven og forholdet mellom barnevern, familievern og domstolene (BLD, 2011; NOU, 2012:5, 2016:16). Blant annet pekes det på at barnevernet har en uklar rolle og et uklart mandat i barnelovsaker hvor det er bekymring for barnets omsorgssituasjon, og at en sentral utfordring i disse sakene er å hindre at foreldrekonflikter står i veien for eller tilslører et reelt behov for tiltak etter barnevernloven (BLD, 2011).

Også fra forskerhold stilles det spørsmål om barnevernets arbeid. For eksempel tar to sentrale doktorgradsstudier om barns erfaringer med samlivsbrudd og foreldrekonflikter (Kvaran, 2008; Rød, 2010) opp ulike aspekter ved barnevernets ivaretakelse av barna. I Røds studie om foreldretvistsaker (2010) kom det fram at barna beskrev sinne, tristhet og resignasjon og fortalte om fastlåste konflikter i lang tid etter at foreldrene hadde vært i retten. Ifølge Rød hadde imidlertid barnevernet i liten grad bistått disse barna, noe som får Rød til å stille spørsmål om barn i foreldretvistsaker har et dårligere rettsvern enn barn som får undersøkt sin omsorgssituasjon av barnevernet. Kvaran (2008) retter søkelyset mot saker hvor det er bekymring for omsorgssvikt og mishandling under samvær og etterlyser kunnskap om hvordan barnevernet skal håndtere slike saker.

Begrepsdrøftelse

Hvordan vi beskriver og kategoriserer fenomener gir retning til hvordan vi forstår fenomenene og hvilket innhold vi gir dem. Begrepene 'foreldrekonflikt' og 'høyt konfliktnivå' har verken et entydig innhold eller avgrenset felt, og brukes ofte om ulike typer saker (Birnbaum & Bala, 2010). Begrepene brukes ofte om situasjoner hvor foreldrene er uenige om foreldreansvar, barnets bosted og samvær. Begrepene knyttes også ofte til situasjoner hvor det

[6] 6046 av 41 922 saker. https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng/aar/2015-07-09

er kommunikasjons- og samarbeidsproblemer mellom foreldrene. I tillegg kan saker med foreldrekonflikter og høyt konfliktnivå også vise til situasjoner med ulike former for *vold* (Borren, Helland, & Aase, 2013; Winsvold et al., 2016).

Begrepene er også tett forbundet med forståelser som kobler disse uenighetene til det *emosjonelle klimaet* mellom foreldre som tidligere ektefeller eller kjærester og til foreldrenes hat og bitterhet mot hverandre etter et oppløst parforhold (Brown, 2006; Hiitola & Hautanen, 2016; Nordhelle, 2016). Brown (2006) peker på at denne koblingen til foreldrenes emosjonelle klima etter et brudd, kan utløse forståelser om at bekymringer for barnet er 'beskyldninger' som fremmes som del av foreldrenes bitterhet etter bruddet og en kamp om barnet. I likhet med flere andre (se f.eks. Brown, Frederico, Hewitt, & Sheehan, 2001; Buchanan, Hunt, Bretheron, & Bream, 2001; Jaffe, Lemon, & Poisson, 2003) peker derfor Brown (2006) på at slike forståelser kan føre til at bekymringer for barnet ikke blir tatt på alvor.

Flere av studiens foreldreinformater problematiserte konfliktbegrepet. Ett eksempel var en mor som hadde stanset samvær fordi hun var bekymret for at datteren ble utsatt for overgrep av faren. Denne moren argumenterte for at det var overgrepene som var problemet i denne saken, og at samværsuenigheten var nødvendig for å beskytte barnet. Hun sa:

> Jeg fikk stempelet konflikt på min sak, men jeg opplevde det ikke som konflikt eller at det var for konfliktens skyld. Det var en problemsituasjon som var nødvendig å ta opp. Hvis en ønsker å definere det som en konflikt, da er dette en nødvendig konflikt, fordi det skjer for [å bedre] barnets hverdag (Kathrine).

Sitatet aktualiserer både spørsmål om hva som er foreldrekonfliktenes innhold, og hvilken funksjon konfliktene har. Det aktualiserer også mange av de spørsmålene som dominerer dette feltet: Er det foreldrenes konflikter som gjør oss bekymret for barnet eller er vi bekymret fordi barnet blir utsatt for vold eller overgrep? Kommer den ene foreldrene med påstander om overgrep som et ledd i en konflikt eller er det blitt en foreldrekonflikt fordi barnet blir utsatt for overgrep? I studien legger jeg til grunn at hva som forstås som konflikt og hva som er konfliktens innhold avhenger av *perspektiv* og har et subjektivt element (Ekeland, 2014). Det innebærer at ulike aktører kan forstå og oppleve konfliktene ulikt, og at situasjonen kan defineres eller oppleves som konflikt av en eller begge foreldre, og/eller av de profesjonelle. En slik subjektiv tilnærming gjør at jeg ikke tar stilling til om informantene har en 'sann' eller

‘objektiv’ forståelse av situasjonen, men at jeg gjør det til et premiss at aktørenes forståelser er perspektiverte.

I studien blir ‘foreldrekonflikter’ brukt som en noe løs samlebetegnelse om saker som har det til felles at a) barnet har foreldre som bor i ulike hjem, og b) disse foreldrene har utfordringer eller konflikter knyttet til foreldreansvar, barnets bosted, samvær eller hvordan de skal gi omsorg til barnet. I avhandlingens artikler varierer jeg mellom å bruke ulike begreper, blant annet ‘foreldrekonflikt’, ‘høyt konfliktnivå’, ‘high-conflict custodial cases’ og ‘custodial disagreements’. Denne varierte begrepsbruken gjenspeiler både at forskningsfenomenet omtales med ulike begreper i aktuell forskningslitteratur, og mitt eget strev etter å finne adekvate og dekkende begreper for å beskrive fenomenet. Underveis i studien har jeg derfor ønsket å prøve ut andre begreper enn ‘konflikt’ for å beskrive disse foreldreskapene.

Ved å bruke foreldrekonfliktbegrepet som en samlebetegnelse for de empiriske eksemplene i min studie, gis det ingen definisjon av hva en 'foreldrekonfliktsak' er. Studien vil nettopp *utforske* foreldrekonflikters innhold og dynamikk i saker som kommer til barnevernet, og åpne opp for at disse sakene kan romme et spekter av mulige bekymringer for barnet. ‘Foreldrekonflikt’ kan slik sett forstås som et sensitiverende begrep (Blumer, 1954), ved at det gir «a general sense of reference and guidance in approaching empirical instances» og foreslår «directions along which to look», men mangler «clear cut definitions» (Blumer, 1954, p. 7). Som sensitiverende begrep, gir foreldrekonflikt altså en retning til hvordan jeg skal nærme meg de empiriske eksemplene i studien, uten å kreve en klar eller entydig avgrensing. Dette åpner opp for å utforske variasjoner i fenomenet som studeres.

Forskning som har informert studien

I denne delen vil jeg gjøre rede for kunnskapsstatus på feltet og for studier som har informert og gitt retning til studien. Her har jeg inkludert fem ulike forskningstemaer som spenner fra forskning om foreldreskap generelt, om foreldreskap i ulike hjem og forskning om konfliktfylte foreldreskap spesielt.

Forskning om foreldreidealer og foreldrepraksiser i dagens Norge

For å forstå hva foreldrene i studien gjør og hvordan de forstås og møtes i barnevernet, har jeg vært opptatt av kunnskap om den kulturelle konteksten foreldreskapet utøves innenfor og foreldreidealer i dagens Norge. Disse studiene har bidratt til å sette foreldrepraksisene i denne studien inn i en større kontekst.

Fordi kulturelle forventinger og praksiser henger tett sammen, peker Stefansen (2011) på at empiriske studier av foreldreskap ses i sammenheng med «kulturelt forankrede forståelser av barns behov, og hva foreldreskapet innebærer (s. 26)». Forventinger til hvordan foreldre skal gi god omsorg og hvordan de skal dele på omsorgen seg imellom, er ikke kjønnsløse, men knyttet til hvilket kjønn foreldrene har (Björnberg, 2013; Haavind, 1987, 2006; Hennum, 2006). Dagens foreldreidealer er knyttet til likhet mellom kjønn, og både mødre og fedre forventes å strebe mot en barnesentrert praksis (Hennum 2006) med fokus på barnets interesser og behov og respekt for barnets integritet og rett til medbestemmelse. Foreldre forventes å bruke tid sammen med barnet sitt, være emosjonelt til stede og involvert i barneomsorgens praktiske arbeidsoppgaver, som bleieskift, påkledning og mating (Brandth, Kvande, & Andersson, 2013; Haavind, 2006). Tidsnyttingsundersøkelser viser at disse idealene også gjenspeiles i praksis, men selv om fedre i økende grad bruker tid på omsorgsarbeid, bruker fremdeles mødre mest tid sammen med barna (Egge-Hoveid & Sandnes, 2013).

Også foreldre som bor *i ulike hjem* forventes å være aktivt involverte i barnets liv, legge til rette for kontakt med den andre og samarbeide til barnets beste (Ellingsæter, 2008; Harrison, 2008; Hydén, 2001; Ottosen, 2006; Smart & Neale, 1999). Undersøkelser av praksis viser at majoriteten av barna har fast bosted hos mor. Samtidig har andelen barn med delt bosted og med omfattende samvær har økt det siste tiåret (Lyngstad et al., 2014). Undersøkelser viser også at majoriteten av foreldre lever opp til idealet om samarbeid, og klarer for eksempel å bli enige om spørsmål knyttet til bosted og samvær (Ådnanes et al., 2011). Foreldrene som er i fokus i denne studien, skiller seg derfor fra andre norske foreldre i ulike hjem.

Kjennetegn ved foreldrekonfliktsaker

Studien er også informert av forskning om hva som kan være kjennetegn ved foreldrekonfliktsaker. En rekke norske (Gulbrandsen 2013; Gulbrandsen & Tjersland 2011; Koch, 2000; Ådnanes et al., 2011) og internasjonale studier (Buchanan et al., 2001; Cashmore & Parkinson, 2011; Smart & May, 2004; Smart, May, Wade, & Furniss, 2005) har undersøkt saker hvor foreldre ikke har blitt enige i mekling eller har reist foreldretvistsak i retten. Disse studiene har bidratt med relevant kunnskap om ulike aspekter ved *innholdet* i foreldrenes konflikter. Studiene viser at det som er felles ved disse sakene er at foreldrene er uenige om bosted og samvær, men ut over dette er sakene svært sammensatte og forskjellige. Enkeltstudiene jeg viser til nedenfor berører mange ulike aspekter eller kjennetegn ved

foreldrekonfliktsaker, men i presentasjonen velger jeg å vise hvordan disse studiene synliggjør tre slags bekymringer eller konflikttemaer.

For det første handler foreldrenes uenigheter om ulike sider ved *barnas situasjon.* Det kan handle om at foreldrene har ulike syn på barnets ønsker og involvering i konflikten, ulike syn på barneoppdragelse, stabilitet, grensesetting og hverdagsrutiner, eller at foreldrene har bekymringer for at barnet blir utsatt for vold eller overgrep hos den andre (Cashmore & Parkinson, 2011; Smart et al., 2005; Ådnanes et al., 2011). En norsk studie viser at konflikter kan bli særlig fastlåst når en av foreldrene er bekymret for omsorgssvikt hos den andre og dette avvises av den andre, når en part bekymrer seg for den andres innlevelse i barnet og defineres som oversensitiv av den andre, og/eller når foreldrene har ulike tolkninger av barnets initiativ til endring av bostedsordninger (Gulbrandsen 2013; Gulbrandsen & Tjersland 2011).

For det andre kan uenigheter knyttes til aspekter ved *samspillet mellom foreldrene.* Dette kan handle om forhold knyttet til den tidligere ektefellerelasjonen, for eksempel uenigheter om økonomiske forhold, dårlig kommunikasjon, fravær av anerkjennelse og sterk mistillit, eller det å ha et problematisk forhold til ny partner (Cashmore & Parkinson, 2011; Helland & Borren, 2015; Smart et al., 2005). Det kan også handle om selve skilsmisseprosessen, og utfordringer knyttet til det å distansere seg emosjonelt fra hverandre og etablere nye roller (Emery & Dillon, 1994; Madden-Derdich, Leonard, & Christopher, 1999). Særlig kan krenkelser i forbindelse med bruddet, for eksempel sårede emosjoner knyttet til bruddet, at en av partene ikke aksepterer bruddet eller er krenket over måten bruddet skjer på, bidra til å låse konfliktene (Gulbrandsen 2013; Gulbrandsen & Tjersland 2011).

For det tredje er disse sakene også kjennetegnet av at det uttrykkes bekymringer for *personlige egenskaper* hos foreldrene. Norske undersøkelser viser blant annet at det er høyere forekomst av psykiske vansker, rus og vold og trakassering blant foreldre som ikke blir enige om bosted og samvær (Koch, 2000; Strandbu, Thørnblad, & Handegård, 2016; Ådnanes et al., 2011). Slike belastninger er ikke nødvendigvis kun et resultat av samlivsbruddet, men kan også ses i sammenheng med ulike belastninger og problemer en eller begge av foreldrene har hatt over lang tid og relativt uavhengig av bruddet (Koch, 2000). Brudd i parforholdet innebærer ikke nødvendigvis at vold eller krenkelser tar slutt. Studier viser blant annet at vold kan fortsette etter brudd (Holt, 2015) og at virkningen av å være utsatt for vold fortsetter etter brudd (Holt, Buckley, & Whelan, 2008; Stanley, Miller, & Richardson Foster, 2012).

Forskning om konflikt som risikofaktor ved samlivsbrudd

Et tredje forskningsfelt som er relevant for studien, er forskning om hvilke *konsekvenser* foreldrekonflikter har for barnet. Forskningsfeltet her er dominert av kvantitative studier, hvor konflikt er en variabel som kobles til økt risiko for at barn med skilte foreldre utvikler psykososiale problemer. I to nye kunnskapsoppsummeringer av hvilke konsekvenser samlivsbrudd har for barn og unge (Nilsen et al., 2012; Størksen, 2006) pekes det på at både norske studier (f.eks. Breidablik & Meland, 1999; Nævdal & Thuen, 2004; Størksen, Røysamb, Moum, & Tambs, 2005) og internasjonale studier (f.eks. Amato, 2001; Amato & Keith, 1991; Emery, 1982; Kelly, 2000) viser at barn som har opplevd samlivsbrudd har litt flere psykososiale problemer enn andre barn. Som gruppe har skårer disse barna høyere på blant annet depresjon, angst og aggresjon, selvskadende atferd, lavere selvtillit og flere skoleproblemer.

Denne økte risikoen for psykososiale problemer er særlig assosiert med *konfliktnivået* mellom foreldrene, altså hvor mye krangling og disharmoni det er mellom foreldrene (Amato & Keith, 1991; Kelly, 2000). Kelly (2003) peker imidlertid på at eventuell risiko for barnet må ses i lys av når konfliktene oppstod, for eksempel før eller etter brudd. Barn som kommer seg ut av et familieliv preget av uro og konflikt, kan oppleve dette som en lettelse og vise en bedre tilpasning etter foreldrenes samlivsbrudd. Kelly viser også til at en eventuell risiko for barnet må ses i lys av i hvilken grad både bostedsforeldre og samværsforeldre gir barna varme, emosjonell støtte og har aldersadekvate forventinger til barnet. Amatos (2001) kjente metaanalyse av studier om hvilke konsekvenser samlivsbrudd har for barn, peker på flere forhold som kan ha betydning for hvordan barn med to hjem har det. I tillegg til foreldrenes konfliktnivå før og etter samlivsbruddet, kan tap av kontakt med en av foreldrene, tilpasning og mestring hos den forelderen som barnet blir boende hos, økonomiske vanskeligheter etter et samlivsbrudd og stressperspektivet, altså summen av stressende overganger barnet utsettes for, ha betydning for barnets situasjon.

Killén (2015), som i mange år har vært en sentral premissleverandør for kunnskap på barnevernfeltet i Norge, skriver at konflikter mellom foreldre utgjør en risiko for at barnas behov ignoreres, at barna ikke får bekreftet sine opplevelser eller at barna kan være vitne til verbal eller fysisk vold mellom foreldrene. Killén skriver derfor at vedvarende høyt konfliktnivå innebærer en risiko for psykisk omsorgssvikt.

Forskning om forståelser av foreldrekonflikter

I min studie er det så alvorlige bekymringer for barnets omsorgssituasjon at barnevernet har undersøkt barnets situasjon. Et fjerde forskningsfelt som har informert studien er derfor diskursivt orienterte studier, særlig studier fra voldsfeltet. Disse diskursivt orienterte studiene har bidratt med kunnskap om hvordan dominerende tenkemåter gir retning til hvordan vi forstår og tolker det disse foreldrene gjør. Ifølge Ottosen (2006) gjør idealet om samarbeid og kontakt at foreldre som ikke samarbeider står fare for å bli sett på som mindre egnet som foreldre. Særlig gjelder dette mødre, som risikerer å bli sett på som fiendtlige (Harrison, 2008) eller saboterende (Eriksson & Hester, 2001) hvis de ikke samarbeider og legger til rette for kontakt. Samtidig viser studier at mødre, i saker hvor det er bekymring for vold eller overgrep, også står i fare for 'mother blaming' (Harrison, 2006; Hiitola & Hautanen, 2016), altså at mødre får skylden hvis barnet ikke beskyttes mot vold fra far. Slike ulike forståelser kan ses i lys av at fedre og mødre, til tross for idealet om et likestilt foreldreskap, blir vurdert etter ulike standarder (Haavind, 2006).

I en studie av rettsdokumenter i foreldretvistsaker og omsorgsovertakelsessaker, undersøkte Hiitola og Hautanen (2016) hvordan erfaringer med vold forstås og tillegges ulike betydninger i barnevernssystemet og barnelovsystemet. De viste til risikodiskursen (risk discourse) som fremtredende i omsorgsovertakelsessaker i barnevernet. I vurderingene av barnets omsorgssituasjon, var en dominerende forståelse at vold er skadelig, og det å være vitne til vold mellom foreldre inkluderes som en form for psykisk vold mot barnet (Eriksson, 2010; Hiitola & Hautanen, 2016). Barnelovsystemet var i større grad dominert av en 'foreldrekonfliktdiskurs', hvor vold mellom foreldre i større grad ble forstått som del av et «unsuccessful and difficult intimate relationship» og som «mutual (s. 5).» I vurderinger av barnets omsorgssituasjon, pekte Hiitola og Hautanen på at voldens kobling til parforholdet svekket muligheten for at påstander om vold ble vurdert eller diskutert i tilknytning til bosteds- og samværsspørsmål. Selv om risikodiskursen også ble gjort gjeldende i foreldretvistsakene, påpekte Hiitola og Hautanen (2016) at risikodiskursen og betydningen av vold ble veid opp mot betydningen av at barnet har kontakt med begge foreldrene, da særlig kontakt med far.

Forskning om intervensjoner ved foreldrekonflikter

Et femte forskningsfelt som informerer studien er forskning om ulike typer intervensjoner eller tiltak overfor familier i konflikt. Disse studiene har bidratt med kunnskap om de profesjonelles mulige handlingsrom i disse sakene. To nye kunnskapsoppsummeringer om

intervensjoner ved foreldrekonflikter viser at de vanligste tiltakene er mekling og foreldreveiledning etter skilsmisse (Borren et al., 2013; Winsvold et al., 2016). Dette er tiltak som først og fremst skjer i regi av familievernet, og hovedsakelig rettes mot foreldre. Målet med tiltakene er å dempe konfliktnivået og bedre kommunikasjonen mellom foreldrene, blant annet ved å støtte foreldre til å bli enige om barnets bosted, samvær og foreldreansvar, lære foreldre hvordan de kan samarbeide etter brudd, hvordan konflikter påvirker barn og hvordan foreldre kan holde barn utenfor konflikter (Borren et al., 2013). Winsvold et al. (2016) viser til at det også finnes tiltak rettet direkte mot barna, for eksempel at barnet inkluderes i mekling (Strandbu & Thørnblad, 2015), i familieråd (Slettebø, Flacké, De Flon, Negård, & Oterholm, 2016) eller at barnet tilbys samtaletilbud i regi av skolehelsetjenesten som er mer innrettet på å styrke barnets evne til å mestre et hverdagsliv i to hjem.

I kunnskapsoppsummeringen til Winsvold et al. (2016) henvises det til studier som viser at høykonflikter preget av vold og aggresjon mellom foreldrene, krever andre typer tiltak enn hjelp til bedre kommunikasjon og til å dempe konflikter. Winswold et al. viser blant annet til Eriksson (2012) som skriver at det i disse sakene er viktig å oppdage og identifisere vold, samt å gjøre trygghetsvurdering av barnas situasjon og behov, slik at barnet kan beskyttes. I alvorlige tilfeller blir det frarådet å diskutere samarbeid mellom partene overhodet. Også Rønbeck (2006), som har studert foreldretvistsaker i en norsk kontekst, skriver at det verken er ønskelig eller mulig å arbeide med konfliktløsning hvis den ene parten eller barnet er gjenstand for pågående traumatisering eller alvorlige krenkelser. Han fremhever at et grunnleggende premiss for å finne løsninger er at forhandlingene mellom foreldre foregår i en atmosfære av trygghet, for at ikke barnet eller en selv påføres skade. Står man overfor konflikter som har sin rot i vold, overgrep og trakassering av tidligere samlivspartner eller barnet, anbefaler Rønbeck (2006) at dette må løftes frem og gjøres til et hovedtema før man kan gå videre og diskutere løsninger om bosted og samvær.

I både nordiske og internasjonale undersøkelser stilles det spørsmål om profesjonelle i domstolen og familievernet, ser bort fra eller ikke i tilstrekkelig grad avdekker eller vektlegger bekymringer om vold eller omsorgssvikt når foreldrene er uenige om bosted, samvær og foreldreansvar (Brown et al., 2001; Eriksson, 2003; Harrison, 2006, 2008; Hydén, 2001; Jaffe, Johnston, Crooks, & Bala, 2008; Jaffe et al., 2003; Koch, 2008; Nylund, 2011). Skjørten (2016) fant i sin studie av foreldrekonfliktsaker i lagmannsretten, at det ble fremmet påstander om vold og overgrep i en tredjedel av sakene. I halvparten av disse la retten til grunn at det hadde forekommet vold i familien.

To nye studier har sett på hvorvidt barnevernet blir involvert i barnelovssaker med bekymringer for barnas omsorgssituasjon. En studie av 217 meglingssaker (Strandbu et al., 2016) viste at mekler hadde krysset av for ett eller flere 'bekymringsfulle forhold' (rus, vold, psykiatri eller omsorgssvikt) i 20 prosent av sakene, og at 12 prosent av sakene var meldt til barnevernet. De fant også at det var samvariasjon mellom konfliktnivå og problembelastning, og at der det var høyt problembelastningsnivå, var også konfliktnivået høyt. I en kartlegging av foreldretvistsaker etter barneloven i tingretten (Viblemo, Ekhaugen, & Dyb, 2016), ble dommere, advokater og sakkyndige bedt om å estimere omfanget av 'bekymringssaker' i 2015. Her estimeres det at det forekommer påstander om bekymring for barnets omsorgssituasjon på grunn av vold, psykiatri, rus eller overgrep i omlag 34 prosent at av sakene. Viblemo, Ekhaugen og Dyb fant at det i varierende grad blir meldt bekymring til barnevernet i disse sakene, og at det først og fremst er de sakkyndige som melder bekymring. I studien pekte flere advokater på at det ikke er noen rutiner og konsistent praksis for melding til barnevernet i disse sakene.

I min studie er det *barnevernets* intervensjoner eller arbeid i foreldrekonfliktsaker som undersøkes. Her er det i de siste årene gjort noen få kvalitative studier med utgangspunkt i saksbehandlernes perspektiver (Rød, Iversen, & Underlid, 2012; Stang, 2013, 2014; Sørlie, 2012). Rød et al. (2012) undersøkte saksbehandleres vurderinger av bekymringsmeldinger i 37 saker som involverte bosteds- eller samværskonflikter. De fant at meldinger som omhandlet vold og bekymringsmeldinger fra familievernet vanligvis førte til undersøkelser, men påpekte også at det var relativt vanskelig å forutse hvilke bekymringsmeldinger som blir undersøkt og hvilke som blir henlagt. De fant at saksbehandlere blant annet begrunnet henleggelser med at barnevernet ikke hadde nok kompetanse eller nok ressurser til å løse problemene, at bekymringsmeldingen var uklar eller ble brukt som ledd i den rettslige samværskonflikten, eller at barnet fikk adekvat omsorg.

Med utgangspunkt i et materiale med 12 intervjuer med saksbehandlere, og saksdokumenter i ti saker, undersøkte Stang (2013, 2014) det hun kaller *komplekse samværssaker,* det vil si saker hvor det er mistanke om vold eller overgrep under samvær og hvor barnevernet har iverksatt undersøkelse og tiltak. Hun fant at sakene oppleves som tidkrevende og det var stor usikkerhet knyttet til barnevernets rettslige handlingsrom. Et trekk ved sakene var at faktum ofte fremsto som uavklart, og at de involverte instansene strevde med å bringe på det rene om barnet ble utsatt for overgrep eller ikke. Ifølge Stang var sakene kjennetegnet av en sterk dynamikk, blant annet ved at bekymringene kunne snu underveis fra den ene forelderen til

den andre. Både Stang og Sørlie (2012), som i sin masteroppgave intervjuet både saksbehandlere og meklere, fremhever at saksbehandlere var særlig opptatt av å løfte fram barnets situasjon for foreldrene, få foreldrene til å se barnet og snakke med barna selv. Stang (2013, 2014) fant at barnevernet først og fremst iverksetter frivillige hjelpetiltak og at et vanlig råd er å få foreldrene til å ta initiativ til å få løst saken etter barnelovens regler. Stang (2013, 2014) og Sørlie (2012) fremhever at barneverntjenesten står i særlig skvis mellom barnelov og barnevernlov i situasjoner hvor barneverntjenestens bekymringer blir avvist når foreldretvistsaken behandles i retten.

Premisser og overordnet mål for studien

Forskningen jeg har presentert på de foregående sidene, viser et felt preget av en rekke spenninger; mellom barneloven og barnevernloven, mellom hjelperne i disse systemene og av spenninger og motsetninger mellom foreldrene. Studiene ovenfor viser også at det kan være uklart hvor sakene hører hjemme, hva som er innholdet i foreldrekonfliktene, hvilke konsekvenser konfliktene kan ha, hvordan foreldrekonfliktene skal forstås og hvordan familien eventuelt skal bistås. Studiene gir oss imidlertid et begrenset innblikk i hvordan foreldrene selv forstår eller håndterer omsorgen for barnet etter et brudd, og hvordan konfliktene utvikler seg over tid. Vi trenger også mer kunnskap om barnevernets håndtering av disse sakene. Med dette som utgangspunkt, har jeg ønsket å bidra med kunnskap om foreldrekonfliktsaker i barnevernet ved å rette oppmerksomheten mot *aktørenes forståelser* og *konfliktenes innhold*. Studien bygger videre på følgende premisser:

For det første bygger jeg på at sakens *problemer* ikke er gitt, men er til forhandling mellom partene. Hvordan problemene formes, hvilke begreper som brukes og hvilken ramme problemene forstås innenfor, er ifølge Schön (1983) viktige premisser for handlingsmulighetene i en konkret situasjon, altså for hvilke mulige løsninger som finnes. Problemene i disse sakene er verken gitte eller entydige, men konstrueres med utgangspunkt i informasjon som kan være både «puzzling, troubling, and uncertain» (Schön, 1983, p. 40). Det å definere eller kategorisere sakens problem blir dermed sentralt i *profesjonsutøvelse,* og jeg velger å se på dette som en meningsskapende virksomhet.

For de andre legger jeg til grunn at både de profesjonelles og foreldrenes *handlingsrom* styres av visse strukturelle rammebetingelser. Dette krever teorier, metoder og analyser som er situerte, og utforsker samspillet mellom individ og kontekst. Foreldrenes og saksbehandlernes mulighet til å handle innenfor sine rammebetingelser, er på den ene siden betinget av at

mennesker skaper nye muligheter og endrer sin situasjon gjennom kreative evner og behov for meningsskaping, men at de på den andre siden begrenses av strukturelle betingelser (Aarset, 2006). I denne studien har jeg vært særlig opptatt av hvordan strukturelle betingelser som er knyttet til barnevernets juridiske og institusjonelle kontekst, virker inn på de profesjonelles handlingsrom, og hvordan to hjem danner en fysisk, materiell betingelse for et foreldreskap som er situert i en norsk kulturell kontekst.

Et tredje premiss for studien er å bygge på *hverdagslivsorienterte* forståelser av *foreldreskap*. Disse forståelsene fremhever betydningen av å utforske konkrete omsorgspraksiser slik disse er forstått av involverte parter, og hvordan både kulturelle og materielle forhold gir betingelser for foreldreskapets daglige virksomheter (Gulbrandsen, Seim, & Østensjø, 2014). Ved å rette oppmerksomheten mot foreldreskap og utforske foreldrekonfliktenes innhold og dynamikk, har jeg ønsket å gi *barnet* en mer sentral plass i forståelsene av foreldrekonflikter.

Som følge av mine premisser, er det viktig å fremheve hva jeg avgrenser mot og hva studien *ikke* utforsker. Studien har som premiss at det kan eksistere flere mulige problemforståelser og dermed også flere handlingsrom. Jeg har derfor tilstrebet å ikke gjøre normative vurderinger av barnevernets arbeid som godt eller dårlig, riktig eller galt, eller ta stilling til om foreldrepraksiser som beskrives er gode, dårlige eller hvorvidt de utgjør en risiko for barnet eller ikke.

Med utgangspunkt i dette, har studien følgende *overordnede mål:*

> Å utforske hvordan profesjonelle og foreldre forstår og beskriver et konfliktfylt foreldreskap på tvers av to hjem og hvordan profesjonelle og foreldre snakker om barnevernets arbeid i disse sakene.

Målet følges opp ved å utforske konkrete konfliktsaker som har havnet på barnevernets bord. Det empiriske materialet i studien består av kvalitative intervjuer med 26 ansatte i barnevernet og 15 foreldre. Studien er en delstudie i et tverrfaglig forskningsprosjekt ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) «Snakk med oss – Profesjonsutøvelse og barns deltakelse[7]». Informantene i studien er delvis rekruttert gjennom barneverntjenestene som deltok i denne studien, og delvis rekruttert gjennom andre kanaler.

---

[7] «Snakk med oss – Profesjonsutøvelse og barns deltakelse» er et tverrfaglig forskningsprosjekt og ledet av professor Liv Mette Gulbrandsen. Prosjektets hjemmeside er www.hioa.no/smo

Studiens overordnede mål er belyst og drøftet i avhandlingens tre artikler, som utformer egne delmål eller forskningsspørsmål. Artikkel 1: «Grensearbeid: Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker» (Jevne & Ulvik, 2012) handler om hvordan de profesjonelle forstår sakens problemer, og hvilke utfordringer og dilemmaer ansatte i barnevernet står overfor i foreldrekonfliktsaker. Artikkel 2: «Parents in high-conflict custodial cases: negotiating shared care across households» (Jevne & Andenæs, 2015) belyser foreldres forståelser av barnas situasjon, sine egne omsorgspraksiser på tvers av hushold, og foreldrenes beskrivelse av eget handlingsrom. Artikkel 3 «Negotiating client positions: Parents with custodial disagreements talking about their experiences with child welfare workers» (Jevne, submitted) belyser foreldrenes beskrivelser av møtet med barnevernet, blant annet foreldrenes beskrivelser av hvordan barnevernet forstår og kategoriserer sakens problemer og eventuelt bistår familien.

Kappens oppbygging

Valget om å skrive en artikkelbasert avhandling, har gitt studien både muligheter og begrensninger. Arbeid med artikler har åpnet opp for å få innspill fra fagmiljøet på analyser underveis gjennom fagfellevurderinger, og for å ta del i den pågående fagsamtaler i feltet gjennom publikasjoner. Artikkelformatets begrensing er først og fremst knyttet til at bare deler av empirien kan vises fram, at artikkelformatet krever en streng utvelgelse av kunnskapsstatus på feltet, metodiske tilnærminger og teoretiske verktøy, og at resultatene kan fremstå som fragmenterte (de Lange, 2013). Målet for kappen har derfor vært å gjøre grundigere rede for kunnskapsstatus, teoretiske verktøy og metodologiske tilnærminger, å binde avhandlingens artikler sammen og å diskutere studiens kunnskapsbidrag. Dette vil kunne innebære noen gjentakelser fra artiklene.

Kappen er strukturert på følgende måte: I kapittel 2 utdypes innledningens presentasjon av studiens juridiske og institusjonelle kontekst. Kapittel 3 tar for seg studiens teoretiske rammeverk og hvilke teorier og begreper som har formet studiens tilnærming til henholdsvis foreldreskap og profesjonsutøvelse. Kapittel 4 omhandler studiens metodologiske rammer. I kapittel 5 presenteres resultatene gjennom et kort sammendrag av artiklene. Her der det også en drøfting av studiens kvalitet. Kapittel 6 diskuterer avhandlingens kunnskapsbidrag, studiens implikasjoner for praksis og nye forskningsbehov.

KAPITTEL 2: JURIDISK OG INSTITUSJONELL KONTEKST

For å ramme inn barnevernets profesjonsutøvelse, vil jeg i dette kapittelet utdype aspekter ved den juridiske og institusjonelle konteksten som ble beskrevet innledningsvis. Barnevernets arbeid foregår altså i en *juridisk* gråsone mellom barneloven og barnevernloven. Barneloven er en privatrettslig lov som regulerer forholdet innad i familien, og barnevernloven er en offentligrettslig lov som regulerer når det offentlige kan gripe inn i familien (Kvalø & Köhler-Olsen, 2016). Barnevernets arbeid foregår også i en *institusjonell* gråsone. Ansvaret for å håndtere foreldrekonflikter ligger først og fremst i familievernet og domstolen. Barnevernets ansvar for å bistå familier og beskytte barn inntrer idet barnet lever i en omsorgssituasjon som kan være skadelig for barnets helse og utvikling. Når foreldrekonflikter vekker bekymring for et barns helse og utvikling, kan begge systemene 'aktiveres'. En forenklet oversikt over dette tosporede systemet ser slik ut:

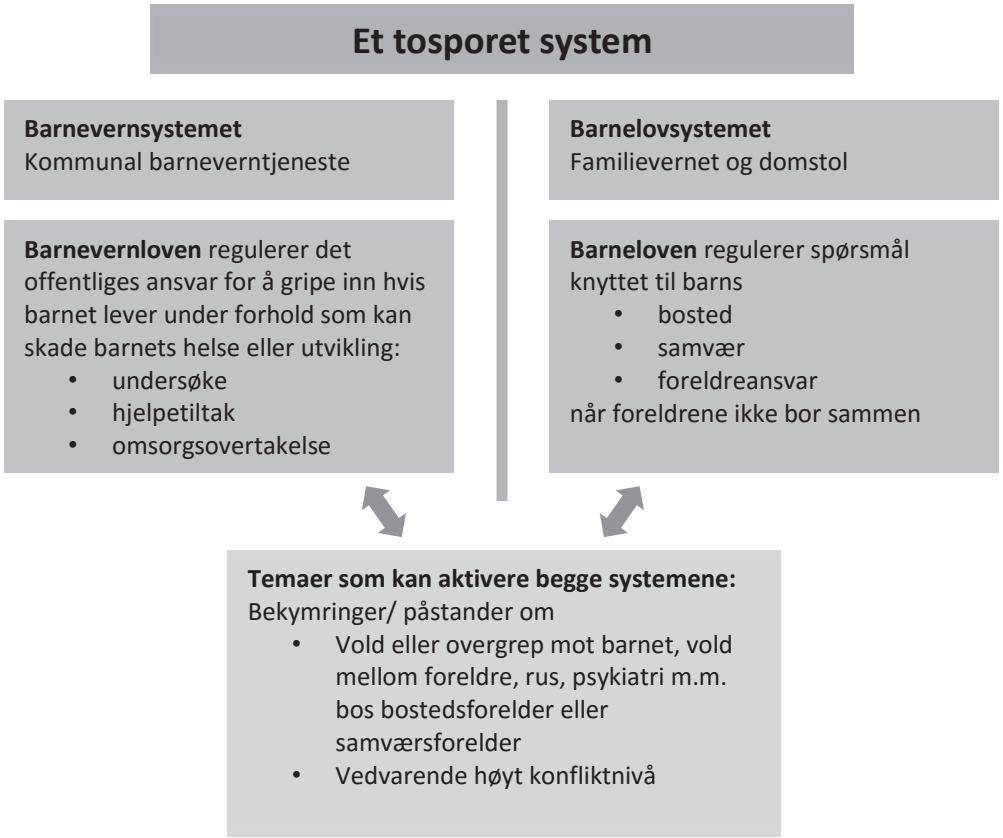

Både barneloven og barnevernloven har *barnets beste* som et styrende prinsipp. Dette innebærer at avgjørelser som fattes av foreldre eller barnevernet først og fremst skal ta

utgangspunkt i vurderinger av hva som er best for barnet. Det er foreldrene som har det primære ansvaret for å ivareta egne barn, og barnet har ifølge barneloven krav på omsorg og omtanke fra den forelderen som til enhver tid er sammen med barnet. Foreldrenes omsorgsplikt omfatter blant annet å ivareta barnets behov for kjærlighet, trygghet, oppmerksomhet, stell, pleie, tilsyn, lek og leksehjelp (Kvalø & Köhler-Olsen, 2016). Det omfatter også en plikt til å beskytte barnet mot forhold som kan skade barnets fysiske eller psykiske helse (bl. § 30 tredje ledd).

I spørsmål om foreldreansvar, bosted og samvær, bygger barneloven i stor grad på prinsippet om avtalefrihet (Haugli, 2007). Dette innebærer at foreldre selv skal bli enige om hvor barnet skal bo fast (hos en eller begge), omfanget av samvær og om begge foreldre eller den ene skal ha foreldreansvaret. Utgangspunktet i barneloven er at både barn og foreldre har rett til samvær med hverandre (bl. §§ 42 og 43). Domstolen kan imidlertid pålegge samvær under tilsyn eller stanse samvær hvis dette er til barnets beste. Vurderingen her er knyttet til barnelovens vilkår om at barnet ikke skal utsettes for vold eller andre handlinger som kan skade barnets helse og utvikling. Av rettspraksis følger det imidlertid at det skal være «ganske tungtveiende grunner» for å gjøre dette[8] (Kvalø & Köhler-Olsen, 2016).

Selv om spørsmål om foreldreansvar, bosted og samvær reguleres av barneloven, kan ikke barneverntjenesten avstå fra å undersøke en sak fordi foreldrene har en pågående samværskonflikt (BLD, 2013). Hvis en bekymringsmelding inneholder informasjon som gjør at det er «rimelig grunn til å anta» at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven, har barnevernet både rett og plikt til å undersøke forholdet (bvl. § 4-3). Når foreldrene bor hver for seg og begge har kontakt med barnet, skal barnevernet ifølge veilederen, undersøke barnets totale omsorgssituasjon, dvs. undersøke omsorgen både hos mor og far, uavhengig av samværsordning. Foreldre kan ikke motsette seg en undersøkelse fra barnevernet.

I foreldrekonfliktsaker kan barneverntjenesten iverksette *frivillige* hjelpetiltak (bvl. § 4-4) i både bostedshjemmet og samværshjemmet, men dette krever samtykke fra den forelderen tiltaket retter seg mot. Hvilke tiltak som er aktuelle, må vurderes konkret. Eksempler på aktuelle tiltak er, ifølge veilederen (BLD, 2013), ulike former for foreldrestøttene tiltak, råd

---

[8] Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) gir imidlertid gjennom lovforslaget om endringer i barneloven (Prop.85 (2012-2013), signaler til domstolene om at terskelen for å nekte samvær skal senkes. Blant annet forutsetter BLD at domstolene i større grad skal avgjøre samværsaker ut fra en nåtidsvurdering og i større grad vektlegge barnets subjektive opplevelse (Kvalø og Köhler-Olsen, 2016).

og veiledning, tilsyn, avlastningstiltak, bistand til å gjennomføre samvær, tilsyn under samvær m.m.

Fordi spørsmål om bosted og samvær reguleres av barneloven, kan ikke barnevernet ta avgjørelser knyttet til å endre bosted, stanse og/eller endre samvær, med mindre det er risiko for akutt fare[9]. Barneverntjenesten kan imidlertid ut fra en barnevernfaglig vurdering *anbefale* foreldre å gjøre endringer i bosteds- eller samværsordninger. Barneverntjenesten kan også gi informasjon og veilede foreldre om prosesser knyttet til foreldretvistsaker i domstolen og vitne i foreldretvistsaker for retten uten hinder av taushetsplikten (bl § 61a). Hvis barnet utsettes for alvorlig omsorgssvikt (jfr. kriteriene i bvl § 4-12), kan barneverntjenesten gripe inn uten foreldrenes samtykke ved å fremme sak for fylkesnemnda om å overta omsorgen for barnet. Ifølge veilederen (BLD, 2013) kan det for eksempel være aktuelt å fremme sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda dersom barneverntjenesten har gitt klare råd og anbefalinger til bostedsforelderen om å stanse eller regulere samvær, og bostedsforelderen likevel ikke ønsker eller evner å følge disse.

Selv om både barnevernet, familievernet og domstolen skal arbeide med utgangspunkt i hensynet til barnets beste, har disse velferdstjenestene ulike samfunnsmandat i møte med familier i konflikt. Skivenes (2011) peker på at barnevernet skal yte hjelp og støtte til utsatte familier og barn for å gjøre dem i stand til å klare seg selv. Hun fremhever at terskelen for inngripen skal være lav, ved at det settes inn hjelpetiltak og forebyggende tiltak på et tidlig stadium i en potensiell risikosituasjon. I tillegg til denne hjelpefunksjonen, har imidlertid barnevernet også en kontrollfunksjon, ved at de kan utøve makt og gripe inn hvis omsorgen er mangelfull.

I familievernet har mekleren først og fremst en hjelperolle. Målet med mekling er å gjøre foreldre i stand til å inngå en avtale. Mekling kjennetegnes ved at avgjørelser ligger hos foreldrene og meklere har ingen myndighet til å pålegge foreldre en samværsavtale eller nekte foreldre å inngå en avtale. I familievernet er mekleren en hjelper som tilstreber *upartiskhet,* hvilket betyr at mekleren prøver å oppføre seg slik at partene ikke opplever at en av dem favoriseres (Tjersland & Guldbrandsen, 2010). Meklere har imidlertid plikt til å melde bekymring til barnevernet, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt (lov om familievernkontor § 10). Også i

[9] I akuttsituasjoner har barnevernet anledning til å gripe inn med hjemmel i barnevernlovens regler om akuttvedtak.

domstolen søkes saker primært løst gjennom rettsmekling, hvor det legges til rette for at foreldre skal kunne komme til enighet gjennom et forlik (Nylund, 2011). I saker som kommer til hovedforhandling, har imidlertid dommeren myndighet til å fatte beslutning om bosted, samvær og foreldreansvar som kan gå på tvers av foreldrenes eller barnets ønsker.

KAPITTEL 3: TEORETISKE PERSPEKTIVER OG BEGREPER

I denne delen presenteres teoretiske perspektiver og begreper som har inspirert avhandlingsarbeidet. Studiens overordnede forankring i sosiokulturelle teorier var på plass ved oppstart av prosjektet, mens flere analytiske begreper har kommet underveis i arbeidet med analysen, etter hvert som behov oppsto og i møte med empirien. I det følgende vil jeg først gjøre rede for metateoretiske perspektiver som ligger til grunn for hele avhandlingsarbeidet. Jeg vil deretter presentere teorier og begreper jeg har brukt som analytiske redskaper i utforskning av henholdsvis foreldreskap og profesjonsutøvelse.

Sosiokulturelle perspektiver

Studien kan først og fremst knyttes til den delen av psykologien som er inspirert av *sosiokulturelle teorier,* og som ser menneskers meningsskapende virksomhet som en sentral del av psykologifaget (Bruner, 1990; Cole, 1998; Harré, Moghaddam, Cairnie, Rothbart, & Sabat, 2009). I sosiokulturelle perspektiver legges det til grunn at menneskers meningsskaping skjer i samspill med en sosial, kulturell, historisk og materiell kontekst (Bronfenbrenner, 1979; Bruner, 1990; Cole, 1998; Rogoff, 2003). I tråd med dette, har jeg som et teoretisk premiss at deltakerne i studien er meningsskapende subjekter som aktivt fortolker og handler i sine konkrete kontekster. For å forstå konteksten for foreldreskap og profesjonsutøvelse, gjør jeg juridiske og institusjonelle kontekster relevante. Dette er i tråd med hvordan sosiokulturelle perspektiver vektlegger at den enkeltes handlinger og meningsskaping må forstås med utgangspunkt i den konteksten, eller de strukturer, han/hun befinner seg i.

I studien utforsker jeg informantenes *narrativer,* altså hvordan informantene snakker om og gir mening til sine erfaringer og opplevelser. Jeg er derfor opptatt av å utforske subjektive opplevelser og beskrivelser sett fra hver enkelt informants ståsted. Narrativ tilnærming har som premiss at det kan eksistere flere fortellinger om samme fenomen eller hendelse, fortellinger som også kan være motstridende (Bruner, 2004; Mishler, 2004). Dette er et premiss som er viktig i en studie av foreldrekonfliktsaker i barnevernet, hvor partene kan være uenige og ha ulike situasjonsforståelser. I mine analyser gjøres det også til et premiss at all interaksjon mellom parter kan forstås som *forhandlinger* (Gulbrandsen, 1998), og at samhandling og kommunikasjon inngår i bestrebelsene på å skape felles forståelse av et fenomen eller en situasjon. Ifølge Ulvik (2005) egner forhandlingsbegrepet seg til å «analysere interaksjonsprosesser der aktørene tilhører grupper som står overfor ulike

samfunnsmessige betingelser, sosiale og kulturelle kategorier som kjennetegnes av samfunnsmessig og psykologisk maktulikhet, samtidig som partene er knyttet sammen i avhengighet» (s. 57). En slik samfunnsmessig og psykologisk maktulikhet kan prege interaksjonen mellom foreldre og de profesjonelle i barnevernet, men også interaksjonen mellom mødre og fedre som kjønnede foreldre.

I analysene av intervjuene har jeg lagt til grunn at foreldrenes og saksbehandlernes fortellinger om seg selv og sine erfaringer, skapes i interaksjon med andre (Bruner, 1990). Både i artikkel 2 og artikkel 3 har jeg vendt meg til forståelser fra diskursteori, blant annet begrepet *posisjonering* (Davies & Harré, 1990; Harré et al., 2009), for å analysere prosesser knyttet til å forhandle frem historier om egne erfaringer. Diskursteori bygger på tanken om at diskurser, det vil si gitte måter å forstå og snakke om verden på, blir konstruert gjennom språket. Diskursene som former vår identitet er tett knyttet til dominerende tenkemåter i samfunnet, for eksempel dominerende forståelser av barn og familieliv (Søndergaard, 2000), eller dominerende forståelser av hva det innebærer å være en forelder i konflikt. Hvilke diskurser som er tilgjengelige i samfunnet, har dermed betydning for hver enkelt persons posisjoner.

Posisjoneringsbegrepet, som ble utviklet av Davies og Harrè (1990), viser til en persons posisjon eller lokalisering til samfunnets ulike diskurser. Den enkeltes opplevelse av seg selv og eget handlingsrom, det vil si muligheter og begrensninger, rettigheter og forpliktelser, må ifølge Davies og Harrè (1990), ses i sammenheng med hvordan man er posisjonert innenfor en tilgjengelig diskurs. Mens rollebegrepet ofte blir kritisert for å ha en noe statisk karakter, er posisjonering assosiert med bevegelse og endring. I interaksjon vil mennesker både posisjonere seg selv (refleksiv posisjonering) og posisjonere andre og/eller bli posisjonert av andre (interaktiv posisjonering) (Davies & Harré, 1990). Når mødre, fedre eller profesjonelle samhandler, innebærer dette prosesser hvor de posisjonerer både seg selv og andre og hvor de blir posisjonert av andre. Posisjonering brukes ofte i analyser av *faktiske* interaksjoner mellom mennesker (se f.eks. Cedersund, 2013), men det kan også brukes til å analysere *beskrivelser* av slik interaksjon (se f.eks. Natland & Malmberg-Heimonen, 2013). I min studie gjøres det siste, gjennom analyser av hvordan informantene beskriver og opplever ulike former for posisjonering.

Hvilke posisjoner vi tar, gir eller blir tilbudt er ikke nøytrale, men formes av samfunnets normer og verdier. Posisjoner kan dermed fremstå som mer eller mindre attraktive. En 'troubled subject position' (trøblete subjektposisjon, min oversettelse) (Wetherell, 1998),

viser til posisjoner som kan assosieres med kulturelt uønsket atferd og som utfordrer hverdagslivets normer og verdier (Jansen, 2010; Staunæs, 2005). Dette er relevant i barnevernssaker med foreldrekonflikter, fordi det stilles spørsmål om barnets omsorgssituasjon er i tråd med samfunnets kulturelle normer for foreldreskap.

At posisjoner er til forhandling, innebærer at mennesker kan akseptere, endre eller avvise posisjoner de blir tilbudt (Hacking, 1999). Her kan fordeling av *makt* ha betydning. Hvis en av partene har en overordnet maktposisjon i den sosiale konteksten interaksjonen foregår i, kan visse posisjoner påtvinges (Natland & Malmberg-Heimonen, 2013). Dette kan være relevant for å forstå beskrivelser av barnevernet, hvor ansatte i barnevernet står i en maktrelasjon til foreldrene. Thørnblad og Holtan (2012) skriver at denne maktrelasjonen både kan handle om strukturell makt, kunnskapsmakt og symbolsk makt. For eksempel gir lovverk barnevernet myndighet til å iverksette tiltak overfor familier. Barnevernet representerer også en form for ekspertkunnskap, som forvalter til enhver tid dominerende ideer om barnets beste. Slike strukturelle betingelser utgjør rammer for aktørenes handlingsrom i relasjonen og kan aktivere bestemte typer atferd og posisjoneringer. Fortellingene til informantene i denne studien kan i et slikt perspektiv forstås som forhandlinger om hvilke subjektposisjoner den enkelte tar eller gir, og om forhandlinger om adekvate eller trøblete subjektposisjoner.

Perspektiver på foreldreskap

I min studie er det *to foreldre* som er involvert i omsorgen for barnet. Intervjuene utforsker på ulike måter deres foreldrepraksiser, både gjennom saksbehandleres blikk på foreldreskap og gjennom foreldrenes egne foreldreskapshistorier. For å kunne forstå konfliktenes dynamikk, har jeg brukt kunnskap om foreldreskap og interaksjon mellom foreldre som analytiske verktøy. I det følgende vil jeg derfor gjøre rede for perspektiver og begreper som har vært med å forme mine analyser.

Hverdagslivsorientert tilnærming

Mine forståelser av foreldreskap er inspirert av ulike hverdagslivsorienterte psykologiske tradisjoner i Norden (f.eks. Andenæs, 1996; Gulbrandsen, 1998, 2014; Haavind, 1987; Hedegaard, Aronsson, Højholt, & Ulvik, 2012; Schraube & Højholt, 2015; Ulvik, 2005). Dette er tilnærminger som retter oppmerksomheten mot foreldre og barns *erfaringsdimensjon,* og hvordan de skaper mening og sammenhenger i et dagligliv hvor både foreldre og barn beveger seg på *tvers av kontekster*. Tilnærmingene utforsker dermed hvordan kulturelle og materielle strukturer gir betingelser for og skapes gjennom de daglige virksomhetene

(Gulbrandsen et al., 2014). I min studie har disse perspektivene gjort at jeg har vært opptatt av å utforske betydningen av *hjem* som en fysisk og materiell betingelse for foreldreskapet, med særlig vekt på hva det innebærer at barnet beveger seg mellom to ulike hjem (se også Ulvik, Øien, & Olsen, 2014).

Med et hverdagslivsorientert perspektiv på *konflikter*, kan konflikter forstås som en grunnleggende side ved all sosial handling og som del av det alminnelige familieliv (Højholt, 2015; Højholt & Schraube, 2015; Kousholt, 2012). Interessemotsetninger og konflikter, koordinering og forhandling, forstås som vanlige elementer når mennesker er involvert i hverandres dagligliv og rutiner (Højholt & Schraube, 2015). Problemer i familien handler ofte om konflikter mellom ulike kontekster barnet tar del i, og mellom de voksne på disse arenaene (Kousholt, 2012). En slik forståelse av konflikter, som en grunnleggende del av samhandling i familier, gjør at vi kan se foreldres uenigheter om bosted, samvær og foreldreansvar i sammenheng med hverdagslivets organisering, og lage koblinger mellom 'vanlige' familier og familier med 'problemer'. Å ramme foreldrekonflikter inn som en av mange varianter av foreldreskap, kan åpne opp for å bruke kontekstsensitiv kunnskap om omsorg og foreldreskap i 'vanlige' familier til å forstå hva som skjer mellom foreldre i konflikt. Dette kan bidra til å redusere 'othering' (Riggins, 1997), altså at disse familiene blir sett på som radikalt annerledes enn andre.

Begrepene foreldreskap og medforeldreskap

I studien har jeg rettet oppmerksomheten mot foreldreskap og vært opptatt av å utforske ulike sider ved foreldreskapet når foreldrene er i konflikt. Begrepet *foreldreskap* knyttes ofte til foreldrepraksiser, altså hvordan foreldre utøver omsorg for barn. På engelsk skilles det mellom 'parenthood' og 'parenting'. 'Parenthood' viser til sosiale og kulturelle forventinger rettet mot foreldrerollen, og 'parenting' vier til hva foreldre faktisk *gjør* (Bø & Olsen, 2008). Det er begrepet 'parenting' som best rommer det norske begrepet foreldreskap, eller kanskje mer presist foreldreskapspraksiser. Ifølge Haavind (1987) handler foreldreskap om praksiser som har å gjøre med barnets omsorg og oppdragelse, og det foreldre gjør for å sikre at barna har det bra her-og-nå og at det vil gå dem godt i framtida.

Begrepet *medforeldreskap,* som er min oversettelse av det engelske begrepet 'coparenting', viser til i hvordan foreldre som deler ansvar for et barn koordinerer og samarbeider om omsorgen for barnet (McHale, Kuersten-Hogan, & Rao, 2004). Teubert og Pinquart (2010) peker på at medforeldreskap har flere dimensjoner. Det kan handle om *samarbeid*, for eksempel i hvilken grad foreldrene utveksler informasjon om barnet, er lojale, støtter og

respekterer hverandre som foreldre. Medforeldreskap kan også handle om grad av *enighet* om barneoppdragelse eller tilstedeværelse av *konflikt,* for eksempel i hvilken grad foreldrene åpent krangler om barneoppdragelse og kritiserer hverandre som foreldre. Videre peker Teubert og Pinquart (2010) på at medforeldreskap innebærer ulike former for *triangulering*, som handler om koalisjoner mellom barnet og en av foreldrene og i hvilken grad barnet involveres i foreldres konflikter.

Begrepet medforeldreskap var av flere grunner særlig nyttig i analysene til artikkel 2 og artikkel 3. For det første ga forskning om aspekter ved medforeldreskap begreper som var nyttig for å kunne se flere nyanser i hva foreldrene strevde med seg imellom. Begrepets forankring i familiesystemiske teorier (Minuchin, 1974) åpnet også opp for å gjøre analytiske skiller mellom bekymringer knyttet til *foreldre-barn systemet*, det vil si mors eller fars samspill med barnet og omsorgspraksiser overfor barnet, og forhold knyttet til *mor-far systemet.* Sistnevnte kunne både handle om bekymringer knyttet til medforeldreskapet til foreldrene og bekymringer knyttet til foreldrenes tidligere parrelasjon/ ekteskapelige relasjon (Teubert & Pinquart, 2010).

I enkelte forståelser av medforeldreskap, tilskrives mødre privilegier, dominans og makt, og den forelderen setter standarder for omsorgen som også gjelder for far (Bjørnholt, 2005). Mødre kan da fremstilles som *portvoktere* i relasjonen mellom far og barn, hvor fedres mulighet til å utøve omsorg for barnet knyttes til i hvilken grad mor støtter (facilitative gatekeeping) eller hindrer (restrictive gatekeeping) fars relasjon til barnet (Fagan & Barnett, 2003; Fagan & Cherson, 2015; Moore, 2012; Pruett, Arthur, & Ebling, 2006; Puhlman & Pasley, 2013). Dette forståelsestilbudet knytter medforeldreskapspraksiser til ulike kjønnede dimensjoner ved portvokting, bl.a. i hvilken grad mødre legger til rette for mye eller lite tid med barnet, i hvilken grad mor kritiserer eller kontrollerer far, lar far utforme sine egne måter å gi omsorg på eller deler likeverdig på ansvaret for barnet (se f.eks. Adamsons, 2010; Puhlman & Pasley, 2013). I den senere tid, er det også gjort studier av hvordan fedre kan være portvoktere i relasjonen til mor (Adamsons, 2010; Austin, 2011; Austin, Pruett, Kirkpatrick, Flens, & Gould, 2013). Litteratur om portvokting er imidlertid i liten grad kontekstualisert og mangler ofte foreldrenes egne perspektiver. I mine analyser ble derfor begrepet portvokting først og fremst ble brukt som et analytisk hjelpebegrep, særlig i analysene til artikkel 2, ved at begrepet hjalp meg til å se konkrete aspekter ved medforeldreskapet og samspillet mellom foreldrene.

Omsorg på tvers av fysiske kontekster

At foreldreskapet utøves i ulike hjem, innebærer at barnets tid fordeles på ulike hjem og at barnet beveger seg mellom to hjem. Slike bevegelser, mellom flere fysiske kontekster, gjelder ikke bare barn som har foreldre som bor i ulike hjem. Fordi barn flest har et liv hvor de beveger seg mellom flere fysiske kontekster, f.eks. hjem, barnehage, skole, fritidsaktiviteter (se f.eks. Andenæs, 2011; Kousholt, 2012; Thorne, 2001), har også foreldre og barn flest et liv som består av jevnlige separasjoner og gjenforeninger. Et kjennetegn ved modere foreldreskap er derfor at foreldre flest deler omsorgen med omsorgspersoner i andre kontekster.

I analysene av foreldreintervjuene var kunnskap om hvordan 'vanlige' foreldre utøver omsorg på tvers av fysiske kontekster nyttig. Helt kontret ble begrepet omsorgskjeder (chains of care) (Andenæs, 2011; Gullestad, 1979) brukt i analysene. Omsorgskjeder viser til hvordan foreldrene danner en omsorgskjede for barna når de deler omsorgen med andre. Det innebærer at, selv om flere tar del i omsorgen, vil foreldre forsøke å ta *et helhetlig ansvar* for barnet på tvers av fysiske kontekster, og ta ansvar for barnets omsorgssituasjon også når de selv ikke er til stede. I en analyse av hvordan foreldre deler omsorgen med omsorgsgivere i barnehagen, peker Andenæs (2011) på at barnehagen slik innebærer en utvidelse av 'the spatiality of parenthood', ved at barnehagen inngår i settingene foreldre har ansvar for. Andenes viser ulike måter foreldrene tar ansvar på tvers av kontekster gjennom å utøve *omsorg på avstand.* Foreldre kan for eksempel søke informasjon om hvordan barnet har det eller sørge for at barnet har det det trenger i den andre omsorgsbasen. Foreldre kan også forsøke å påvirke hvordan andre omsorgsgivere håndterer barnet gjennom å gi disse omsorgsgiverne kunnskap om hvordan barnet deres er (Andenæs, 2011).

Slik Andenæs bruker begrepet omsorgskjeder, knyttes foreldrenes helhetlige ansvar for barnet først og fremst til bevegelser mellom hjem og barnehage, altså bevegelser mellom et privat og et offentlig rom. Underveis i analysene av foreldreintervjuene ble jeg opptatt av om man kan tenke annerledes om et slikt helhetlig ansvar når barnet beveger seg mellom to hjem – mors hjem og fars hjem. Andersen (2003), som har studert hvordan menn skaper rom for foreldreskap og familie, peker for eksempel på at hjemmet både skaper en distinksjon mellom det private og det offentlige, og et skille mellom de som hører til i husholdet og de som står utenfor. Hvor grensene går mellom det private og det offentlige er omdiskutert, skriver Andersen. Tilsvarende kan man diskutere grensene mellom to hjem; hvem som er innenfor og utenfor hjemmet og hvilken betydning slike grenser skal ha når foreldrene bor adskilt.

I mine analyser ble omsorgskjeder relevant for å forstå og utforske foreldrenes strev med å koordinere omsorgen for barnet på tvers av to hjem. I analysene av hvordan bekymrede foreldre snakket om sitt ansvar for barnet, ble også den andre forelderens hjem inkludert som del i omsorgskjeden. I analysene av foreldreintervjuene, og særlig hvordan de beskyldte foreldrene snakket om samspillet med den andre forelderen, ble jeg imidlertid også informert av perspektiver som fremhever betydningen av *grenser* i relasjoner. Emery og Dillon (1994), som tar utgangspunkt i et systemisk perspektiv, peker på at skilsmissefamilien er kjennetegnet av delte relasjoner, men ikke delt hushold. De fremhever på den ene siden at «Relationships transcend households, and the functioning of individual family members, particularly children, cannot be understood apart from these interdependencies» (Emery & Dillon, 1994, p 374). På den andre siden, fremhever de også at foreldre strever med å definere grensene i relasjonene og mellom husholdene, for eksempel utfordringer knyttet til intimitet og informasjonsflyt mellom foreldrene om barneoppdragelse m.m., eller grenser for makt og grad av autonomi i avgjørelser om barna. De peker på at samværsordninger definerer grenser for medforeldreskapet og for kontakt mellom hjemmene, og at det ligger en implisitt forventing om at den forelderen som ikke har barnet, i liten grad skal ta kontakt med den som har barnet. Disse ulike perspektivene på omsorg i ulike kontekster var nyttige i analysene av samspillet mellom foreldrene og foreldrenes ulike beskrivelser av involvering på tvers av hushold, som beskrives i artikkel 2.

Perspektiver på profesjonsutøvelse

Betydningen av problemkonstruksjoner i profesjonell virksomhet

I analysene av møtet mellom saksbehandlere og foreldre legger jeg til grunn at saksbehandlere i barnevernet er aktivt meningsskapende aktører når de vurderer hva som er problemet, hvilken informasjon som er relevant og hvordan problemet kan håndteres. I stedet for å se på et problem som en gitt eller fastsatt enhet, er jeg, som nevnt i innledningen, inspirert av Schön (1983), som fremhever at profesjonelle i sosialt arbeid aktivt er med på å konstruere sakens problemer med utgangspunkt i den informasjonen de har tilgjengelig. Særlig relevant er Schöns fokus på det ambivalente og usikre aspektet ved sosialfaglige situasjoner. Han skriver:

> In real-world practice, problems do not present themselves to the practitioner as givens. They must be constructed from the materials of problematic situations, which are puzzling, troubling and uncertain. In order to convert a situation to a problem, a

> practitioner must do a certain kind of work. He must make sense of an uncertain situation that initially makes no sense (Schön, 1983, s 40).

Ifølge Schön er det å *aktivt definere* eller *konstruere problemene* et sentralt premiss for de profesjonelles handlingsrom i en konkret situasjon, og hvordan problemer skal løses. Schön argumenterer derfor for at det er vel så viktig å reflektere over hvordan problemene forstås, som over løsninger på problemer.

Ser man på problemer som aktivt konstruert, må man også være åpen for at de involverte partene har ulike forståelser av problemene og dermed ulike løsninger. Højholt (1999), som har utforsket problemfastsettelse og samarbeid mellom skole og hjem, fremhever betydningen av at profesjonelle er åpne, søkende og spørrende når de arbeider med problemfastsettelser som gjelder barn. I stedet for å tilsløre partenes ulike perspektiver på barnas situasjon, problemene og deres løsninger, peker Højholt på betydningen av at man utforsker forskjellige perspektiver og ser disse forskjellene som viktige kilder til forståelse av problemet.

Klientgjøring

I analysene av hvordan foreldrene og saksbehandlerne beskriver barnevernets profesjonsutøvelse, har jeg også brukt begrepet 'klientgjøring' til å rette oppmerksomheten mot maktforholdet i denne interaksjonen og de juridiske og organisatoriske rammene partenes problemforhandlinger foregår innenfor. Ifølge Järvinen og Mik-Meyer (2003) kjennetegner klientgjøring de fleste møter mellom individer og velferdsinstitusjoner. Begrepet viser til prosesser hvor menneskelige problemer oversettes til 'systemspråk' og individets situasjon avklares ut fra institusjonens fastlagte diagnoser og forståelsesrammer. Klienter tilpasses dermed kategorier som passer til handlingsmodeller velferdssituasjonen råder over. Eller som Gubrium og Järvinen (2013) sier det: den enkeltes 'troubles', det vil si uro, engstelse eller bekymringer «must be constructed as problems for professionals to appropriately respond to them» (s 3).

Den institusjonelle logikk krever altså at klienten tilpasses institusjonen og at individets problemer endres til et format som passer sammen med institusjonens mangfoldige problemkategorier, regler og rutiner. Selv om klienter kan forstås som aktivt meningsskapende subjekter, peker Järvinen og Mik-Meyer (2003) på at institusjonens beskrivelse av klienten ofte får forrang over klientens egen beskrivelse av seg selv og sin situasjon. De skriver også at klienter som har ønsker og behov som samsvarer med institusjonens forståelser og løsningsmodeller fremstår som noen institusjonen kan

samarbeide med, mens klienter som motsetter seg sin tilbudte problemidentitet kanskje oppfattes som fastlåste, tunge og svake eller som personer med manglende selvinnsikt. Gubrium (2013) fremhever imidlertid også at kunnskap om klientgjøring i økende grad trekker inn brukerperspektivet gjennom å utforske klienter som aktive agenter i møtet med velferdstjeneste, og hvordan klienter aktivt engasjerer seg i, gjør motstand mot eller reforhandler sine posisjoner i møtet med profesjonelle.

Selv om ansatte i barnevernet har et visst rom for fleksibilitet og skjønn i sine problemkonstruksjoner, er en sentral dimensjon ved klientarbeid å *administrere gjeldende lovgivning* (Egelund, 2003). Ifølge Egelund (2003) må profesjonelle finne ut om klienten oppfyller lovens materielle betingelser for å være et 'risikobarn', for deretter å kunne utløse de tiltak de har til rådighet etter loven, som kan imøtekomme barnets problemer. Egelund peker samtidig på at det å administrere lovgivning på en korrekt måte, ikke nødvendigvis er ensbetydende med å hjelpe et barn. Det kan være at problemet i saken ikke passer de problemkategorier som er tilgjengelige på feltet, eller at sakens problem ikke passer til de tiltak som er til rådighet etter loven. Overført til foreldrekonfliktsaker, aktualiserer dette både spørsmål om hvilke problemkategorier barnevernet har til rådighet, og også i hvilken grad barnevernloven gir de profesjonelle tilgang til relevante tiltak for å kunne løse sakens problemer.

Grensearbeid

Hvilken betydning har det at barnevernets problemkonstruksjoner og problemløsninger i foreldrekonfliktsaker skjer i et *faglig og juridisk grenseland*? Til analysene av barnevernets profesjonsutøvelse, ble begrepet 'grensearbeid' brukt som analytisk redskap. Grensearbeid, omtalt som 'border work', ble opprinnelig brukt av sosialantropologen Fredrik Barth (1969) om prosesser som ligger til grunn for etablering og vedlikehold av sosiale kategorier. Ifølge Gulbrandsen et el. (2014), kan grensearbeid brukes til å utforske og utfordre etablerte sosiale kategorier, blant annet hvordan ulike parter eksplisitt eller implisitt forhandler om innholdet i kategorier, og hvem som kan eller skal tilhøre ulike kategorier. Dette var nyttige overordnede perspektiver i analysene i artikkel 1 og artikkel 3.

I analysene til artikkel 1, ble Edwards (Edwards, 2009, 2010) begreper 'boundaries' og 'boundary work', oversatt til 'grenser' og 'grensearbeid', brukt som analytiske redskaper. Edwards bruker grensearbeid til å analysere samhandling mellom ulike profesjoner og institusjoner, og ser på grenser som sosiale konstruksjoner som definerer hvem som inkluderes i eller ekskluderes fra en interaksjon, og hvilke kunnskaper og meningssystemer

som vurderes som relevante i interaksjonen. I mine analyser, brukte jeg grensearbeid for å utforske de profesjonelles fortellinger som forhandlinger om kategoridannelser, blant annet knyttet til hva som er sakens problemer og hvem som er 'innenfor' eller 'utenfor' barnevernssystemet.

Ifølge Edwards (2009) fører grenser ofte til dikotomier, i denne sammenhengen forståelser av hva som er utenfor eller innenfor. Grenser har imidlertid også en *dynamisk* karakter. I faglige grenseområder kan dermed praksiser være kreative, åpne opp for nye praksiser, og bli informert av nye innsikter. Grenseområder kan også være ukomfortable og sårbare steder å være for de profesjonelle, fordi identiteter og prioriteringer blir utfordret når etablerte praksiser utfordres (Edwards, 2009). Dette er forståelser som var nyttige da jeg analyserte og tolket hvordan de profesjonelle beskrev utfordringer og dilemmaer knyttet til de juridiske og institusjonelle rammene de arbeider innenfor.

KAPITTEL 4: DEN EMPIRISKE STUDIEN

Hvilke fremgangsmåter som kan være hensiktsmessige for å utvide eller presisere kunnskapsgrunnlaget, må ses i sammenheng med det egenartede i studiens tema og overordnede teoretiske perspektiver (Haavind, 2000). I denne delen gjør jeg rede for studiens vitenskapsteoretiske utgangspunkt og egen forskerposisjon, rekrutteringsprosess og beskrivelse av datamateriale, og hvordan jeg har gått fram for å produsere og analysere det empiriske materialet. Til slutt gjør jeg rede for noen etiske sider ved studien.

Vitenskapsteoretisk blikk og egen forskerposisjon

Studiens tema, konflikt og uenighet, krever at studien også har metodologiske perspektiver som rommer at mellommenneskelig samspill kan oppleves og fortolkes ulikt og åpner opp for at det ikke er én sannhet, men ulike subjektive opplevelser. Dette premisset har gitt studien et sosialkonstruksjonistisk vitenskapsteoretisk utgangspunkt. Dette er et vitenskapsteoretisk perspektiv hvor en sentral idé er at den sosiale verden består av fenomener som er sosialt konstruerte. Våre forståelser av den sosiale verden er altså historisk og kulturelt situert, eller sagt på en annen måte: for at hendelser kan ha mening, må de forstås i den konteksten de skjer (Berger & Luckmann, 1991; Gergen, 1985; Hacking, 1999). Dette vitenskapsteoretiske ståstedet snakker godt med mitt sosiokulturelle ståsted og min interesse for informantenes subjektive opplevelser, og den sosiale, kulturelle, historiske og materielle konteksten subjektiv meningsskaping skjer innenfor.

En sosialkonstruksjonistisk tilnærming legger til grunn at vi som forskere ikke kan være objektive og nøytrale i positivistisk forstand, men er del av fenomenet vi forsker på og bidrar til å *skape datamaterialet* (Kvale & Brinkmann, 2009). Fordi forskerens subjektivitet og aktive valg i forskningsprosessen er del av forskningsprosessen, må vi tilstrebe refleksivitet (Kvale & Brinkmann, 2009), altså reflektere over hvordan vi som forskere bidrar til produksjon av kunnskap. Å være refleksiv kan gjøres på ulike måter. I gjennom hele kapittelet vil jeg forsøke å utvise det Willig (2008) kaller *epistemologisk refleksivitet,* det vil si å reflektere over metodologiske sider ved studien og hvordan mine forskningsspørsmål og valg av metoder har preget studien. I denne delen vil jeg diskutere det Willig (2008) kaller *personlig refleksivitet*, altså hvordan mine erfaringer, holdninger, synspunkter, interesser, sosiale identiteter etc. kan ha formet forskningsprosessen.

Å reflektere over egen forskerposisjon, aktualiserer spørsmål om nærhet til feltet. Dwyer og Buckle (2009) knytter dette til spørsmål hvilken relasjon man har til populasjonen eller feltet

man forsker på, altså om man er en 'insider' og/eller 'outsider' på feltet. I denne studien inntar jeg både posisjonen som innsider og outsider. Jeg har en form for *insider-posisjon* ved at jeg har jobbet med temaet foreldrekonflikter og barnevern i mange år før jeg startet studien. Som rådgiver hos Barneombudet jobbet jeg med henvendelser fra foreldre i konflikt og erfarte at det var stor forskjell på hva slags bistand disse familiene fikk fra barnevernet, særlig når den ene hadde bekymringer for hvordan barnet hadde det hos den andre. Som ansatt hos Barneombudet tok jeg også del i lovpolitisk arbeid, hvor vi blant annet stilte ansvarlige myndigheter spørsmål om barnevernet gjør tilstrekkelig for å bistå disse familiene. Disse erfaringene bidro til kunnskap om fenomenet som gjorde det mulig å stille relevante og nyanserte spørsmål i intervjuene. Erfaringene førte også til at jeg i hele avhandlingsprosessen måtte arbeide bevisst med egne forforståelser om at barnevernet ikke gjør nok. Jeg forsøkte blant annet å aktivt søke etter *variasjoner* i erfaringer både hos profesjonelle og hos foreldre og også lete etter eksempler som utfordrer mine egne forforståelser.

Min *outsider-posisjon* på feltet handler om at jeg ikke er barnevernspedagog eller har jobbet i den kommunale barneverntjenesten. I møtet med foreldrene kan dette ha åpnet opp for friere, men kanskje også mer kritiske fortellinger. I møtet med de profesjonelle gjorde min posisjon som outsider at jeg hadde lite kunnskap om det barnevernfaglige 'håndverket'. For å få mer innsikt i det daglige arbeidet i barneverntjenesten hospiterte jeg i barneverntjenesten i to ulike bydeler, to uker i begynnelsen og tre uker slutten av avhandlingsarbeidet[10]. Her fikk jeg delta i interne drøftingsmøter, møter med klienter, lese saksmapper, bli kjent med saksbehandlingsverktøy m.m. Jeg opplevde at disse ukene bidro til en større sensitivering overfor det barnevernfaglige arbeidet i forkant av studien, og til at jeg fikk oppdatert innsikt i situasjonen på feltet i dag.

Når hvert fjerde barn i Norge har foreldre i ulike hjem, er dette et tema som angår mange av oss som privatpersoner og dermed aktualiserer en mulig *insider-posisjon*. For meg ble det viktig å reflektere over egen posisjon som mor og bonusmor, for eksempel hvordan mine erfaringer med et godt samarbeid om bonusbarnets hverdagsliv på tvers av to hjem i 15 år kunne virke inn på studien. Slik jeg ser det, har denne insider-posisjonen bidratt til at jeg har kunnet stille mer sensitiverte spørsmål om foreldreskap. Det gjorde også at jeg var spesielt

---

[10] Dette oppholdet var i regi av Hospiteringsprosjektet ved Institutt for sosialt arbeid, HiOA. Formålet med hospiteringen er å styrke undervisning gjennom oppdaterte praksiserfaringer. Mitt hospiteringssted ble valgt bl.a. fordi de hadde mange foreldrekonfliktsaker. Feltnotater fra hospiteringsperiodene er ikke del av det empiriske materialet i studien.

oppmerksom på hva slags kontakt foreldre har på tvers av hushold. Jeg reflekterte særlig over praksiser som virket fremmede og som derfor ble viktige å forstå. For eksempel da Lisa fortalte at hun ønsket å ringe sønnen sin hver dag, ble jeg nysgjerrig på å forstå rasjonale bak dette, noe som ga retning til analysene om foreldreskap i artikkel 2.

Rekrutteringsprosessen og beskrivelse av datamaterialet

Kvalitative studier har ofte små utvalg som studeres i dybden, men hvordan man går fram for å rekruttere informanter kan variere (Huberman & Miles, 1994). I rekrutteringsprosessen, tok jeg utgangspunkt i en strategisk utvalgsmodell (Patton, 2015), hvor jeg med utgangspunkt i et sett med definerte kriterier søkte strategisk etter det Patton kaller 'informasjonsrike saker'. Dette innebar å rekruttere personer som hadde erfaring med foreldrekonfliktsaker i barnevernet, enten som profesjonsutøvere eller som foreldre. Hvilke konkrete kriterier jeg la til grunn, beskrives nedenfor under rekruttering av hvert av utvalgene. I tråd med «Snakk med oss»-prosjektets overordnede mål om å utforske barnets egen forståelse av sitt hverdagsliv og deltakelse i profesjonell praksis, hadde jeg opprinnelig et design hvor også barn skulle være informanter. Planen var å utforske 12 – 16 saker ved å intervjue barnet, mor, far og saksbehandler(e). Det viste seg imidlertid å være svært vanskelig å rekruttere flere informanter fra samme sak. Særlig gjaldt dette barneinformanter. Jeg måtte derfor endre design og rekrutteringsstrategi underveis i prosjektperioden, og gikk både bort fra vilkåret om å ha flere informanter knyttet til samme sak og ønsket om å ha et eget utvalg med barneinformanter.

Avhandlingen bygger på et empirisk materialet med to hovedutvalg: *saksbehandlerutvalget* og *foreldreutvalget*. Datamaterialet består av intervjuer med 26 profesjonelle og 15 foreldre, til sammen 41 informanter. Det ble gjennomført til sammen 31 intervjuer; 25 individuelle intervjuer og 6 intervjuer med to eller flere til stede.

Tabell 1: oversikt over intervjuer:

Hvem	**Antall intervjuer:**	**Antall informanter**
Foreldre:	15	15
Profesjonelle	16	26
Totalt:	31	41

Datainnsamlingen startet med tre pilotintervjuer[11] i november 2008 og pågikk fram til februar 2012. De fleste saksbehandlere ble intervjuet i 2009. Foreldrene ble intervjuet i perioden fra oktober 2010 til februar 2012, de fleste i 2012. Den lange datainnsamlingsperioden skyldes i stor grad utfordringer knyttet til rekruttering. Fordi disse utfordringene også forteller noe om feltet og fenomenet, redegjøre jeg for disse utfordringene i den videre framstillingen.

Saksbehandlerutvalget

Saksbehandlerutvalget består av 26 informanter, 23 kvinner og 3 menn, fra syv ulike kontorer i barneverntjenesten i Oslo-regionen. 23 av informantene ble rekruttert via de fire barnevernskontorene i Oslo som deltok i «Snakk med oss»-prosjektet. To informanter ble rekruttert via foreldreinformantene, hvorav den ene jobbet i en kommune utenfor Oslo. En informant ble rekruttert fra en døgnåpen kommunal barnevernsvakt[12]. Informantene jobbet i både typiske østkant- og vestkantbydeler, og kan dermed dekke mulige sosioøkonomiske forskjeller mellom bydelene. Kjønnssammensetningen i utvalget kan til en viss grad gjenspeile feltet, hvor kvinner er i flertall. Informantene hadde med få unntak sosialfaglig utdannelse og ulik fartstid i barnevernstjenesten, alt fra noen få uker til flere år. Alle informantene ga skriftlig, informert samtykke til å delta i studien. De profesjonelle som ble rekruttert via «Snakk med oss»-prosjektet, skrev under på prosjektets samtykkeerklæring (se vedlegg 1), mens jeg utarbeidet egne samtykkeerklæringer til profesjonelle som ble rekruttert utenom prosjektet (se vedlegg 2).

Kriteriene jeg la til grunn for rekruttering, var at saksbehandlere hadde pågående eller nylig avsluttede saker hvor 'foreldrekonflikter' var del av bekymringen for barnet. Kriteriet 'foreldrekonflikter' ble spesifisert til at jeg ønsket å utforske saker hvor a) barnet har foreldre i to ulike hjem og b) hvor foreldrene har utfordringer eller konflikter knyttet til samarbeid om barnets bosted, samvær eller hvordan man skal oppdra og gi omsorg til barnet. Jeg ønsket å gå bredt ut for å fange opp hva saksbehandlere forstod som 'foreldrekonflikter'. Jeg ga derfor også muntlig informasjon til saksbehandlere med eksempler på type problemer som kunne være relevante: barn som ikke ønsker samvær med en av foreldrene, bekymring for overgrep under samvær, bekymring for omsorgssituasjonen hos bostedsforelder, situasjoner der konfliktnivået er så høyt at det i seg selv kan svekke omsorgen for barnet. For å fange opp

---

[11] Disse intervjuene var av god kvalitet og ble derfor inkludert i datamaterialet.
[12] Barnevernets kriseberedskap utenom barnevernets ordinære åpningstider. Samværskonflikter kan utspille seg i helga, når det ordinære barnevernet har stengt, og flere av informantene beskrev kontakt med barnevernsvakta. Jeg valgte derfor også å intervjue en ansatt på barnevernsvakta.

andre aspekter ved sakene, pekte jeg også på at andre typer 'konflikter' kunne inkluderes. Jeg hadde få utfordringer med å rekruttere profesjonelle, noe jeg tolket som at mange hadde erfaringer de ønsket å dele.

Foreldreutvalget

Foreldreutvalget består av 15 foreldre (syv mødre og åtte fedre). Rekrutteringen begynte via barnevernskontorene i «Snakk med oss»-prosjektet. Saksbehandlere ble oppfordret til å videreformidle informasjon om prosjektet mitt til mulige informanter og be om tillatelse til at jeg kunne ta kontakt. Kriteriene for utvelgelse av familier var at foreldrene bodde i ulike hushold, hadde pågående eller nylig avsluttede uenigheter om barnets bosted, samvær og/eller foreldreansvaret, og hadde vært i kontakt[13] med barnevernet. For å få variasjon i erfaringene, ønsket jeg et utvalg med både mødre og fedre, samt bostedsforeldre og samværsforeldre.

Jeg laget skriftlig informasjon om prosjektet som saksbehandlerne kunne gi mulige informanter (se vedlegg 3 og 4). Fordi forskningsfeltet involverer mennesker i sårbare situasjoner, var jeg oppmerksom på den viktige rollen saksbehandlerne hadde både som portvoktere og beskyttere av sine brukere, men også som døråpnere og bidragsytere til at brukere kan få dele sine erfaringer med barnevernet. I tillegg til å hospitere, forsøkte jeg å etablere tillit i felten ved å delta jevnlig på møter ved to av kontorene i en periode på fem måneder. I tråd med prosjektets opprinnelige design, ba jeg saksbehandlere sette meg i kontakt med familier hvor jeg kunne intervjue både mor, far, barn, i tillegg til saksbehandler. Denne rekrutteringsstrategien ga ingen informanter. Jeg endret strategi, og ba om å intervjue én av foreldrene. Dette førte til at tre foreldreinformanter ble rekruttert via disse kontorene.

I ettertid ser jeg flere mulige grunner til at det var utfordrende å rekruttere foreldre via barnevernet. Selv om saksbehandlere kjente til flere saker som fylte inkluderingskriteriene, vegret mange seg mot å formidle kontakt. I en del saker sa saksbehandlerne at familien allerede var svært belastet av at det var mange involverte parter. I andre familier, var saken nylig avsluttet, og saksbehandlerne ønsket ikke å bidra til uro i saken ved å formidle kontakt. I enkelte saker tok saksbehandlere kontakt med aktuelle foreldre, men foreldrene avslo å delta. Ved et par tilfeller samtykket foreldre til at saksbehandlere formidlet kontakt til meg, men foreldrene trakk seg i ettertid. Kanskje mistet jeg også en del potensielle informanter ved at jeg i utgangspunktet ba om å snakke med både mor, far og barn.

---

[13] «Kontakt» ble spesifisert til at foreldrene hadde vært gjennom en undersøkelsessak. Det var ikke et kriterium at barnevernet hadde tilbudt eller iverksatt hjelpetiltak.

For å få flere brukerinformanter brukte jeg flere rekrutteringskanaler; ulike nettverk, en interesseorganisasjon og «snøballmetoden». I tillegg til de tre foreldrene som er rekruttert via barnevernet, består det endelige utvalget av foreldre som er rekruttert via profesjonelt (2) og privat (1) nettverk, via andre informanter (2) og via en interesseorganisasjon[14](7). Interesseorganisasjonen ble valgt fordi de var en synlig aktør på feltet, med særskilt fokus på foreldreskap på tvers av to hjem og konflikter mellom foreldre. Ifølge Huberman og Miles (1994) kan et strategisk utvalg bestå av typiske saker, ekstreme saker og «negative» saker som kan være «unntak fra regelen». Hvorvidt informantene fra interesseorganisasjonen kan ses på som representanter for typiske eller ekstreme erfaringer, er vanskelig å si, da det var stor variasjon i erfaringene disse informantene beskrev. Et generelt inntrykk er imidlertid at informanter som ble rekruttert via saksbehandlerne beskrev flere positive erfaringer med barnevernet enn resten av utvalget, men at utvalget som helhet ga et rikt og variert bilde av både type konflikterfaringer og barnevernserfaringer. Alle brukerinformantene ga skriftlig, informert samtykke til å delta i studien (se vedlegg 5).

Det endelige utvalget på 15 foreldre hadde til sammen 24 barn i alderen fem til 18 år. To av informantene hadde felles barn. Elleve av informantene var tidligere gift/samboende, mens fire informanter hadde aldri bodd sammen med medforelder. Utvalget består av både bostedsmødre og -fedre, samt samværsmødre og -fedre. I alle sakene hadde foreldrene praktisert samværsordninger hvor barnet har beveget seg mellom foreldrenes ulike hjem. Omfang av samvær og kontakt på tvers av hjemmene varierte, og endret seg også over tid i mange saker. I flere saker hadde samvær vært svært begrenset, under tilsyn eller stanset i perioder. På intervjutidspunktet gjaldt dette ca. halvparten av sakene. Samværsmønsteret som beskrives av foreldrene i denne studien, avviker dermed sterkt fra det som er 'vanlig' i Norge i dag, hvor barns gjennomsnittlige samvær var 8,6 dager per måned i 2012 (SSB, 2014[15]).

Foreldrene som deltok i denne studien hadde sammensatte utfordringer. I tillegg til uenigheter om bosted og/eller samvær, beskrev flere et belastende foreldreskap med uenighet om barnebidrag eller økonomisk oppgjør (6), påstander om fysisk eller psykisk vold mellom foreldre før brudd (9), bekymringer for den andres psykiske helse (8) og/eller rusmisbruk (4). Alle foreldrene i utvalget fortalte om bekymringer for barnets omsorgssituasjon hos den andre

---

[14] Rekrutteringen ble gjort ved at foreningens leder la ut informasjon til brukerne på nettet og ba eventuelle informanter kontakte ham. Leder videreformidlet deretter kontaktinformasjonen til meg. Her meldte ni informanter raskt sin interesse for deltakelse, og jeg intervjuet de syv første som meldte seg: seks fedre og en mor.
[15] http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/bosted-og-samvaer-2002-2004-og-2012

og for barnets involvering i konfliktene. Bekymringene kunne variere fra å handle om sprikende syn på daglige rutiner, barneoppdragelse og grensesetting m.m., til at en av foreldrene var bekymret for eller ble beskyldt for å utsette barnet for neglekt, fysisk eller psykisk vold eller seksuelle overgrep. Innholdet i konfliktene til foreldrene i utvalget, har slik sett flere fellestrekk med annen forskning om kjennetegn ved foreldrekonflikter (se f.eks. Buchanan et al., 2001; Cashmore & Parkinson, 2011; Koch, 2000; Smart & May, 2004; Smart et al., 2005; Ådnanes et al., 2011). Foreldrene hadde vært i kontakt med profesjonelle fra ulike institusjoner, blant annet familievern, krisesenter, politi og støttesenter mot incest. Ti av foreldrene hadde vært i retten med foreldretvistsak en eller flere ganger. En planla å gå til retten.

Barneinformantene

Selv om det etterlyses kunnskap om barns hverdagslivserfaringer på tvers av to hushold (Smart & May, 2004), viser mine erfaringer, i tråd med annen forskning med barn i sårbare situasjoner (f.eks. Birnbaum & Saini, 2012; Kendrick, Steckley, & Lerpiniere, 2008), at både foreldre og profesjonelle kan fungere som portvoktere som hemmer barns deltakelse i forskning. Ved rekrutteringen av barn, krevde jeg informert samtykke fra barnet selv og fra begge foreldrene hvis de hadde del i foreldreansvaret og kontakt med barnet. De fleste foreldrene vegret seg mot å spørre den andre forelderen om samtykke, og svært få barn ble derfor forespurt om å delta i studien. For å få fremdrift i prosjektet, gikk jeg etter en tid bort fra målet om å rekruttere barn.

Før designet ble endret, gjennomførte jeg intervjuer med tre barn. Disse intervjuene inngår ikke direkte i noen av analysene. Dette kan ses som en begrensing ved studien, idet et viktig perspektiv på disse sakene mangler. Jeg opplevde på den ene siden at det var et etisk dilemma overfor barna som deltok, at studien ikke presenterer og diskuterer disse barnas viktige og til dels sårbare erfaringer. På den andre siden, var utvalget svært lite og utfordret blant annet hensynet til konfidensialitet. Dette var avgjørende for at barneintervjuene ikke inngår i avhandlingens artikler. Jeg forsøkte imidlertid å gi barn en sentral plass i studien ved å rette oppmerksomheten mot omsorgspraksiser og forståelser av barnets situasjon. Samtalene med barna inngår også i den etnografiske konteksten for analysene av det øvrige materialet. Blant annet gjorde barnas fortellinger om sitt hverdagsliv og deres beskrivelser av samspillet mellom foreldre, meg oppmerksom på temaer jeg fulgte opp i analysene av foreldrematerialet.

Kvalitative intervjuer

Fordi jeg ønsket å få innsikt i foreldrenes og de profesjonelles opplevelser, forståelser og refleksjoner, var kvalitative intervjuer en egnet metode (Kvale & Brinkmann, 2009; Patton, 2015). Intervjuene med de profesjonelle og med foreldrene hadde ulike utforminger, men hadde det til felles at de var inspirert av prinsipper fra *livsformsintervjuet* (Haavind, 1987). Intervjuene bygget for det første på prinsippet om å utforske konkrete hendelser og informantenes tolkninger og refleksjoner knyttet til disse hendelsene. Ved å ta utgangspunkt i *konkrete hendelser* og informantenes egne refleksjoner rundt det de gjør, er denne intervjuformen innrettet på å utforske informantene som intensjonale, det vil si å utforske deres prosjekter, hva de prøver å få til og hvordan de skaper mening (Ulvik, 2014). For det andre bygget intervjuene på prinsippet om å bruke *tid* som strukturering av samtalen. I livsformsintervjuets opprinnelige form gjennomgås dagen i går, men livsformsintervjuet kan også knyttes til kortere eller lengre tidsforløp, noe jeg gjorde i foreldreintervjuene. Styrken med å følge hendelsers tidsforløp, er at viktige relasjoner og aktiviteter kan opp dukke opp uten at intervjueren trenger å spørre direkte eller ha kjennskap til dette på forhånd (Ulvik et al., 2014). En slik tilnærming åpner også opp for at intervjueren kan utforske hvordan informantene forstår hendelser i sine konkrete kontekster (Andenæs, 2011).

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd. Med unntak av fire foreldreintervjuer, ble alle intervjuene transkribert av en profesjonell. Slik jeg ser det, hadde måten intervjuene ble transkribert på liten betydning for analyseprosessene. Alle de transkriberte samtalene ble anonymisert, ved at alle navn og eventuelle andre identifiseringsmarkører ble endret. I analysene ble enten kodenavn eller fiktive navn brukt for å vise til de ulike informantene.

Intervjuer med profesjonelle

Intervjuene med de profesjonelle ble gjennomført i lokalet til den aktuelle barnevernstjenesten og varte fra en til to timer. Jeg gjennomførte ulike to typer intervjuer; det jeg kaller caseintervjuer og temaintervjuer. *Caseintervjuene* (13 intervjuer) var inspirert av livsformsintervjuet, ved at intervjuene tok utgangspunkt i saksbehandleres erfaringer med konkrete saker (Ulvik, 2014). I intervjuene ble saksbehandlernes erfaringer og refleksjoner rundt foreldrekonfliktsaker utforsket ved å gå gjennom en til to enkeltsaker saker som saksbehandlerne hadde valgt ut i tråd med studiens kriterier. Sakene ble gjennomgått i detalj fra første bekymringsmelding og frem til dags dato sammen saksbehandler 1 og/eller saksbehandler 2 (se intervjuguide i vedlegg 6). *Temaintervjuene* (tre intervjuer) var variant av det Patton (2015) kaller 'research focus group', det vil si et intervju med «a small group of

relatively similar people (homogeneity sampling) on a specific topic of research interest (s.476)». Her diskuterte grupper med tre til fem saksbehandlere mer generelle og overordnede sider ved sitt arbeid med foreldrekonfliktsaker. I den grad konkrete saker ble trukket inn, ble de brukt for å illustrere variasjoner i type saker og dermed variasjoner i innholdet i konfliktene (se intervjuguide i vedlegg 7).

Både caseintervjuene og temaintervjuene inkluderte temaer som jeg ville innom, blant annet innhold i bekymringsmeldinger, beskrivelser av foreldreskap og ulike typer bosteds- eller samværskonflikter, saksbehandlers vurderinger av barnets situasjon, beskrivelser av og vurderinger knyttet til kontakt med barnet, hvilke tiltak som var prøvd ut i familiene, hvordan saksbehandlere selv opplevd disse sakene og saksbehandleres refleksjoner på juridiske og organisatoriske forhold knyttet til sitt arbeid. Jeg var imidlertid også opptatt av å gi saksbehandlere rom til å bringe inn egne temaer og erfaringer.

De ulike intervjuformene ga noe ulikt rom for å reflektere over praksis. Caseintervjuene ga rom for mer detaljerte beskrivelser av hendelser og refleksjoner, og bidro med sitt detaljerte fokus til nyanserte beskrivelser av fenomenet. Som gruppeintervju ble temaintervjuene i større grad preget av diskusjoner, hvor ulike perspektiver på sakene kom frem (Patton, 2015). Disse intervjuene bidro også til felles refleksjon, noe som i enkelte situasjoner førte til at nye forståelser av fenomenet kom frem (se eksempel i artikkel 1). Alle sakene ble diskutert anonymt.

Intervjuer med foreldre

Foreldreintervjuene ble gjennomført på det stedet informantene valgte; mitt kontor (10), informantens kontor (2), hjemme hos informanten (2) og avskjermet rom på et offentlig bibliotek (1). Foreldreintervjuene varte fra 1.5 til 3.5 timer. At enkelte intervjuer varte lenge, handlet om at noen av informantene hadde komplekse og til dels dramatiske historier det var viktig å bruke tid til å romme. I foreldreintervjuene ble prinsippene fra livsformsintervjuet (Haavind, 1987) brukt ved at samtalen ble organisert rundt *foreldreskapshistorien* (tids-prinsippet) til informanten (se intervjuguide i vedlegg 8). Her ble foreldreerfaringer og omsorgspraksiser utforsket fra barnet ble født og frem til intervjutidspunktet. Kontakt med barnevernet og eventuelle andre i hjelpeapparatet kom opp som del av foreldreskapshistorien og ble utforsket i tilknytning til dette. Foreldrene ble også bedt om å rekonstruere *konkrete hendelser* fra hverdagslivet både før, under eller etter et eventuelt brudd, og gi sine tolkninger og refleksjoner av disse hendelsene. Dette inkluderte både refleksjoner over egne og andres handlinger, for eksempel barnets, medforelders eller de profesjonelles handlinger. På denne

måten ble informantenes meningskonstruksjoner av nåværende og tidligere hendelser utforsket.

Flere av informantene ga uttrykk for at det var fint, men krevende å snakke om sine erfaringer. Mange gråt eller viste frustrasjon. En far tok med bilde av barna til intervjuet. Andre tok med dokumenter til intervjuet, først og fremst sakspapirer fra barnevernet, og enkelte av disse leste høyt fra saksdokumentene i intervjuene.

Analyseprosessene

Analyse handler om å systematisere og fortolke datamaterialet og tilføre materialet et meningsnivå som går ut over det å reprodusere informantenes forståelse (Ulvik, 2005). I kvalitativ forskning kan datainnsamling, analyse og tolkning foregår parallelt (Haavind, 2000). For meg begynte analysen til en viss grad underveis i datainnsamlingen, men hovedarbeidet ble gjort etter at alle intervjuene var gjennomført. Arbeidet med analysene var en prosess som var preget av et samspill mellom empiri og teori (Haavind, 2000), hvor noen teoretiske forståelser eller verktøy var på plass på forhånd, og noen kom til underveis i møtet med empirien. Med utgangspunkt i temaer informantene var opptatt av, formulerte jeg *analytiske spørsmål* (Haavind, 2000) for å søke eller fellestrekk og særtrekk, tendenser og unntak på tvers av materialet. Det innsamlede materialet var rikt, og analysene som presenteres i artiklene gir kun et utsnitt av materialet. Nedenfor vil jeg derfor gjøre rede for prosessene knyttet til valg av artiklenes analytiske temaer og de analytiske begrepene som ble underveis i analyseprosessen.

Analyser av intervjuer med profesjonelle

Artikkel 1 bygger på analyser av saksbehandlerintervjuene. Her startet analysene med en grundig gjennomlesning av hele materialet. Jeg arbeidet først med tematisk organisering (Kvale & Brinkmann, 2009) 'på tvers' av materialet (Haavind, 2000), med utgangspunkt i følgende temaer: beskrivelser av innholdet i foreldrenes konflikter og uenigheter, vurderinger knyttet til ulike sider ved barnevernsprosessen (bekymringsmeldinger, undersøkelse og tiltak), og beskrivelser av samtaleformer med foreldre og med barn. Et dominerende tema var at sakene ble beskrevet som *vanskelige*, med mange utfordringer og dilemmaer. Dette temaet ble derfor fulgt opp videre.

I andre analyserunde så jeg at de saksbehandlere strevde med å forstå og kategorisere sakens problemer. Her var Donald Schöns (1983) perspektiver på hvordan problemer konstrueres et analytisk verktøy som åpnet opp for å ramme inn og tolke disse sakenes kompleksitet og

motsetninger. Fordi profesjonsutøvelsen i disse sakene foregår i en juridisk og institusjonell gråsone, ble også begrepet 'grensearbeid' (Edwards, 2009, 2010) brukt til å analysere dilemmaene saksbehandlerne sto overfor. Mens Edwards bruker grensearbeid til å analysere *samhandling* mellom ulike profesjoner, brukte jeg grensearbeid til å analysere saksbehandlernes *fortellinger* om sitt arbeid i et faglig grenseområde. Slik sett ble begrepet ble tilpasset til studiens formål.

Analyser av intervjuer med foreldre

Artikkel 2 og artikkel 3 presenterer resultatene av analysene foreldreintervjuene. Analysene til disse artiklene startet samlet. For å utforske utvikling og endringer over tid, gjorde jeg først analyser 'på langs' (Haavind, 2000) å lage tidslinjer til hver intervju. Tidslinjene ga en oversikt over sentrale dreininger foreldreskapshistorien, som for eksempel barns fødsel, nye søsken, samlivsbrudd, endringer i samværs- eller bostedsordninger. Kontakt med ulike profesjonelle ble også tegnet inn. Analysene 'på tvers' (Haavind, 2000) startet med å lage matriser over temaer knyttet til samspill mellom foreldre og bekymringer for barnet. Matrisen ga oversikt over konflikttemaer (hva er foreldrene uenige om), påstand om rus, psykiatri, vold mellom foreldre før brudd og etter brudd, andre forhold før brudd (f.eks. fordeling av omsorgsarbeid, ønske om å beholde barnet ved graviditet), uenigheter og bekymringer for barnet, beskrivelser av barnets involvering, beskrivelser av barnets atferd, kommunikasjon mellom foreldrene, kontakt med profesjonelle (barnevern, politi, BUP, krisesenter m.fl.). I tillegg lagde jeg matriseoversikter over bosteds- og samværsordninger, og eventuelle endringer. Med utgangspunkt i disse to innledende analysene, valgte jeg ut to *analytiske temaer* som ble fulgt opp i artikkel 2 og artikkel 3.

Artikkel 2 presenterer analyser av samspillet mellom foreldrene og innholdet i konfliktene og fokuserer på foreldreskapspraksiser og omsorg på tvers av hushold. Valget om å følge opp dette temaet, kom delvis fra det empiriske materialet hvor flere av informantene beskrev erfaringer knyttet til det å involvere seg i den andres hjem og delvis ved at min interesse for å utforske hverdagslivet ga retning til hva jeg så etter i materialet. Verktøy til å forstå og tolke dette, fant jeg i sosiokulturell kunnskap om omsorg, nærmere bestemt i forståelser av omsorg som delt – mellom mor og far, mellom foreldre og andre omsorgsgivere, mellom to ulike kontekster. Her var blant annet begrepet 'omsorgskjeder' (Andenæs, 2011; Gullestad, 1979) nyttig. Posisjonering (Davies & Harré, 1990; Harré et al., 2009), diskuteres ikke eksplisitt i artikkel 2, men ligger til grunn for analysen. Underveis i analysen var også kunnskap om medforeldreskap (Teubert & Pinquart, 2010) og portvokting (bl.a. Fagan & Barnett, 2003;

Puhlman & Pasley, 2013) nyttige hjelpebegreper som hjalp meg til å se nyanser i samspillet mellom foreldrene.

Artikkel 3 bygger på analyser av foreldrenes fortellinger om sine erfaringer med barnevernet, og foreldrenes beskrivelser av hvordan de opplevde saksbehandleren sin som tett på eller fjern fra egen forståelse av sakens problemer. Med utgangspunkt i posisjoneringsbegrepet og distinksjonen mellom refleksiv og interaktiv posisjonering (Davies & Harré, 1990; Harré et al., 2009) lagde jeg analytiske spørsmål for å utforske variasjoner i foreldrenes beretninger om hvordan de involverte partene forstod sakens problemer og løsninger. Samtidig brukte jeg begrepet 'klientgjøring' (Egelund, 2003; Gubrium & Järvinen, 2013; Järvinen & Mik-Meyer, 2003) som verktøy for å utforske de institusjonelle rammene for forhandlinger om problemkonstruksjoner. Mer indirekte var forståelser av hvordan grensearbeid brukes til å utforske og utfordre etablerte sosiale kategorier, hvem som kan eller skal tilhøre ulike kategorier (Gulbrandsen et al., 2014) relevant for å forstå foreldrenes fortellinger om sitt møte med barnevernet.

Etiske vurderinger

Etiske spørsmål er relevant for hele forskningsprosessen og handler både om forpliktelser knyttet til forskerrollen og forskersamfunnet og om å ivareta hensynet til personene, grupper og institusjoner som er involvert i eller berørt av forskningsprosjektet (Kvale & Brinkmann, 2009). Forskningsetiske retningslinjer har fire sentrale områder: informert samtykke, konfidensialitet, konsekvenser (avveiing mellom skade og nytte) og forskerens rolle (bl.a. krav om vitenskapelig kvalitet). Noen av disse etiske aspekter er drøftet andre steder i metodekapittelet. Enkelte etiske spørsmål gjøres også det rede for i artiklene. I denne delen vil jeg kort gjøre rede for sider ved den formelle godkjenningen av prosjektet, før jeg drøfter hensynet til tredjepart og prinsippet om konfidensialitet.

Formell godkjenning av prosjektet

Studien er del av forskningsprosjektet «Snakk med oss». Profesjonsutøvelse og barns deltakelse. Dette prosjektet hadde en godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) før jeg startet med mitt prosjekt. Jeg sendte imidlertid en endringsmelding til NSD, hvor for å presisere at mitt delprosjekt har samme overordnet mål som hovedprosjektet, men kun fokuserer på «barnevernets profesjonsutøvelse i saker hvor det er konflikter mellom skilte foreldre». I meldingen til NSD gjør jeg også rede for endringer i rekruttering av informanter (vedlegg 9). Endringene ble godkjent av NSD.

Jeg kontaktet også REK med spørsmål om å få vurdert eventuell fremleggelsesplikt for REK (vedlegg 10). REK vurderte prosjektet som samfunnsvitenskapelig forskning og at det følgelig ikke var fremleggelsespliktig for REK.

Hensynet til tredjepart og prinsippet om konfidensialitet.

Selv om alle informantene aktivt samtykket til å delta i prosjektet, jfr. pkt. 8 i retningslinjene til NESH[16], aktualiserer både intervjuene med saksbehandlere og foreldre spørsmål om *hensynet til tredjepart,* altså personer som blir omtalt av informantene. Saksbehandlere ga rike og detaljerte, men anonymiserte beskrivelser bekymringsfulle situasjoner for barn og foreldre. Foreldreinformantene beskrev sine barn og medforelder, og disse ble omtalt med fornavn. Selv om aktivt samtykke ikke er påkrevet av personer som forskeren får informasjon om gjennom sine informanter, skal jeg som forsker likevel vurdere og foregripe virkninger på tredjepart som ikke er direkte inkludert i forskningen (NESH pkt. 13). Det bør tas spesielt hensyn til mulige negative konsekvenser der barn er indirekte involvert i forskningen. Her er den fremste risikoen først og fremst knyttet til formidling av resultatet, blant annet mulighet for at tredjeperson kan kjenne seg igjen. Hensynet til tredjepart ble derfor ivaretatt gjennom ivaretagelse av *konfidensialitet* (NESH pkt. 9). Dette var også et viktig hensyn for å beskytte informantene mot å bli gjenkjent av andre.

Prinsippet om konfidensialitet pålegger meg som forsker å anonymisere personlige opplysninger ved formidling. I de publiserte artiklene tok jeg hensyn til dette ved å bruke fiktive navn. Jeg endret også i enkelte tilfeller på kjennetegn ved personene. Et slikt grep må imidlertid gjøres uten at det skjer større meningsforandringer (Kvale & Brinkmann, 2009), men hva det innebærer vil være en skjønnsvurdering. I enkelte casebeskrivelser endret jeg på barnets kjønn og alder, i saker hvor det ikke hadde noen betydning for meningsinnholdet. I artikkel 1 ble mennene i saksbehandlerutvalget anonymisert, ved at alle som ble sitert var omtalt i hunkjønnsform. Ut fra min vurdering hadde kjønn ingen vesentlig betydning for å tolke eller forstå disse utvalgte sitatene. Hensynet til konfidensialitet ble derfor prioritert.

---

[16] Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Gitt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Retningslinjene ble sist oppdatert i 2016.

KAPITTEL 5: RESULTATER

Sammendrag av artiklene

Artikkel 1

Jevne, K. S., & Ulvik, O. S. (2012). Grensearbeid: Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker. *Fontene forskning* (2), 18-32.

Artikkel 1 presenter de profesjonelles perspektiver på foreldrekonfliktsaker og bygger på intervjuene med saksbehandlere. Artikkelen utforsker kategoriseringsvirksomheten til saksbehandlere, gjennom analyser av hvordan saksbehandlerne selv definerer hva som er en foreldrekonfliktsak og hvilke begreper saksbehandlere bruker når de skal beskrive sitt profesjonelle arbeid i disse sakene, deriblant hvordan saksbehandlere snakker om sine faglige dilemmaer. I arbeidet med analysene var grensearbeid (Edwards, 2009, 2010) og Schöns (1983) perspektiver på problemkonstruksjoner i sosialt arbeid særlig nyttige.

I artikkelen brukes begrepet grensearbeid til å beskrive arbeidet saksbehandlere gjør med å forstå og håndtere saker som befinner seg i et faglig og juridisk grenseland. Her beskriver saksbehandlere flere dilemmaer. I nye saker handlet grensearbeidet om vurderinger av om saken er en *barnevernssak* eller en *barnelovssak*, det vil si vurderinger av om barnevernet skal åpne en undersøkelse eller om foreldre skal henvises til å løse saken etter barnelovens regler. Analysen viser at saker hvor problemet kan kategoriseres som rus, vold eller overgrep ga argumenter for å åpne en undersøkelse, mens saker hvor problemet kategoriseres som «rene» konflikter var vanskeligere å kategorisere som barnevern. I *rene konfliktsaker* ble barnets symptomer, barnets involvering i konflikten og foreldrenes evne og vilje til å ville gjøre noe med saken brukt som argumenterer for å definere saken som en barnevernssak. Bevissthet rundt hvilke faglige begreper saksbehandlere tar i bruk når de kategoriserer informasjon var også sentralt. For eksempel kunne det å bruke begrepet psykisk vold om «rene» konflikter gi nye handlingsmuligheter for saksbehandlere, ettersom sakene da kunne forstås som en «voldssak», med tilhørende handlingsrepertoar.

Flere saksbehandlere beskrev informasjonen de mottok fra foreldrene som omfattende og ofte som motstridende. Ifølge saksbehandlere dreide foreldrenes bekymringer seg ofte om hvorvidt barnet hadde en mangelfull omsorgssituasjon hos den andre forelderen. Et dilemma for saksbehandlerne var imidlertid om informasjonen fra foreldrene skulle forstås som *bekymringer* eller *beskyldninger:* Var foreldrene reelt bekymret for barnet, eller var beskyldingene fremsatt for å ramme den andre forelderen? Noen håndterte dilemmaet ved å

ramme inn mulige beskyldninger som bekymringsfull foreldrepraksis, og dermed overskride dikotomien mellom bekymringer og beskyldninger.

Et annet av grensearbeidets dilemmaer handlet, ifølge saksbehandlerne, om å finne balansen mellom å ha «fokus på barnet» eller «fokus på foreldrene». Flere saksbehandlere omtalte disse hensynene som dikotome eller motstridende. Mange saksbehandlere pekte på viktigheten av å snakke med barna om hvordan de opplever situasjonen. De uttrykte bekymring for at barnevernet blir «brukt av foreldrene», det vil si at de ender opp med å bruke tid og ha fokus på foreldrene, mens de primært ønsker å rette oppmerksomheten mot barnas situasjon. Samtidig påpekte også enkelte at det å lytte til foreldrenes bekymringer var viktig og kunne inngå i det å utforske barnets situasjon og ha fokus på barnet.

Artikkelen viser at saksbehandlere kan utvide sitt handlingsrom gjennom å være kreative i sine faglige problemkonstruksjoner, det vil si at de kan utvide handlingsrommet sitt gjennom hvordan de kategoriserer problemene og hvilke faglige begreper de bruker til å forstå problemer. De juridiske rammene definerer imidlertid *grensearbeidets absolutte ytterkant,* ved å sette en absolutt grense for barnevernets myndighet. Særlig beskrev saksbehandlere frustrasjon og avmakt i situasjoner hvor de profesjonelle i barnevernet og profesjonelle i barnelovsaken (f.eks. domstolen) har ulike og motstridende forståelser av hva som er til barnets beste, særlig i tilknytning til spørsmål om samvær.

Artikkel 2

Jevne, K. S., & Andenæs, A. (2015). Parents in high-conflict custodial cases: negotiating shared care across households. *Child & Family Social Work*, n/a-n/a. doi:10.1111/cfs.12240

Artikkel 2 bygger på en innsikt fra artikkel 1, om betydningen av å utforske foreldrenes bekymringer og beskyldninger som posisjonerte fortellinger. Artikkelen baserer seg på foreldreintervjuene og utforsker hvordan foreldrene selv forstår og utformer sitt foreldreskap på tvers av to hjem. Målet med artikkelen var å gi barna en mer sentral plass i forståelsen av foreldrekonfliktsaker, ved å fokusere på omsorgspraksiser og hva foreldrene prøver å få til**.** Dette ble gjort ved å bruke kunnskap om omsorg for barn i 'vanlige familier' for å forstå hva som skjer i 'konfliktfamilier'; nærmere bestemt kunnskap om hvordan mødre og fedre deler omsorg innen samme hjem, på tvers av to hjem og med omsorgsutøvere i barnehagen. Særlig sentralt er begrepet 'omsorgskjeder' (Andenæs, 2011; Gullestad, 1979), som viser til hvordan foreldre tar et ansvar for helheten i barnets liv på tvers av kontekster.

Alle foreldrene i intervjumaterialet fortalte om et foreldreskap hvor (minst) den ene forelderen har bekymringer for hvordan barnet har det hos den andre. Bekymringene ble imidlertid beskrevet fra to ulike hovedposisjoner: Flertallet av foreldrene posisjonerte seg som en *bekymret forelder* (concerned parent) og beskrev bekymringer for kvaliteten på omsorgen hos den andre. Noen få foreldre (i studien er dette kun fedre), posisjonerte seg som en *beskyldt forelder* (accused parent), og fortalte at de blir fremstilt som en dårlig omsorgsutøver av sin medforelder. Disse posisjonene er ikke stabile, men kan for eksempel endres over tid.

Analysene viste at foreldrenes foreldreskapshistorier varierte, både med hensyn til *når* bekymringen startet og hvilke erfaringer foreldrene hadde med *felles omsorgsutøvelse*. Hvorvidt foreldrene hadde bodd sammen, og hvordan samspillet i familien hadde vært mens de bodde sammen, hadde betydning for hvilken tillit foreldrene hadde til hverandre som medforeldre når de skulle dele omsorgen for barnet på tvers av to hjem. Analysene viste videre at foreldrene forstod og håndterte medforeldreskapet sitt på ulike måter. De bekymrede foreldrene forsøkte å ta et *kontinuerlig ansvar* for barnet på tvers av hushold ved å følge med på og evaluere hvordan barnet har det og hva slags omsorg barnet får hos den andre. De forsøkte også å styrke barnets helhetlige omsorgssituasjon, enten ved å gjøre forsøk på å styrke kvaliteten på omsorgen hos den andre eller ved å forsøke å redusere barnets tid hos den andre. De beskyldte foreldrene avviste påstanden om at omsorgen deres ikke er god nok. Disse foreldrene så på andres involvering som utidig og definerte medforelderen som hysterisk, overbeskyttende eller fiendtlig. De forsøkte å sette grenser for *utidig involvering* ved å peke på sin autonomi som forelder, minimere kontakt mellom hjemmene og insistere på å beholde sin tid sammen med barnet.

Artikkelen diskuterer betydningen av den *fysiske konteksten* for foreldreskap og hvordan to fysiske hjem gir mindre innsikt i hva som skjer hos den andre. Når tilliten er lav, og informasjonsflyten mellom hjemmene er begrenset, etableres en bekymringsspiral som kan øke konfliktene mellom foreldrene. Artikkelen diskuterer også betydningen av at foreldrenes *omsorgs- og foreldreskapshistorie* ikke viskes ut og hvordan foreldrenes tidligere erfaringer kan betydning for at konflikter blir fastlåste. Den diskuterer også hvordan foreldres ulike *omsorgslogikker*, hvorvidt man tenker på omsorg som helhetlig eller noe som kan deles opp, kan ha betydning for hvordan foreldre tenker rundt informasjonsflyt og samarbeid mellom hjemmene. Dette er alle forhold som profesjonelle kan utforske og gi plass for å forstå barnets omsorgsituasjon.

Artikkel 3

Jevne, K. S. (resubmitted). Negotiating client positions: Parents with custodial disagreements talking about their experiences with child welfare workers.

Artikkel 3 utforsker foreldrenes fortellinger om sitt møte med barnevernet, og bygger som artikkel 1, på forutsetningen om at forståelser av problemer ikke nødvendigvis er gitt, men aktivt konstrueres i barnevernsarbeid (Schön, 1983). Ved å ta utgangspunkt i foreldrenes forståelser, beskriver denne artikkelen hvordan foreldrene opplever å bli kategorisert av barnevernet og hva slags tilbud om hjelp som følger av disse kategoriseringene. Fokus for artikkelen er altså barnevernets problemkonstruksjoner og løsninger, slik foreldreinformantene forteller om det.

I analysene brukes klientgjøring (Gubrium & Järvinen, 2013) og posisjonering (Davies & Harré, 1990; Harré et al., 2009) som teoretiske redskaper. Dette innebærer at jeg introduserer begrepet *klientposisjoner* for å beskrive foreldrenes forhandlinger med barnevernet som sakens problemer, med påfølgende forståelser av hvordan saken skal kunne løses. Analysene viser tre ulike klientposisjoner som foreldrene i konflikt opplever å bli tilbudt fra barnevernet: a) *legitimt bekymret forelder* (legitimately concerned parent), b) *forelder i konflikt* (parent in conflict), c) *forelder uten omsorgsevne* (parent lacking ability to care).

I artikkelen ser vi at foreldrene i ulik grad aksepterte klientposisjonene de blir tilbudt. Foreldrene var i ulik grad enige i hvordan barnevernet konstruerte problemet i saken og posisjonerte saksbehandleren i varierende grad som en alliert for seg selv og barnet. De 'legitimt bekymrede' foreldrene beskrev et samspill med barnevernet hvor foreldrene opplevde at deres bekymringer ble anerkjent og hvor de og barnet ble tilbudt relevant og meningsfull bistand fra barnevernet. Foreldre som ble tilbudt klientposisjonen 'i konflikt', beskrev bekymringer for barnets situasjon og ønsket barnevernets bistand, men opplevde at barnevernet avviste saken. Ved at samværsuenighetene primært ble sett på som hovedproblemet, men også ble ekskludert fra barnevernets mandat, ble familien henvist til barnelovssystemet uten å få bistand fra barnevernet. Sett fra disse foreldrenes perspektiv, var dette et svik mot barnet. Foreldrene som ble tilbudt klientposisjonen 'uten omsorgsevne', beskrev en situasjon hvor saksbehandleren tok side med den andre forelderen og delte medforelderens syn på at informanten manglet evne til å ivareta barnet. Foreldrene i denne klientposisjonen mente at barnevernet ble brukt av den andre forelderen og at familien unødig hadde blitt involvert i barnevernet.

Slik foreldrene beskrev sitt møte med barnevernet, ser det ut til at barnets klientposisjon og mulighet for å få adekvat bistand fra barnevernet er tett forbundet med hvordan de profesjonelle kategoriserer foreldrekonfliktenes innhold, og hvordan saksbehandlere aktivt definerer sitt handlingsrom. Artikkelen diskuterer derfor betydningen av kategorisering av problemene i foreldrekonfliktsaker, og særlig hvordan *konfliktbegrepet* ser ut til å gi retning for profesjonelle forståelser. Artikkelen diskuterer også betydningen av hvordan saksbehandlere aktivt forstår og forhandler om sitt *profesjonelle handlingsrom* i saker som befinner seg i en juridisk og organisatorisk gråsone. Basert på foreldrenes beskrivelser, ser det ut til at saksbehandlere i varierende grad inkluderer utfordringer knyttet til samværsuenigheter og medforeldreskap i sitt profesjonelle mandat. Vi ser også at saksbehandlere forholder seg til de juridiske begrensningene som følger av barnelovens regler på ulike måter ved at enkelte profesjonelle definerer et snevert handlingsrom, mens andre forholder seg noe mer kreativt til disse strukturelle betingelsene.

Vurderinger av studiens kunnskapsbidrag

Kvalitativ forskning har sin styrke i at studier kan bidra med nye, alternative eller nyanserte forståelser av de erfaringene som er studert (Denzin & Lincoln, 1994). Hvilke kriterier som skal legges til grunn for å vurdere *kvaliteten* på forskningen er imidlertid omdiskutert. Blant annet stilles det spørsmål om begreper som validitet, reliabilitet og generalisering er relevante for kvalitativ forskning (Altheide & Johnson, 1994; Kvale & Brinkmann, 2009). Kvale og Brinkmann (2009) argumenterer for at man må rekonseptualisere begrepene, altså fylle dem med innhold som er relevant for kvalitativ forskning. I min diskusjon av studiens kunnskapsbidrag bygger jeg på denne forståelsen og tar utgangspunkt i Kvale og Brinkmanns tre tilnærminger til validitet; validitet som håndverk, kommunikativ validitet og pragmatisk validitet.

Når validitet knyttes til kvaliteten på *det forskningsmessige håndverket*, handler dette om det er gjort systematiske og kritiske drøftinger av forskningsprosessen, fra begynnelse til slutt, for eksempel vurderinger av kvaliteten på datainnsamlingen, styrker og svakheter med datamaterialet, stille spørsmål om tolkninger, valg av teorier m.m. Ved å gjøre grundig rede for mine metodiske og teoretiske valg både i artiklene og i kappen, har jeg forsøkt å legge til rette for transparens, slik at leseren selv skal kunne vurdere kvaliteten på det forskningsmessige håndverket i studien.

Kommunikativ validitet handler om å prøve ut kunnskapspåstandene i dialog med relevante aktører (Kvale & Brinkmann, 2009). Bjerrum Nielsen (1995) peker på at det ikke er noe krav om at slik kommunikasjon skal føre til enighet om kunnskapspåstander. Det avgjørende er at diskusjonsrommet finnes, tas i bruk og er åpent for alle. Hun fremhever derfor særlig betydningen av at forskeren formidler sine resultater i mange ulike sammenhenger. Hvem man ønsker å være i dialog med og hvem man definerer som et relevant publikum kan imidlertid variere (Altheide & Johnson, 1994). Jeg har særlig vært opptatt av å være i dialog med andre forskere og folk i praksisfeltet. Dialogen med forskningsfeltet er først og fremst gjort ved at jeg har presentert resultater på norske og internasjonale forskningskonferanser, og ved at artiklene er lest og kommentert av fagfeller. Dialogen med praksisfeltet, da først og fremst saksbehandlere og barnevernstudenter, er gjort gjennom presentasjoner på konferanser rettet mot praksisfeltet, gjennom hospitering og i undervisning. I slike dialoger har jeg fått tilbakemelding om at beskrivelser og tolkning av empiri virker gjenkjennelige og fremstår som relevant. Dette trenger imidlertid ikke bety at resultatene er generaliserbare i betydningen av at beskrivelsene av barnevernsarbeidet er overførbare til alle barnevernfaglige settinger.

Pragmatisk validitet kan knyttes til vurderinger av om kunnskapen er nyttig eller kan føre til endringer. Denne type validitet handle om temaets viktighet, om det er relevant for praksisfeltet eller angår mange mennesker eller det mennesker i særlig sårbare situasjoner (Kvale & Brinkmann, 2009). Både informantene i studien og kontakten med praksisfeltet har gitt signaler om at studiens tema et svært relevant og har betydning for mennesker i sårbare situasjoner. At artikkel 1 er gjengitt i Barnevernspedagogene i FO sin artikkelsamling «Sommerfugl fly» (Bjørknes, Kruse, Hagstrøm, & Karseth, 2015), kan indikere at studiens tema og resultater er relevant for feltet. Kunnskapen fra studien har ført til endringer i utdanningen av barnevernspedagoger ved HiOA, ved at studentene nå tilbys valgfaget «Barn med to hjem – barnevernets rolle i komplekse samværssaker». Forskningsfeltet og praksisfeltet er imidlertid i stadig endring. Vurderinger av kvalitative studiers kunnskapsbidrag må først og fremst forstås som innspill i en *pågående dialog* mellom forskeren, forskningsfellesskapet og praksisfeltet.

KAPITTEL 6: DISKUSJON OG AVSLUTNING

Spørsmål om hvordan man kan ivareta barn som har et hverdagsliv preget av foreldrenes uenigheter og konflikter, har vært på dagsorden i Norge i mange år. Temaet er både viktig og komplekst, og har ingen enkle eller entydige løsninger. I denne studien har jeg derfor ønsket å synliggjøre og ivareta kompleksiteten i disse sakene. Studiens *overordnede mål* har vært å utforske hvordan profesjonelle og foreldre forstår og beskriver et konfliktfylt foreldreskap på tvers av to hjem, og hvordan profesjonelle og foreldre snakker om barnevernets arbeid i disse sakene. Studien har i hovedsak hatt en teoretisk forankring i sosiokulturelle perspektiver, hvor meningsskaping i kontekst er sentralt. Det empiriske materialet består av kvalitative intervjuer med 26 ansatte i barnevernet og 15 foreldre.

Studiens overordnede mål er belyst i tre artikler. *Barnevernets arbeid* i foreldrekonfliktsaker er belyst i artikkel 1, som omhandler de profesjonelles perspektiver, og i artikkel 3, som omhandler foreldrenes perspektiver på denne profesjonsutøvelsen. Alle artiklene bidrar med kunnskapsbidrag om hvordan profesjonelle og foreldre forstår og beskriver et *konfliktfylt foreldreskap* på tvers av to hjem, men artikkel 2 går mest i dybden på dette temaet. I studien har jeg bruk merkelappen 'foreldrekonflikt' for å omtale fenomenfeltet, samtidig som jeg har vært opptatt av å utfordre eller destabilisere begrepet (Gulbrandsen, Seim og Østensjø 2014). Ved å bruke merkelappen foreldrekonflikt som et sensitiverende begrep (Blumer, 1954) har jeg forsøkt å både synliggjøre fellestrekk og det som er unikt ved empiriske tilfeller vi kaller foreldrekonflikter. I tillegg har jeg forsøkt å synliggjøre variasjoner og begrepsfeste ulike dimensjoner ved foreldrekonfliktenes innhold. Ved å rette oppmerksomheten mot innholdet i konfliktene, omsorgspraksiser og samspillet mellom foreldrene, har jeg tilstrebet å gi barnet en mer sentral plass i hvordan vi kan forstå foreldrekonflikter, og dermed også hvordan profesjonelle kan arbeide i disse sakene.

Det er egne diskusjonsdeler i alle artiklene. Disse diskusjonene gjentas ikke her. I denne delen vil jeg drøfte helhetlige og overordnede aspekter ved studien. Jeg begynner med å diskutere studiens kunnskapsbidrag om foreldreskap og innholdet i konfliktene, før jeg diskuterer profesjonsutøvelse og det vanskelige grensearbeidet i disse sakene. Studiens implikasjoner for praksis diskuteres ved å se på hvordan studiens fremgangsmåter kan overføres til profesjonell praksis. Videre går jeg inn på studiens begrensninger og implikasjoner for videre forskning, før kappens avsluttende kommentar.

Et trøblete foreldreskap

Uenighet om bosted og samvær inngår i et helhetlig foreldreskapsprosjekt

Studien viser at foreldrenes uenighet om foreldreansvar, barnets bosted og samvær, inngår i et trøblete foreldreskap, hvor foreldrene først og fremst utpeker den andre forelderen som problemet, og den som bør tildeles en trøblete subjektposisjon (Wetherell, 1998). Studien viser, i tråd med andre norske studier av foreldrekonflikter (Koch, 2000; Strandbu et al., 2016; Viblemo et al., 2016; Ådnanes et al., 2011), at mange av sakene som kommer til barnevernet involverer «bekymringsfulle forhold», som rus, vold, psykiatri eller omsorgssvikt. Går vi mer konkret inn på foreldreskapet i disse sakene, ser vi for det første at foreldrene er bekymret for kvaliteten på *omsorgen* til barnet hos den andre, altså bekymringer knyttet til mor-barn eller far-barn interaksjonen. Slike bekymringer kan både handle om mangel på rutiner og praktisk ivaretakelse av barnet, at barnet involveres i foreldrenes uenigheter og bekymringer om vold og overgrep. Foreldrekonfliktene involverer for det andre bekymringer for *medforeldreskapet*, altså aspekter ved samspillet mellom mor og far, for eksempel at foreldrene sliter med å koordinere omsorgen for barnet, utveksle informasjon, ha tillit til den andres ivaretakelse av barnet, eller er usolidariske og baksnakker hverandre. Sakene som kommer til barnevernet har derfor kjennetegn vi finner i studier av foreldrekonflikter fra mekling og domstolen (se f.eks. Cashmore & Parkinson, 2011; Gulbrandsen 2013; Smart et al., 2005; Ådnanes et al., 2011).

Foreldre i ulike hjem skal både legge til rette for at barnet har kontakt med begge foreldre, men også beskytte barnet mot forhold som kan skade barnets helse og utvikling (jfr. bl. §§ 42, 43 og 30 3.ledd). Foreldrene i denne studien viser hvordan disse hensynene kan være vanskelig å håndtere i høykonfliktsaker. For foreldrene som posisjonerer seg som bekymret, er bosteds- og samværsuenigheter én av flere strategier de tar i bruk for å være en ansvarlig forelder og sikre barnet en helhetlig god omsorgssituasjon. Også de beskylte foreldrene beskriver slike uenigheter om hvordan barnets tid skal fordeles mellom hjemmene som en av flere utfordringer i et konfliktfylt foreldreskap. Foreldrenes uenigheter om bosted og samvær må, med utgangspunkt i dette, forstås i lys av et *helhetlig* foreldreskapsprosjekt. Tar vi utgangspunkt i slike forståelser av konfliktenes innhold og dynamikk, vil også løsninger som kun retter seg mot å få avklart bosteds- og samværsordninger, bare dekke enkelte aspekter ved konfliktene. Nordhelle (2016) argumenterer for et lignende perspektiv i sin bok om høykonfliktsaker i mekling, hvor hun skriver at dersom det ikke arbeides med den underliggende konflikten, er det stor sannsynlighet for at bosteds- og samværsavtaler ikke er holdbare. Mens Nordhelle først og fremst peker på foreldrenes emosjoner som en viktig kilde

til å forstå konfliktenes røtter, bidrar denne studien med argumenter for at profesjonelle som skal hjelpe foreldre i konflikt, utforsker underliggende forhold knyttet til omsorg for barnet og medforeldreskap.

En kontekstualisert forståelse av foreldrekonflikter

Studien har tilstrebet å være tett på barnets situasjon ved å ha en grunnleggende interesse for barnets hverdagsliv gjennom å gjøre *kontekstsensitive* analyser, og se foreldrekonflikter i sammenheng med foreldreskapets kontekst. Artikkel 2 viser hvordan en slik analyse synliggjør ulike betingelser for foreldreskapet:

- De er to foreldre av ulike kjønn som skal dele på omsorgen
- De bor i ulike hjem, har varierende grad av innsyn i og informasjon om hva som skjer hos den andre, og ulike omsorgslogikker knyttet til involvering på tvers av hjemmene
- De tar med seg en foreldreskapshistorie, hvor foreldrene i varierende grad har tillit til at den andre kan gi barnet adekvat omsorg, og hvor de har varierte erfaringer som medforeldre
- Det har, i de fleste tilfeller, vært et brudd i en parrelasjon/kjæresterelasjon

Denne tilnærmingen innebærer et styrket fokus på at foreldre i konflikt først og fremst er to personer som skal ta seg av barn sammen, og at de gjør dette i en kontekst med både kjønnede betingelser (to foreldre av ulike kjønn), materielle betingelser (to hjem) og temporære betingelser (foreldreskaps- og parforholdshistorien). Foreldrenes brudd eller emosjonelle forhold, blir her ett av flere elementer som har betydning for foreldrekonfliktene. Fokus på omsorg og medforeldreskap bidrar til å utvide eller tilby alternative forståelser til hat- og bitterhetsdiskurser (Brown, 2006), som først og fremst relaterer foreldrenes uenighet til brudd i parforhold og manglende følelsesmessig bearbeiding av bruddet. Mitt fokus innebærer ikke at emosjonelle forhold eller andre aspekter ved bruddet i parrelasjon anses som irrelevant. Snarene viser analysene at dette også er dimensjoner ved uenighetenes dynamikk. Å rette oppmerksomheten mot omsorg og medforeldreskap, åpner imidlertid opp for å forstå foreldre i konflikt som en variant av foreldreskap, og for å overskride dikotomier mellom 'normale' og 'abnormale' problemer (se også Kousholt, 2012). Det åpner også opp for at kunnskap om 'vanlig' foreldreskap gjøres relevant for å forstå konflikter mellom foreldre.

Det vanskelige grensearbeidet

Studien viser, i likhet med tidligere studier (Stang, 2013, 2014; Sørlie, 2012), at grensearbeidet mot barneloven er krevende å håndtere. Særlig opplever saksbehandlere maktesløshet i situasjoner hvor de mener det er til barnets beste å stanse/endre samvær eller endre bosted, men ikke kan gripe inn fordi dette er avgjørelser som ligger til barneloven. Dette settes særlig på spissen når de profesjonelle i barnelovssystemet fatter beslutninger om bosted og samvær som går på tvers av barnevernets vurderinger av barnets beste. Her kan det synes om som barnevernets maktposisjon (Thørnblad & Holtan, 2012) utfordres ved at andre profesjonsutøveres forståelser får forrang, og at jussen setter en absolutt grense for barnevernets handlingsrom.

Handlingsrom i spørsmål om bosted og samvær

Hvordan skaper så de profesjonelle i barnevernet et handlingsrom i disse sakene? Studien viser at det juridiske handlingsrommet kan utvides ved at barnevernssaken *supplerer prosesser innenfor barnelovsystemet.* Slike supplerende prosesser kan innebære at de ansatte bruker barnelovens avtalefrihet (Haugli, 2007) til å få foreldrene til å frivillig inngå avtaler om bosted og omfang av samvær eller tilsyn under samvær, enten som en midlertidig løsning i påvente av en avklaring i barnelovsystemet, eller som et alternativ til bistand fra familievernet eller domstolen. Supplerende prosesser kan også innebære at barnevernet, i tråd med gjeldende retningslinjer (BLD, 2013), gir foreldre råd og veiledning om hvordan de kan gå fram for å løse saken innenfor barnelovsystemet, eller at barnevernet aktivt gir klare anbefalinger til foreldre om bosted eller samvær eller bidrar som vitner i saken. Slike praksiser innebærer imidlertid at barnevernet tar parti med en av partene og støtter den ene partens forståelser av sakens problemer. Vurderingene her beskrives imidlertid som krevende av saksbehandlere, blant annet fordi de er redde for å «bli brukt» av foreldrene i en kamp om barnet.

I mekling skal meklere være varsomme med å gi klare anbefalinger av bosteds- eller samværsløsninger til foreldrene. Mekleren skal tilstrebe *upartiskhet* og prøve å oppføre seg slik at partene ikke opplever at en av dem favoriseres (Tjersland & Guldbrandsen, 2010). Med barnevernet som kontekst, må spørsmålet om upartiskhet eller å ta parti i større grad knyttes til barnevernets normative oppdrag og barnevernets plikt til å vurdere barnets omsorgssituasjon og kvaliteten på foreldreskapet. Om en av foreldrene utsetter barnet for en skadelig omsorgssituasjon, vil dette være styrende for om barnevernet skal ta parti eller ikke, og hvorvidt de aktivt skal gi råd om bosted eller samvær ut fra sin barnevernfaglige vurdering

av saken. Som vi ser fra foreldre med klientposisjonen «uten omsorgsevne» i artikkel 3, risikerer imidlertid barnevernet å få kritikk når de aktivt støtter den ene parten. I møte med mulig kritikk er det, i tråd med gjeldende retningslinjer (BLD, 2013), viktig at barnevernets vurderinger i slike situasjoner både er godt faglig begrunnet og skriftliggjort.

Handlingsrom i arbeid med omsorg og medforeldreskap

Studien viser også at profesjonelle skaper et økt handlingsrom gjennom å rette oppmerksomheten mot omsorg og medforeldreskap. Selv om barnevernet ikke har mulighet til å fatte beslutninger om bosted eller samvær, viste både artikkel 1 og 3 ulike måter barnevernet støtter foreldre i å håndtere et krevende foreldreskap. Det å ha bekymringer for barnets omsorgssituasjon hos den andre kan være belastende for foreldre (Buckley, Whelan, & Carr, 2011). I likhet med Saini et al. sin studie (Saini et al., 2012a), viser min studie at foreldre ofte har lite innsyn i hva som skjer i det andre hjemmet. Foreldre som beskriver barnevernets involvering som relevant og meningsfull, fremhever betydningen av at barnets omsorgssituasjon hos den andre blir undersøkt, at noen snakker med barnet og betydningen av å ha en samtalepartner som lytter og gir råd om hvordan de kan håndtere situasjonen. Disse foreldrene beskriver også praksiser hvor barnevernet, i stedet for å avfeie det som skjer mellom foreldrene som irrelevant for sitt arbeid, som en slags «private affair» (Andenæs, 2005), inkluderer dette i sitt barnevernsfaglige arbeid. Barnevernet kan altså utvide sitt handlingsrom gjennom å arbeide med medforeldreskapet og støtte foreldrene i hvordan de koordinerer og samarbeider om omsorgen for barnet på tvers av to hjem.

Studien viser imidlertid at fokus på konflikter kan hindre saksbehandlere i å se hvordan foreldrene konkret utformer sitt foreldreskap, fordi konflikter ser ut til å kobles til avgjørelser om bosted og samvær. Som en av saksbehandlere uttrykte det i artikkel 1 «Da fikk vi ikke helt tak på hvordan mor *var* og hvordan far *var*, for da så vi *konflikten*, ikke sant?». Konfliktbegrepet ser også ut til å være sterkt assosiert med forståelser av saken som en 'barnelovssak', som må løses innenfor barnelovsystemet, ikke barnevernssystemet. I artikkel 3 så vi også hvordan klientposisjonen «i konflikt» utløste forståelser av foreldrene som likeverdige parter med et felles ansvar for uenighetene, og løsningsforslag som handlet om å dempe konfliktnivået, få foreldrene til å bli enige og gjøre foreldrene oppmerksomme på hvordan deres uenigheter kan skade barnet. Dette er problemløsninger vi kjenner som virksomme fra annen forskning om foreldrekonflikter (Borren et al., 2013) og som kan være relevante i disse familiene. I denne studien var det vanskelig for profesjonelle å nå fram med slike løsningsforslag. Foreldrenes motstand betyr ikke nødvendigvis at disse

løsningsforslagene var irrelevante. Studien indikerer imidlertid at det kan være krevende for profesjonelle å nå fram med løsningsforslag som bygger på problemforståelser som i vesentlig grad er forskjellig fra hvordan foreldrene selv forstår situasjonen.

I foreldrekonfliktsaker kan foreldrenes bekymringer noen ganger være begrunnede, og uenigheter om bosted og samvær kan da forstås som ansvarlig foreldreskap og forsøk på å beskytte barnet. I slike situasjoner kan barnevernets arbeid handle om å støtte foreldrene i barnelovsprosesser som sikrer barnet en helhetlig god nok omsorgssituasjon. Enkelte ganger kan imidlertid bekymringen oppleves som reell for den bekymrede forelderen, uten at omsorgssituasjonen hos den andre nødvendigvis er mangelfull. I slike situasjoner kan foreldrene trenge barnevernets hjelp for å bygge opp tillit til at den andre forelderen er god nok. Barnevernets endringsarbeid vil da i større grad være rettet mot meningsskaping og bearbeiding av foreldrenes forståelse av situasjonen.

Å utforske omsorg og medforeldreskap konkret og detaljert

Jeg har gjennom studiens metodiske tilnærming utforsket foreldrenes *foreldreskapshistorie*. Intervjuene er bygget på prinsipper fra livsformsintervjuet (Andenæs, 2011; Haavind, 1987; Ulvik, 2014), og utforsker ulike sider ved barnets omsorgssituasjon, medforeldreskapet og parrelasjonen fra barnet er født og fram til intervjutidspunktet. Dette er en samtaleform som også kan være relevant for profesjonelle som bistår familier i konflikt. Ulvik (2014) peker på at forskerens metodologiske utfordringer i mange tilfeller er analog med profesjonsutøverens utfordringer, når en ønsker å få kunnskap om et enkeltbarns livssituasjon, hverdagsliv og måter å skape mening på. Fremgangsmåter i forskning kan derfor anvendes og utvikles i profesjonell praksis. Å trekke forbindelser mellom forskertilnærminger og praktiske tilnærminger kan, ifølge Ulvik (2014), forstås som et *metodologisk resultat* av studien.

Ved å ta utgangspunkt i konkrete hendelser, kan profesjonelle snakke med foreldrene om hvordan de organiserte omsorgen for barnet og sitt medforeldreskap, både mens de bodde sammen og i tiden etterpå. Tilnærmingen åpner opp for å utforske foreldrenes forståelser og refleksjoner knyttet til hva de gjør, men også hva de prøver å få til. En slik samtaleform kan åpne opp for å utforske *når* den enes eller begges bekymringer for barnet startet, foreldrenes refleksjoner knyttet til *hvorfor* de er i konflikt, samt foreldrenes beretninger om *hvordan* de har forsøkt å håndtere et foreldreskap med bekymringer, beskyldninger og uenigheter. Tilnærmingen åpner også opp for å se bruddet i parforholdet som del av et kontinuerlig foreldreskap.

I hvilken grad meklere skal gi oppmerksomhet til tidligere erfaringer, er omdiskutert. I Tjersland og Gulbrandsens definisjon av mekling (Tjersland & Guldbrandsen, 2010, p. 638) fremheves det at fokuset i mekling skal være på nåtid og framtid. Samtidig viser Tjersland og Gulbrandsen også til at narrativt orientert mekling er en meklingstradisjon som i større grad inkluderer partenes forhistorie. Denne formen for mekling innebærer at mekleren hjelper partene til å artikulere og engasjere seg i en dialog om sin *konflikthistorie*. Ved at mekleren betrakter partenes fortellinger som ulike virkelighetsforståelser snarere enn som fakta, kan fortellinger endres og nyanseres gjennom dialog. Også Nordhelle (2016) argumenterer for å inkludere samtaler om det som har skjedd mellom foreldrene i arbeid med høykonfliktsaker. Hun knytter dette først og fremst til emosjonell bearbeiding, og at forhistorien kan gi opphav til sterke følelser som kan hemme foreldrenes evne til konstruktiv tenkning og kreativ problemløsning. Livsformsintervjuets utforsking av foreldreskapshistorien ser ut til å ha flere fellestrekk med narrative meklingstradisjoner, blant annet ved at begge tilnærmingene legger til grunn at partenes virkelighetsforståelser skal utforskes. Denne studien gir imidlertid argumenter for at konkrete erfaringer med omsorg og medforeldreskap må inkluderes og utforskes som en viktig del av konflikthistorien.

Prinsippene fra livsformsintervjuet kan altså brukes til å utforske foreldreskaps*historien.* Livsformsintervjuet kan samtidig også være en samtaleform som egner seg til å utforske foreldreskapet *her og nå*. Ved å bruke tiden som strukturerende prinsipp kan profesjonelle strukturere en samtale med utgangspunkt i dagen i går, forrige samvær, forrige overlevering etc. Ved å stille detaljerte, konkrete spørsmål om omsorgspraksisene til hver av foreldrene, kan profesjonelle få innsikt i hvordan foreldrene selv gir omsorg til barnet, og utforske foreldrenes forståelser av hva som er adekvat omsorg. Profesjonelle kan også utforske sider ved medforeldreskapet, for eksempel hvordan foreldrene involverer seg på tvers av hjemmene og forståelser av foreldreskap som helhetlig eller avgrenset. En konkret utforsking av omsorgspraksiser og medforeldreskap, både her og nå og som del av en konflikthistorie, kan gi profesjonelle redskaper til å utforske ulike aspekter ved barnets omsorgssituasjon. Slike samtaler kan også gi økt innsikt i forhold som gjøre at konflikter blir fastlåste.

Studiens begrensninger og implikasjoner for videre forskning

De enkelte artiklene tar opp noen aspekter ved studiens svakheter og begrensinger, som jeg ikke gjentar her. I denne delen vil jeg derfor kort drøfte noen begrensinger ved studien som helhet og peke på muligheter for videre forskning.

Intervjuene ble gjennomført i perioden 2008 til 2012. Det kan derfor ha skjedd endringer på feltet knyttet til hvordan barnevernet opplever og håndterer foreldrekonfliktsaker. I møte med praksisfeltet i siste hospiteringsrunde og i undervisningsoppgaver, har jeg fått inntrykk av at disse sakene fremdeles fremstår som svært krevende å håndtere. Det kan imidlertid synes som om slike saker i større grad enn tidligere rammes inn som et barnevernfaglig anliggende, og at det kan ha skjedd en utvikling på feltet her. Dette kan ha sammenheng med at «Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær (BLD, 2006) ble oppdatert i 2013 i veilederen «Forholdet mellom barnevernloven og barneloven» (BLD, 2013).

En begrensning ved studien er at det ikke gjort eksplisitte analyser av foreldreskap som en kjønnet praksis. Studien gir likevel eksempler på hvordan mødres og fedres praksiser kan bli forstått og vurdert på kjønnete måter av andre, og hvordan dette blant annet kan prege foreldrenes beskrivelser av møtet med barnevernet. I materialet er både mødre og fedre representert blant de bekymrede foreldrene, mens det bare er fedre i posisjonen som beskyldt forelder. Studien viser også til 'boomerang-mødre' som en variant av posisjonen bekymret forelder. I ettertid, ser jeg at posisjonen 'boomerang-mødre' også kan tolkes som en kvinnelig variant av posisjonen som beskyldt, og knyttes til mødres risiko for å bli sett på som fiendtlige (Harrison, 2008) eller saboterende (Eriksson & Hester, 2001) hvis de ikke samarbeider og legger til rette for kontakt. Likeledes ser vi at fedrene i posisjonen som beskyldt, viser til forståelser av farskap som bygger på likestillingsorienterte idealer (Ellingsæter, 2008; Hydén, 2001) som vektlegger betydningen av fars tilstedeværelse i barnets liv også etter brudd. Disse fedrene viser også til kulturelle forståelser hvor mødre blir fremstilt som portvoktere i relasjonen til barnet og setter standarder for omsorgen som også gjelder for far (Adamsons, 2010; Bjørnholt, 2005; Puhlman & Pasley, 2013). Slike kjønnede dimensjoner ved foreldreskap på tvers av to hjem, kunne vært ytterligere belyst i avhandlingen. Dette er et analytisk perspektiv som er interessant å følge opp i videre studier.

Barnevernets profesjonsutøvelse i disse sakene foregår i grenseland både mot familievernet og mot domstolene. Informantene i denne studien gir i svært liten grad eksempler på samarbeid mellom familievern og barnevern. Kanskje kan dette handle om at jeg utforsket dette for lite systematisk i intervjuene. Fra myndighetenes side er det et sterkt ønske om at samarbeidet mellom barnevern og familievern skal styrkes (se f.eks. Meld St 24, 2015–2016). Barnevern og familievern arbeider med ulike faglige perspektiver og med ulike rammebetingelser som kan supplere hverandre. Det er derfor viktig med studier av hvordan disse etatene kan samarbeide om å ivareta barna. Hvordan kan for eksempel barnevernets kompetanse på

omsorg og foreldreskap kombineres med familievernets særskilte kompetanse om samværsordninger og parterapi? Hvordan kan familievern, domstol og barnevernet samarbeide og dele informasjon for å sikre at barnas situasjon blir undersøkt og barna sikret adekvat hjelp? Hvilke vurderinger gjør profesjonelle i barnelovsystemet om å sende bekymringsmeldinger til barnevernet? Dette er spørsmål som kan belyses i videre forskning om tverretatlig, tverrprofesjonelt samarbeid.

For å kunne bistå familier med foreldrekonflikt, er kunnskap om barnas erfaringer vesentlig. Å bidra med slik kunnskap var også et mål med denne studien, men jeg møtte på store problemer i tilgangen til barneinformanter. Det finnes allerede studier om barns erfaringer med å ha to hjem, hvor barna selv er informanter (se f.eks. Haugen, 2010; Marschall, 2013). Noen av disse studiene utforsker også de mer krevende, konfliktfylte sakene hvor barna har vært i kontakt med domstolen eller annet profesjonelt hjelpeapparat (Kvaran, 2008; Rød, Ekeland, & Thuen, 2008; Strandbu & Thørnblad, 2015; Strandbu et al., 2016). Det er imidlertid behov for mer kunnskap om barnas perspektiver på sitt hverdagsliv og erfaringer med profesjonelle. I de tre barneintervjuene jeg gjennomførte, fikk jeg beretninger om barnets aktive arbeid med å forstå sine relasjoner og erfaringer, og barnets arbeid med å få til hverdagsliv hvor familie, skole, venner og møte med profesjonelle kobles sammen til et helhetlig liv. I tillegg til fortellinger om alminnelig hverdagsliv, fortalte barna også om deltakelse i uvanlige og dramatiske situasjoner. Det er utvilsomt behov for videre utforsking av barns erfaringer i situasjoner med foreldrekonflikt. Erfaringer fra denne studien viser imidlertid utfordringene med å få tilgang til barn som informanter på dette området.

Avsluttende kommentar

I denne studien har jeg vist at barnet kan få en mer sentral plass i de profesjonelles håndtering av foreldrekonflikter hvis vi retter oppmerksomheten mot *medforeldreskap og konkrete omsorgspraksiser*. Dette innebærer å rette den faglige oppmerksomheten mot barnets omsorgssituasjon og utforske hvordan de ulike involverte partene beskriver og forstår innholdet i den omsorgen barnet får i de to hjemmene. Det innebærer å utforske foreldrenes utfordringer knyttet til å koordinere omsorgen på tvers av to hjem, og hvordan de forstår hvordan medforeldreskap skal gjøres. Det innebærer også å se foreldrenes omsorgspraksiser i dag i lys av hva som har skjedd tidligere; foreldreskapshistorien. Alt i alt viser studien hvordan *kontekstsensitive* analyser av omsorg og foreldreskap kan bidra til forståelser av samspillet mellom foreldre i konflikt og mekanismer som gjør at konflikter blir fastlåste. I

budskapet om å styrke fokuset på foreldreskap og omsorgspraksiser ligger en forståelse av at foreldrene i konflikt er to parter som skal ta seg av barn sammen på tvers av to hushold. Partene forstås altså primært som foreldre, dernest som at de er i konflikt. Denne tilnærmingen supplerer dermed faglige forståelser som vektlegger det emosjonelle klimaet mellom foreldre og fremhever betydningen av foreldrenes brudd i analyser av foreldrekonflikter.

Studien viser at profesjonelle i barnevernet kan være kreative i hvordan de håndterer den juridiske og institusjonelle gråsonen dette arbeidet foregår i. Samtidig setter de juridiske rammene en absolutt grense for denne faglige kreativiteten, noe som kan gi profesjonelle en opplevelse av at de mangler virkemidler for å beskytte enkelte barn. Studien viser imidlertid også at barnevernet i disse vanskelige sakene i større grad kan anvende sin barnevernfaglige kompetanse, det vil si sin kompetanse til å rette oppmerksomheten mot barnets omsorgssituasjon, og kompetanse til å utforske og, hvis nødvendig, styrke foreldrepraksiser. Dette åpner også opp for å bruke kunnskap om 'vanlig' omsorg og foreldreskap for å forstå samspillet mellom foreldre i konflikt. Dette kan gi nye forståelser av hva som gjøres for å bistå disse familiene og dermed gi alternative handlingsrom for profesjonelle som arbeider med familier i konflikt.

REFERANSER

Aarset, M. F. (2006). *Å skape nye handlingsrom:-konstituering av kvinnelig, norsk, muslimsk identitet.* (Hovedfagsoppgave i sosialantropologi), Universitetet i Oslo, Oslo.

Adamsons, K. (2010). Using Identity Theory to Develop a Midrange Model of Parental Gatekeeping and Parenting Behavior. *Journal of Family Theory & Review, 2*(2), 137-148. doi: 10.1111/j.1756-2589.2010.00047.x

Altheide, D. L., & Johnson, J. M. (1994). Criteria for assessing interpretive validity in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology, 15*(3), 355-370. doi: 10.1037/0893-3200.15.3.355

Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. *Psychological Bulletin, 110*(1), 26.

Andenæs, A. (1996). *Foreldre og barn i forandring.* Pedagogisk forum, Oslo.

Andenæs, A. (2005). Neutral Claims - Gendered Meanings: Parenthood and Developmental Psychology in a Modern Welfare State. *Feminism & Psychology, 15*(2), 209-226. doi: 10.1177/0959353505051729

Andenæs, A. (2011). Chains of care: Organising the everyday life of young children attending day care. *Nordic Psychology, 63*(2), 49-67. doi: 10.1027/1901-2276/a000032

Andersen, A. J. (2003). *Menn skaper rom for foreldreskap og familie: farskapets betingelser i en heteronormativ kultur.* (Dr.polit-avhandling), NTNU, Trondheim.

Austin, W. G. (2011). Parental gatekeeping in custody disputes: Mutual parental support in divorce. *American Journal of Family Law, 25*(4), 148-153.

Austin, W. G., Pruett, M. K., Kirkpatrick, H., Flens, J. R., & Gould, J. W. (2013). Parental Gatekeeping and Child Custody/Child Access Evaluation: Part I: Conceptual Framework, Research, and Application. *Family Court Review, 51*(3), 485-501.

Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference*. Oslo: Universitetsforlaget.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. London: Penguin UK.

Birnbaum, R., & Bala, N. (2010). Toward the differentiation of high-conflict families: An analysis of social science research and Canadian law. *Family Court Review, 48*(3), 403-416. doi: 10.1111/j.1744-1617.2010.01319.x

Birnbaum, R., & Saini, M. (2012). A scoping review of qualitative studies about children experiencing parental separation. *Childhood*, 0907568212454148.

Bjerrum Nielsen, H. (1995). Seductive Texts With Serious Intentions. *Educational Researcher, 24*(1), 4-12. doi: 10.3102/0013189x024001004

Bjørknes, L. E., Kruse, E. L., Hagstrøm, E., & Karseth, I. (Eds.). (2015). *Sommerfugl, fly! En artikkelsamling av barnevernspedagoger 2015*. Oslo: Fellesorganisasjonen, Seksjonsrådet for barnevernspedagoger.

Björnberg, U. (2013). Introduction. In U. Björnberg & M. H. Ottosen (Eds.), *Challenges for Future Family Policies in the Nordic Countries* (Vol. 3, pp. 25 - 38). Copenhagen: SFI.

Bjørnholt, A. M. (2005). Farsrettigheter og mødres handlingsrom. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, 3*(4), 259-278.

BLD. (2006). *Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær (Q-1121B, juli 2006).* Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet Retrieved from http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2006/veileder-om-barnevernets-rolle-ved-mista.html?id=88469.

BLD. (2011). *Tiltak for å redusere antall barnelovsaker for domstolene. Rapport fra arbeidsgruppe*. Oslo: Barne,- likestillings- og inkluderingsdepartementet Retrieved from https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/tiltak.pdf.

BLD. (2013). *Forholdet mellom barnevernloven og barneloven*. (Q-1211B). Oslo: Barne,- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Blumer, H. (1954). What is wrong with social theory? *American sociological review, 19*(1), 3-10.

Borren, I., Helland, S. S., & Aase, H. (2013) Intervensjoner for å dempe foreldrekonflikt : en kunnskapsoversikt. *Rapport (Nasjonalt folkehelseinstitutt : online): Vol. 2013:6*. Oslo: Folkehelseinstituttet.

Brandth, B., Kvande, E., & Andersson, G. (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforl.

Breidablik, H., & Meland, E. (1999). Familieoppløsning i barndom-helse og helseatferd i ungdommen. *Tidsskrift for Den norske lægeforening, 119*, 2331-2337.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Brown, T. (2006). Child Abuse and Domestic Violence in the Context of Parental Separation and Divorce: New Models and Intervention. In C. Humphreys & N. Stanley (Eds.), *Domestic Violence and Child Protection: Directions for Good Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Brown, T., Frederico, M., Hewitt, L., & Sheehan, R. (2001). The child abuse and divorce myth. *Child Abuse Review, 10*(2), 113-124. doi: 10.1002/car.671

Bruner, J. (2004). Life as narrative. *Social Research: An International Quarterly, 71*(3), 691-710.

Bruner, J. S. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Buchanan, A., Hunt, J., Bretheron, H., & Bream, V. (2001). *Families in conflict: perspectives of children and parents on the family court welfare service*. Bristol: Policy.

Buckley, H., Whelan, S., & Carr, N. (2011). 'Like waking up in a Franz Kafka novel': Service users' experiences of the child protection system when domestic violence and acrimonious separations are involved. *Children and Youth Services Review, 33*(1), 126-133. doi: 10.1016/j.childyouth.2010.08.022

Bø, B. P., & Olsen, B. C. R. (2008). *Utfordrende foreldreskap: under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Cashmore, J. A., & Parkinson, P. N. (2011). Reasons for disputes in high conflict families. *Journal of Family Studies, 17*(3), 186-203. doi: 10.5172/jfs.2011.17.3.186

Cedersund, E. (2013). Categories of otherness: on the use of discursive positioning and stories in social work research. *Nordic Social Work Research, 3*(2), 130-138. doi: 10.1080/2156857X.2013.826141

Cole, M. (1998). *Cultural psychology: A once and future discipline*: Harvard University Press.

Davies, B., & Harré, R. (1990). Positioning: The Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour, 20*(1), 43-63. doi: 10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x

de Lange, T. (2013). Stykket og helt: erfaringer fra det å skrive en artikkelbasert avhandling. *Uniped, 36*, 20-31.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (1994). Introduction. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.

Dwyer, S. C., & Buckle, J. L. (2009). The Space Between: On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods, 8*(1), 54-63.

Edwards, A. (2009). Understanding Boundaries in Inter-professional Work. *The Scottish Educational Review, 41*(1), 5-21.

Edwards, A. (2010). *Being an expert professional practitioner: the relational turn in expertise*. Dordrecht: Springer.
Egelund, T. (2003). "Farlige" forældre: Den institusjonelle konstruksjon af dem, der afviger fra os. In M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Eds.), *At skabe en klient: institutionelle identiteter i socialt arbejde.* (pp. 59-81). København: Hans Reitzels Forlag.
Egge-Hoveid, K., & Sandnes, T. (2013). *Kvinners og menns tidsbruk i ulike livsfaser og familietyper* Rapporter (Statistisk sentralbyrå : online), Vol. 45/2013.
Ekeland, T.-J. (2014). *Konflikt og konfliktforståelse - for helse- og sosialarbeidere* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
Ellingsæter, A. L. (2008). Om begrepet "barnets beste" (Vedlegg 1). *NOU 2008:9 Med barnet i fokus*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
Emery, R. E. (1982). Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin, 92*(2), 310-330. doi: 10.1037/0033-2909.92.2.310
Emery, R. E., & Dillon, P. (1994). Conceptualizing the Divorce Process: Renegotiating Boundaries of Intimacy and Power in the Divorced Family System. *Family Relations, 43*(4), 374-379. doi: 10.2307/585367
Eriksson, M. (2003). *I skuggan av Pappa: familjerätten och hanteringen av fäders våld.* Gondolin, Stehag.
Eriksson, M. (2010). Justice or welfare? Nordic women's shelters and children's rights organizations on children exposed to violence. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention, 11*(1), 66-85.
Eriksson, M. (2012). Insatser för barn och föräldrar. Sammanställning av aktuell forskning och kunskap att användas i projektet; ”Barnets rättigheter i vårdnadstvister”: Stiftelsen allmänna barnhuset.
Eriksson, M., & Hester, M. (2001). Violent Men as Good-enough Fathers? *Violence Against Women, 7*(7), 779-798. doi: 10.1177/10778010122182730
Fagan, J., & Barnett, M. (2003). The Relationship between Maternal Gatekeeping, Paternal Competence, Mothers' Attitudes about the Father Role, and Father Involvement. *Journal of Family Issues, 24*(8), 1020-1043. doi: 10.1177/0192513x03256397
Fagan, J., & Cherson, M. (2015). Maternal Gatekeeping: The Associations Among Facilitation, Encouragement, and Low-Income Fathers’ Engagement With Young Children. *Journal of Family Issues*. doi: 10.1177/0192513x15578007
Gergen, K. J. (1985). The social constructionist movement in modern psychology. *American psychologist, 40*(3), 266.
Grødem, A. S., & Hyggen, C. (2002). *Samværsfedrenes situasjon: rapport fra en spørreundersøkelse* (Vol. 15/02). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
Gubrium, E. K. (2013). Participant meaning-making along the work trajectory of a labour activation programme. In J. F. Gubruim & M. Järvinen (Eds.), *Turning Troubles Into Problems: Clientization in Human Services*: Routledge.
Gubrium, J. F., & Järvinen, M. (2013). Troubles, problems, and clientization. In J. F. Gubrium & M. Järvinen (Eds.), *Turning Troubles Into Problems: Clientization in Human Services*: Routledge.
Gulbrandsen, L. M. (1998). *I barns dagligliv: en kulturpsykologisk studie av jenter og gutters utvikling.* Universitetsforlaget, Oslo.
Gulbrandsen, L. M. (Ed.). (2014). *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis : en utforskende tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
Gulbrandsen, L. M., Seim, S., & Østensjø, S. (2014). Teoretiske perspektiver og begreper. In L. M. Gulbrandsen (Ed.), *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis - en utforskende tilnærming*. Oslo: Universistetsforlaget.

Gulbrandsen , W. (2013). Foreldrekonflikter etter samlivsbrudd: En analyse av samspill og kilder til det fastlåsende. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 50*, 538-551.

Gulbrandsen , W., & Tjersland , O. A. (2011). FORM-prosjektet. Foreldremekling ved samlivsbrudd. Delrapport nr 2. Oslo: Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.

Gullestad, M. (1979). Passespiken. Om større barns omsorg for og tilsyn med mindre barn i en by i dag. *Tidsskrift for Samfunnsforskning, 20*, 523-545.

Haavind, H. (1987). *Liten og stor: mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Haavind, H. (2000). På jakt etter kjønnede betydninger. In H. Haavind (Ed.), *Kjønn og fortolkende metode*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Haavind, H. (2006). Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap. *TIDSSKRIFT-NORSK PSYKOLOGFORENING, 43*(7), 683-693

Hacking, I. (1999). *The social construction of what?* Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Harré, R., Moghaddam, F. M., Cairnie, T. P., Rothbart, D., & Sabat, S. R. (2009). Recent Advances in Positioning Theory. *Theory & Psychology, 19*(1), 5-31. doi: 10.1177/0959354308101417

Harrison, C. (2006). Damned If You Do and Damned If You Don't? The Contradiction Between Private and Public Law. In C. Humphreys & N. Stanley (Eds.), *Domestic Violence and Child Protection: Directions for Good Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Harrison, C. (2008). Implacably Hostile or Appropriately Protective? *Violence Against Women, 14*(4), 381-405. doi: 10.1177/1077801208314833

Haugen, G. M. D. (2010). Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas. *Children & Society, 24*(2), 112-122. doi: 10.1111/j.1099-0860.2008.00198.x

Haugli, T. (2007). Lov om barn og foreldre. *Jussens Venner, 42*(06).

Hedegaard, M., Aronsson, K., Højholt, C., & Ulvik, O. S. (2012). *Children, childhood and everyday life: children's perspectives*. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing.

Helland, M. S., & Borren, I. (2015). Foreldrekonflikt; identifisering av konfliktnivåer, sentrale kjennetegn og risikofaktorer hos høykonfliktpar (Vol. 2005: 3). Oslo: Folkehelseinstituttet.

Hennum, N. (2006). Likestillingens utfordring: Å avkjønne omsorg for barn. *Sosiologi i dag, 36*(3).

Hiitola, J., & Hautanen, T. (2016). Assessing violence in the family – social work, courts, and discourses. *Nordic Social Work Research*, 1-12. doi: 10.1080/2156857X.2016.1195434

Holt, S. (2015). Post-separation Fathering and Domestic Abuse: Challenges and Contradictions. *Child Abuse Review, 24*(3), 210-222. doi: 10.1002/car.2264

Holt, S., Buckley, H., & Whelan, S. (2008). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect, 32*(8), 797-810. doi: 10.1016/j.chiabu.2008.02.004

Huberman, A. M., & Miles, M. B. (1994). Data Management and Analysis Methods. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Hydén, M. (2001). For the child's sake: parents and social workers discuss conflict-filled parental relations after divorce. *Child & Family Social Work, 6*(2), 115-128.

Højholt, C. (1999). Hvad er problemet?–Om problembestemmelse og samarbejde mellem skolen og hjem. *Specialpædagogik, 2*, 17 -26.

Højholt, C. (2015). Situated inequality and the conflictuality of children's conduct of life. *Psychology and the conduct of everyday life*, 145-163.

Højholt, C., & Schraube, E. (2015). Introduction. Toward a Psychology of Everyday Living. In E. Schraube & C. Højholt (Eds.), *Psychology and the conduct of everyday life*. Hove: Routledge.
Jaffe, P. G., Johnston, J. R., Crooks, C. V., & Bala, N. (2008). Custody disputes involving allegations of domestic violence: Toward a differentiated approach to parenting plans. *Family Court Review, 46*(3), 500-522. doi: 10.1111/j.1744-1617.2008.00216.x
Jaffe, P. G., Lemon, N. K. D., & Poisson, S. E. (2003). *Child custody & domestic violence: a call for safety and accountability*. London: Sage.
Jansen, A. (2010). Victim or troublemaker? Young people in residential care. *Journal of Youth Studies, 13*(4), 423-437. doi: 10.1080/13676261003801770
Jevne, K. S., & Andenæs, A. (2015). Parents in high-conflict custodial cases: negotiating shared care across households. *Child & Family Social Work*, n/a-n/a. doi: 10.1111/cfs.12240
Jevne, K. S., & Ulvik, O. S. (2012). Grensearbeid: Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker. *Fontene forskning*(2), 18-32.
Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2003). *At skabe en klient : institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
Kelly, J. B. (2000). Children's Adjustment in Conflicted Marriage and Divorce: A Decade Review of Research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 39*(8), 963-973.
Kendrick, A., Steckley, L., & Lerpiniere, J. (2008). Ethical issues, research and vulnerability: gaining the views of children and young people in residential care. *Children's Geographies, 6*(1), 79-93.
Killén, K. (2015). *Sveket : I : Risiko og omsorgssvikt - et helseproblem og tverrfaglig ansvar* (5. rev. utg. ed.). Oslo: Kommuneforl.
Koch, K. (2000). *Når mor og far møtes i retten: barnefordeling og samvær* (Vol. 13/00). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
Koch, K. (2008). Evaluering av saksbehandlingsreglene for domstolene i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
Kousholt, D. (2012). Family problems. Exploring Dilemmas and Complexities of Organizing Everyday Family Life. In M. Hedegaard, O. S. Ulvik, K. Aronsson & C. Højholt (Eds.), *Children, Childhood and Everyday Life: Children's Perspectives*. Charlotte, N.C: Information Age Publishing.
Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview: introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzel.
Kvalø, K. K., & Köhler-Olsen, J. (2016). *Barnerett : i et nøtteskall*. Oslo: Gyldendal juridisk.
Kvaran, I. (2008). *Skilsmisse sett med barns øyne: barns sårbarhet og håndtering.* (2008:21), Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU, Trondheim.
Lassen, R. (2005). Barnevernet og foreldre i konflikt. *BVpraxis, 4*, 9.
Lyngstad, J., Kitterød, R. H., & Nymoen, E. H. (2014). Bosted og samvær 2002, 2004 og 2012. Endringer i ansvar og omsorg for barna når mor og far bor hver for seg (Vol. 2/2014, pp. 48). Oslo: Statistisk sentralbyrå.
Madden-Derdich, D. A., Leonard, S. A., & Christopher, F. S. (1999). Boundary ambiguity and coparental conflict after divorce: An empirical test of a family systems model of the divorce process. *Journal of Marriage and the Family, 61*(3), 588-598.
Marschall, A. (2013). Who cares for whom? Revisiting the concept of care in the everyday life of post-divorce families. *Childhood*. doi: 10.1177/0907568213496656
McHale, J. P., Kuersten-Hogan, R., & Rao, N. (2004). Growing Points for Coparenting Theory and Research. *Journal of Adult Development, 11*(3), 221-234.

Meld St 24. (2015–2016). *Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
Minuchin, S. (1974). *Families & Family Therapy*. London: Tavistock.
Mishler, E. G. (2004). Historians of the Self: Restorying Lives, Revising Identities. *Research in Human Development, 1*(1-2), 101-121. doi: 10.1080/15427609.2004.9683331
Moore, E. (2012). Paternal Banking and Maternal Gatekeeping in Postdivorce Families. *Journal of Family Issues, 33*(6), 745-772. doi: 10.1177/0192513x11428444
Moxnes, K., & Winge, A. (2000). Foreldresamarbeid etter skilsmisse *Allforsk rapport*. Trondheim: Allforsk.
Natland, S., & Malmberg-Heimonen, I. (2013). A study of coordinator positionings in family group conferences. *Nordic Social Work Research, 4*(2), 158-172. doi: 10.1080/2156857X.2013.826142
Nilsen, W., Skipstein, A., & Gustavson, K. (2012). Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og mekling; Konsekvenser for barn og unge (Vol. 2012:2). Oslo: Folkehelseinstituttet.
Nordhelle, G. (2016). *Høykonflikt : utvidet forståelse og håndtering via mekling*. Oslo: Universitetsforl.
NOU. (2012:5). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
NOU. (2016:16). *Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
Nylund, A. (2011). Mekling i barnefordelingssaker på godt og ondt. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, 9*(3), 302-322.
Nævdal, F., & Thuen, F. (2004). Residence arrangements and well-being: A study of Norwegian adolescents. *Scandinavian journal of psychology, 45*(5), 363-371.
Ottosen, M. H. (2006). In the Name of The Father, The Child and The Holy Genes. *Acta Sociologica, 49*(1), 29-46. doi: 10.1177/0001699306061898
Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed. ed.). Los Angeles: Sage.
Pruett, M. K., Arthur, L. A., & Ebling, R. (2006). Hand That Rocks the Cradle: Maternal Gatekeeping after Divorce, The. *Pace L. Rev., 27*, 709.
Puhlman, D. J., & Pasley, K. (2013). Rethinking Maternal Gatekeeping. *Journal of Family Theory & Review, 5*(3), 176-193. doi: 10.1111/jftr.12016
Riggins, S. H. (1997). The rhetoric of Othering. In S. H. Riggins (Ed.), *The language and politics of exclusion: Others in discourse* (pp. 1-30). Thousand Oaks, CA: SAGE.
Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford: Oxford University Press.
Rød, P. A. (2010). Konfliktfylt barnefordeling - arena for barnevernet? . *Fokus på familien*(2), 92-111.
Rød, P. A., Ekeland, T.-J., & Thuen, F. (2008). Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 45*(5), 555-562.
Rød, P. A., Iversen, A. C., & Underlid, K. (2012). The child welfare service's assessments in custody cases that involve minors. *European Journal of Social Work, 16*(4), 470-488. doi: 10.1080/13691457.2012.709484
Rønbeck, K. (2006). Foreldre i konflikt-Forhandlingsbasert sakkyndighetsarbeid etter barneloven. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 43*(4), 338-346.
Saini, M., Black, T., Lwin, K., Marshall, A., Fallon, B., & Goodman, D. (2012a). Child protection workers' experiences of working with high-conflict separating families. *Children and Youth Services Review, 34*(7), 1309-1316. doi: http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.03.005

Saini, M. A., Black, T., Fallon, B., & Marshall, A. (2012b). Child custody disputes within the context of child protection investigations: secondary analysis of the Canadian Incident Study of Reported Child Abuse and Neglect. *Child welfare, 92*(1), 115-137.

Schraube, E., & Højholt, C. (2015). *Psychology and the conduct of everyday life*. Hove: Routledge.

Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: how professionals think in action*. New York: Basic Books.

Skivenes, M. (2011). Norway: Toward a Child-Centric Perspective. In N. Gilbert, N. Parton & M. Skivenes (Eds.), *Child protection systems: international trends and orientations*. New York: Oxford University Press.

Skjørten, K. (2016). Når samvær ikke er til barnets beste. In C. Øverlien, M.-I. Hauge & J.-H. Schultz (Eds.), *Barn vold og traumer: møter med unge i utsatte livssituasjoner* (pp. 108-123). Oslo: Universitetsforlaget.

Slettebø, T., Flacké, A., De Flon, H., Negård, I. L., & Oterholm, I. (2016). Familieråd i familievernet. Evaluering av et pilotprosjekt 2013-2015: VID vitenskapelige høgskole.

Smart, C., & May, V. (2004). Why Can't They Agree? The Underlying Complexity of Contact and Residence Disputes. *Journal of Social Welfare and Family Law, 26*(4), 347-360. doi: 10.1080/0964906042000334046

Smart, C., May, V., Wade, A., & Furniss, C. (2005). Residence and contact disputes in court: Volume 2. *London, DCA Research Series, 4*(05).

Smart, C., & Neale, B. (1999). *Family fragments?* Cambridge: Polity Press.

Stang, E. G. (2013). Når vi ikke får gehør i rettsapparatet har vi tapt på vegne av barnet. In J. F. Bernt, K. H. Søvig, S. E. Schütz, Ø. Rasmussen & K. L. Jacobsen (Eds.), *Undring og erkjennelse* (pp. 665-678). Bergen: Fagbokforlaget.

Stang, E. G. (2014). Et barnevern i skvis mellom barnelov og barnevernlov. In L. L. Finstad & H. Mork (Eds.), *Motmæle. En antologi til Kjersti Ericsson, Cecilie Høigård og Guri Larsen.* Oslo: Novus Forlag.

Stanley, N., Miller, P., & Richardson Foster, H. (2012). Engaging with children's and parents' perspectives on domestic violence. *Child & Family Social Work, 17*(2), 192-201. doi: 10.1111/j.1365-2206.2012.00832.x

Staunæs, D. (2005). From Culturally Avant-garde to Sexually Promiscuous: Troubling Subjectivities and Intersections in the Social Transition from Childhood into Youth. *Feminism & Psychology, 15*(2), 149-167. doi: 10.1177/0959353505051719

Stefansen, K. (2011). *Foreldreskap i småbarnsfamilien : klassekultur og sosial reproduksjon* Series of dissertations submitted to the Faculty of Social Sciences, University of Oslo (online), Vol. nr. 285.

Strandbu, A., & Thørnblad, R. (2015). Hva står på spill? - Barns deltakelse og budskap i mekling. *Fokus på familien, 42*(04), 272-290.

Strandbu, A., Thørnblad, R., & Handegård, B. H. (2016). Involvering av barn i foreldremekling - Barns erfaringer fra meklinger ved varierende konfliktnivå og problembelastning. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, 14*(04).

Størksen, I. (2006). Psykososiale konsekvenser blant barn og ungdom ved samlivsbrudd *Barn i Norge*. Oslo: Voksne for barn.

Størksen, I., Røysamb, E., Moum, T., & Tambs, K. (2005). Adolescents with a childhood experience of parental divorce: a longitudinal study of mental health and adjustment. *Journal of adolescence, 28*(6), 725-739.

Søndergaard, D. M. (2000). Destabiliserende diskursanalyse: veje ind i poststrukturalistisk inspirert empirisk forskning. In H. Haavind (Ed.), *Kjønn og fortolkende metode*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Sørlie, H. E. (2012). *Barnevernet og skilsmissebarnet: Praksisfeltets samhandling og barneperspektiv*. NTNU. Retrieved from http://docplayer.me/1668150-Forord-trondheim-august-2012-hanne-elisabeth-sorlie.html

Teubert, D., & Pinquart, M. (2010). The Association Between Coparenting and Child Adjustment: A Meta-Analysis. *Parenting, 10*(4), 286-307. doi: 10.1080/15295192.2010.492040

Thorne, B. (2001). Pick-up time at Oakdale Elementary School: Work and family from the vantage points of children. *Working families: The transformation of the American home*, 354-376.

Thørnblad, R., & Holtan, A. (2012). Fosterbarns aktørskap i møtet med barnevernet. *Sosiologi i dag, 42*(3-4).

Tjersland, O., & Guldbrandsen, W. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: Oversikt over modeller og ideologi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 47*(8), 692-700.

Ulvik, O. S. (2005). *Fosterfamilie som seinmoderne omsorgsarrangement: en kulturpsykologisk studie av fosterbarn og fosterforeldres fortellinger.* Psykologisk institutt, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, [Oslo].

Ulvik, O. S. (2014). Å utforske barns deltakelse i hverdagslivet: metodologiske refleksjoner. In L. M. Gulbrandsen (Ed.), *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis - en utforskende tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ulvik, O. S., Øien, I., & Olsen, B. C. R. (2014). Barns hjem som utgangspunkt for deltakelse. In L. M. Gulbrandsen (Ed.), *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis - en utforskende tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Viblemo, T. E., Ekhaugen, T., & Dyb, V. A. (2016). Domstolsbehandlingen av foreldretvister. Kristiansand: Oxford Research og Proba Samfunnsanalyse.

Wetherell, M. (1998). Positioning and Interpretative Repertoires: Conversation Analysis and Post-Structuralism in Dialogue. *Discourse & Society, 9*(3), 387-412. doi: 10.1177/095792659800900305

Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology: adventures in theory and method*. Maidenhead: Open University Press.

Winsvold, A., Føleide, M. H., & Gundersen, T. (2016). Familiestøttende tiltak for barn og familier for å forhindre eller begrense konsekvensene av vedvarende familiekonflikt *Temanotat*. Oslo: Forskningsrådet.

Ådnanes, M., Haugen, G. M. D., Jensberg, H., Husum, T. L., & Rantalaiho, M. (2011). Hva karakteriserer vanskelige saker i foreldremekling, og er meklingsordningen godt nok tilpasset? Resultater fra evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. *Fokus på familien, 2*, 84-113.

VEDLEGG 1 - 10

VEDLEGG 1

Til saksbehandler i barnevernet

”Snakk med oss”
Profesjonsutøvelse og barns deltakelse i barnevernet.

Når en gutt eller jente kommer i kontakt med barnevernet, skal de som arbeider i barneverntjenesten snakke med barnet og forsøke å danne seg et bilde av hvordan han eller hun har det – hjemme, på skolen, ute blant andre barn, på fritidsaktiviteter osv. Barnevernet skal danne seg et helhetlig bilde av hvordan barnets tilværelse er og hva som eventuelt kan bidra til å gjøre den bedre. Når barnevernet planlegger å sette i gang tiltak som kan støtte barnet, skal barnet trekkes inn i planleggingsarbeidet. Barnet skal informeres om hva som skjer og inviteres inn i et samarbeid med barnevernet og foreldre/foresatte for å finne gode løsninger for seg.

Hensikten med forskningsprosjektet vårt, er å finne fram til samarbeidsformer som sikrer at barnet *får informasjon* om barnevernets undersøkelser, vurderinger og forslag til tiltak. Dessuten er det viktig at de ansatte i barnevernet *snakker med barnet* på måter som gjør det mulig for han/henne å komme med sine ønsker, bekymringer og forslag slik at disse kan tas hensyn til når de voksne bestemmer hvordan barnet best kan hjelpes videre.

Sammen med barnevernet, barna og foreldre/foresatte, skal vi de kommende fire årene forsøke å finne fram til samarbeidsformer som sikrer hver enkelt jente og gutts mulighet til å ha innflytelse på beslutninger som er viktige for deres trivsel og videre utvikling.

Hvem er vi?
Vi som gjennomfører dette prosjektet er ansatt som forskere og lærere ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag. Professor Liv Mette Gulbrandsen er prosjektleder, mens Oddbjørg Skjær Ulvik, Sissel Seim og Karin Haarberg Aas er prosjektmedarbeidere. I tillegg skal en ny forskningsstipendiat og tre-fire viderekommende masterstudenter arbeide i prosjektet. Ved vår avdeling utdanner vi sosialarbeidere/barnevernpedagoger som er de vanligste yrkesgruppene i barneverntjenesten. Både vår tidligere forskning med barn, utdanning av barnevernsarbeidere og egen praksis som sosialarbeidere/psykologer har lært oss at det å få til et godt samarbeid med barna i barneverntjenesten er viktig for å kunne gjøre en god jobb.

Hvilke barn snakker vi om?
Undersøkelsen retter seg mot jenter og gutter mellom fem-seks og tolv-tretten år. Det er barn som er i kontakt med en av fire utvalgte barneverntjenester i Oslo. Det vil være ulike grunner til at barneverntjenesten er koblet inn, og samarbeidet mellom barnevernet og barnet/foresatte kan være helt nytt eller det kan ha pågått over lengre tid. Vi vil gjerne ha med barn som er født og oppvokst i Norge så vel som barn som har levd den første perioden av livet sitt i et annet land.

Avdeling for samfunnsfag • Postadresse: Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo • Kontoradresse: Pilestredet 35
tlf: 22 45 35 00 • faks: 22 45 36 00 • sam@hio.no

Hva skal vi gjøre?
Vi i forskergruppa skal i første omgang snakke med dere som arbeider i barnevernet, vi vil være til stede ved møter og diskusjoner for å danne oss et bilde av hva dere gjør, hva dere ønsker å gjøre annerledes og eventuelt hvorfor det kan være vanskelig å arbeide på nye måter. Vi vil være medarrangører av samarbeidsmøter og fagseminarer for ansatte i de involverte barneverntjenestene. Og vi vil gjennomføre både individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer med saksbehandlere.

Så vil vi etter hvert også *være med* i barnevernets samarbeid med noen barn og foreldre/foresatte. I disse tilfellene vil en av oss være tilstede ved møter/samtaler med barn og/eller foreldre/foresatte. Etter å ha vært med som observatør en periode, vil forskeren snakke med barnet og den voksne for å få vite mer om hvordan de har det og opplever samarbeidet med barnevernet; er det noe som kan gjøres annerledes? Likeledes vil forskeren snakke med saksbehandler om din oppfatning av samarbeidet og hvordan det kan gjøres bedre. Disse samtalene vil danne grunnlaget for å forbedre samarbeidsformene mellom barnevernet, barnet og barnets foreldre/foresatte. Samtaler vil bli tatt opp på bånd som skrives ut. Navn slettes i utskriftene, og båndene slettes etter at de er skrevet ut.

Vi vil be barnet og de foresatte om tillatelse til å lese journalene til de barna/familiene som blir med i prosjektet. I journalene får vi *en historie* om kontakten mellom familien og barnevernet. Dette er en historie som sikkert kan fortelles på flere måter, og med journalen som utgangspunkt, kan vi også nøste opp *andre historier* og perspektiver på kontakten mellom familien og barnevernet når vi snakker med deg.

Personvern
Både barn og voksne som deltar i prosjektet vil være sikret konfidensialitet. Verken saksbehandlers, barnets eller foreldre/foresattes identitet vil komme fram i skriftlig eller muntlig formidling av prosjektet. Deltagelsen i prosjektet er selvsagt frivillig. For ordens skyld vil vi nevne at det ikke gis økonomisk godtgjøring for deltakelsen.

Prosjektet avsluttes høsten 2011. Datamaterialet vil bli oppbevart med datasikring på PC og i låsbart skap. Data, for eksempel utskrift av intervjuer, vil bli arkivert med et nummer som igjen viser til en atskilt navne- og adresseliste. Ingen andre enn prosjektgruppen kan spore data tilbake til den personen det gjelder.

Dersom du gir oss tillatelse til det, vil vi oppbevare det anonymiserte datamaterialet (for eksempel utskrifter av intervjuer) *og* en liste med riktige navn og adresser slik at det kan være mulig for oss å ta kontakt igjen senere. Denne muligheten vil vi gjerne ha fram til 2016. Dersom du ikke er blitt kontaktet innen 2016, vil de innsamlede opplysningene fullstendig anonymiseres slik at ingen lenger har mulighet til å spore dem tilbake til deg.

Forskerne har naturligvis taushetsplikt, også overfor klienter, kolleger og overordnede i barneverntjenesten. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning.

Formidling
Erfaringene fra prosjektet vil bli formidlet til brukerne, dvs. barn og voksne som har eller har hatt kontakt med barnevernet, til ansatte i barnevernet og til studenter som etter hvert skal arbeide i

barnevernet. Vi tenker oss skriftlig formidling form av hefter, artikler, lærebøker og muntlig formidling gjennom foredrag og seminarer.

Ellers
Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og Høgskolen i Oslo. Det startet høsten 2007 og vil vare ut 2011.

Hvis du vil ha flere opplysninger fra oss, må du gjerne ta kontakt på telefon 22 45 35 00 eller E-post til liv-mette.gulbrandsen@sam.hio.no. Besøksadresse er Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag, Pilestredet 35. Det ligger også en fullstendig prosjektbeskrivelse på Høgskolens hjemmeside. Dersom du vil lese mer om prosjektet, finner du den her: http://www.hio.no/enheter/avdeling_for_samfunnsfag/forskning_og_utvikling/profesjonsutoevelse_og_barns_deltakelse/prosjektbeskrivelse

Vedlagt finner du en svarslipp som vi ber deg skrive under på og levere tilbake til oss i vedlagt konvolutt. Som du ser, er det flere spørsmål du kan ta stilling til ved å krysse av i svarrubrikkene. Det er fordi det er mulig å si ja til noe og nei til andre av de tingene vi spør om.

For oss er det fint om du svarer ja på alt, men vi vil også gjerne inngå i et mer begrenset samarbeid med deg. Kanskje du synes det er greit å bli intervjuet, men ikke ønsker at vi er til stede i samtaler, eller kanskje du vil være med i denne runden, men ikke ønsker at vi skal kunne ta kontakt igjen seinere. Det er altså helt opp til deg hvilke av spørsmålene under du samtykker i.

Oslo, den

Vennlig hilsen,

Liv Mette Gulbrandsen…….

Oddbjørg Skjær Ulvik……..

Sissel Seim ……

Karin Haarberg Aas……

Samtykkeerklæring

Jeg er informert om prosjektet ”Snakk med oss”. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse i barnevernet gjennom vedlagte informasjonsskriv samt gjennom møter og muntlig informasjon ved …….barneverntjeneste.

Oslo / -20….. ……..
Underskrift

Du svarer ja når du setter et kryss i ruten før et usagn.

☐ Jeg gir mitt samtykke til å bli intervjuet og at samtalen tas opp på bånd.

☐ Jeg gir samtykke til at samtaler tas opp på bånd. Båndet slettes etter at samtalen er skrevet ut.

☐ Jeg gir mitt samtykke til at en forsker fra prosjektet deltar som observatør i mine møter og samtaler med aktuelle barn/familier.

☐ Jeg gir mitt samtykke til at navn og adresse oppbevares av forskergruppen fram til 2016 og til at jeg kan kontaktes igjen i denne tidsperioden. Jeg er klar over at jeg kan si nei til videre kontakt dersom jeg blir kontaktet på et seinere tidspunkt.

……
Underskrift

VEDLEGG 2

Forespørsel om å delta i et forskningsprosjekt

Forskningsprosjekt om barnevernets arbeid i saker med barn som har foreldre som ikke bor sammen

Forskningsprosjektet "Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Barns deltakelsesmuligheter og utviklingsbetingelser" fokuserer på barnevernets arbeid i saker hvor

a) barnet har foreldre i to ulike hjem og
b) en sentral bekymring hos barnevernet er foreldrenes utfordringer eller konflikter knyttet til samarbeid om barnets bosted, samvær eller hvordan man skal oppdra og gi omsorg til barnet.

Prosjektets har som overordnet mål å utforske barnevernets profesjonsutøvelse og disse barnas utviklingsbetingelser og deltakelsesmuligheter både i hverdagslivet og i møte med profesjonelle. Vi mangler kunnskap om disse barnas hverdagsliv og hvilke erfaringer barna og foreldrene har med profesjonelle hjelpere. Vi mangler også kunnskap om barnevernets praksis, hvilke utfordringer og dilemmaer barnevernet står overfor i disse komplekse sakene.

Hva skal jeg gjøre?
Jeg som skriver dette, heter Kari Sjøhelle Jevne og er doktorgradsstipendiat på Høyskolen i Oslo. I forskningsprosjektet skal jeg snakke med ansatte i barnevernet, barn og foreldre som er eller nylig har vært i kontakt med barnevernet. Jeg er interessert i å få kunnskap om hverdagslivet til barn med foreldre i to hjem, om bakgrunnen for kontakten med barnevernet og om samarbeidet mellom barnevernet og familien. Hvordan er barnevernets praksis? Hvordan oppleves kontakten mellom familien og barnevernet? Hvilke utfordringer og dilemmaer står de ulike aktørene overfor? Er det noe som kan gjøres annerledes?

I denne undersøkelsen, skal jeg gjøre følgende:

- snakke barnets mor og/eller barnets far
- snakke med saksbehandleren i barnevernet.
- snakke med barnet. Han /hun bestemmer selv om han/ hun vil delta i prosjektet. Jeg vil innhente samtykke til at barnet skal delta i undersøkelsen fra begge foreldre.
- lese dokumenter i barnevernets journal

Hva som faktisk gjøres avhenger av samtykke fra de involverte parter.

Mange er opptatt av hvordan det kan være for et barn å delta i et forskningsprosjekt. For meg er det viktig å understreke at utgangspunktet for samtalen jeg ønsker å ha med barnet er hverdagslivet til han/ henne, med fokus på barnets egne opplevelser og forståelser av familien og livshistorien sin. Barnet vil ikke utsettes for noen form for press under samtalen, og vil selv bestemme hva han eller hun ønsker å fortelle meg.

Avdeling for samfunnsfag • Postadresse: Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo • Kontoradresse: Pilestredet 35
tlf: 22 45 35 00 • faks: 22 45 36 00 • sam@hio.no

Del av et større forskningsprosjekt
Dette doktorgradsprosjektet er et delprosjekt i det tverrfaglige forskningsprosjektet ”Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse” ledet av professor Liv Mette Gulbrandsen. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og Høgskolen i Oslo.
Personvern
Både barn og voksne som deltar i prosjektet vil være sikret konfidensialitet. Verken saksbehandlers, barnets eller foreldre/foresattes identitet vil komme fram i skriftlig eller muntlig formidling av prosjektet. Deltagelsen i prosjektet er selvsagt frivillig. For ordens skyld vil vi nevne at det ikke gis økonomisk godtgjøring for deltakelsen.

Prosjektet avsluttes høsten 2013. Datamaterialet vil bli oppbevart med datasikring på PC og i låsbart skap. Data, for eksempel utskrift av intervjuer, vil bli arkivert med et nummer som igjen viser til en atskilt navne- og adresseliste. Ingen andre enn prosjektgruppen kan spore data tilbake til den personen det gjelder.

Dersom du gir oss tillatelse til det, vil vi oppbevare det anonymiserte datamaterialet (for eksempel utskrifter av intervjuer) *og* en liste med riktige navn og adresser slik at det kan være mulig for oss å ta kontakt igjen senere. Denne muligheten vil vi gjerne ha fram til 2016. Dersom du ikke er blitt kontaktet innen 2016, vil de innsamlede opplysningene fullstendig anonymiseres slik at ingen lenger har mulighet til å spore dem tilbake til deg.

Forskere har naturligvis taushetsplikt, også overfor klienter, kolleger og overordnede i barneverntjenesten. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning.

Formidling
Erfaringene fra prosjektet vil bli formidlet til brukerne, dvs. barn og voksne som har eller har hatt kontakt med barnevernet, til ansatte i barnevernet og til studenter som etter hvert skal arbeide i barnevernet. Vi tenker oss skriftlig formidling form av hefter, artikler, lærebøker og muntlig formidling gjennom foredrag og seminarer.

Kan du tenke deg å delta i denne undersøkelsen?
For at barnevernet skal utvikle seg og gi god hjelp og støtte til barn, ønsker vi erfaringer fra mange ulike perspektiver, både ansatte i barnevernet og brukere i barnevernet. Vi i prosjektet ”Snakk med oss” er derfor svært takknemlige hvis du vil samtykke til å delta i denne undersøkelsen.

Vedlagt finner du en svarslipp som vi ber deg skrive under på og levere tilbake til oss. Som du ser, er det flere spørsmål du kan ta stilling til ved å krysse av i svarrubrikkene. Det er fordi det er mulig å si ja til noe og nei til andre av de tingene vi spør om.

Har spørsmål eller noe du lurer på, kan du gjerne ringe meg på: 22 45 35 07 eller kontakte meg på kari.jevne@sam.hio.no. Du finner også informasjon om Snakk med oss prosjektet på www.hio.no/smo

Vennlig hilsen

Kari Sjøhelle Jevne, stipendiat

Samtykkeerklæring

Jeg er informert om prosjektet ”Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Barns deltakelsesmuligheter og utviklingsbetingelser” gjennom vedlagte informasjonsskriv.

Sted/ dato

……..
Underskrift, ansatt i barnevernet

Du/dere svarer ja ved å sette et kryss i ruten før hvert utsagn

☐ Jeg/vi gir vårt samtykke til å bli intervjuet og at intervjuet tas opp på bånd.

☐ Jeg/vi gir mitt/vårt samtykke til at navn og adresse oppbevares av forskergruppen fram til 2016 og til at jeg/vi kan kontaktes igjen i denne tidsperioden. Jeg/vi er klar over at jeg/vi kan si nei til videre kontakt dersom jeg/vi blir kontaktet på et seinere tidspunkt.

……..
Underskrift, ansatt i barnevernet

VEDLEGG 3

Forespørsel om å delta i et forskningsprosjekt

Forskningsprosjekt om barnevernets arbeid i saker med barn som har foreldre som ikke bor sammen

Er du eller har du nylig vært i kontakt med barnevernet? Bor du og barnets andre forelder i to ulike hjem? Da kan *dine* og *ditt barns* erfaringer være viktige. For å få mer kunnskap om hvordan barnevernet kan *hjelpe og samarbeide* med barn og foreldre, er vi avhengige av at dere som er i kontakt med barnevernet vil dele deres erfaringer med oss.

Jeg som skriver dette, heter Kari Sjøhelle Jevne og er doktorgradsstipendiat på Høyskolen i Oslo. Jeg er med på forskningsprosjektet "Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse." Dette er et tverrfaglig forskningsprosjekt som er finansiert av Norges forskningsråd og Høyskolen i Oslo og er ledet av professor Liv Mette Gulbrandsen.

Prosjektet du inviteres til å delta i, er et delprosjekt i "Snakk med oss" og handler om hvordan barnevernet arbeider i saker hvor barnet har foreldre i to ulike hjem og hvor foreldrene har utfordringer knyttet til samarbeid om barnets bosted, samvær eller hvordan man skal oppdra og gi omsorg til barnet.

Jeg ønsker å komme i kontakt med familier hvor uenighet mellom foreldre som ikke bor sammen om barnets omsorg og oppdragelse er en viktig årsak til at barnevernet er eller har vært i koblet inn. Jeg ønsker å få kunnskap om bakgrunnen for kontakten med barnevernet og samarbeidet mellom barnevernet og familien. Hvordan oppleves kontakten med barnevernet? Er det noe som kan gjøres annerledes? Jeg ønsker også å vite noe om hverdagen til barn som har foreldre i to ulike hjem.

Hva skal jeg gjøre?
I denne undersøkelsen, ønsker jeg å gjøre følgende:

- snakke barnets mor og/eller barnets far (hver for seg).
- snakke med saksbehandleren i barnevernet.
- snakke med barnet. Han /hun bestemmer selv om han/ hun vil delta i prosjektet. Jeg vil innhente samtykke til at barnet skal delta i undersøkelsen fra begge foreldre.
- lese dokumentene barnevernet har i saken.

Det er fint om du svarer ja på alt, men det er også greit om du bare samtykker til å være med på deler av prosjektet.

Mange foreldre er opptatt av hvordan det kan være for barnet sitt å delta i et forskningsprosjekt. For meg er det viktig å understreke at utgangspunktet for samtalen jeg ønsker å ha med barnet ditt er hverdagslivet til han/ henne, med fokus på barnets egne opplevelser og forståelser av livet sitt. Barnet vil ikke utsettes for noen form for press under samtalen, og vil selv bestemme hva han eller hun ønsker å fortelle meg.

Avdeling for samfunnsfag • Postadresse: Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo • Kontoradresse: Pilestredet 35
tlf: 22 45 35 00 • faks: 22 45 36 00 • sam@hio.no

Kan du tenke deg å delta i denne undersøkelsen?
For at barnevernet skal utvikle seg og gi god hjelp og støtte til barn, er det svært viktig at erfaringene til dere som er i kontakt med barneverntjenesten kommer frem. Vi i prosjektet ”Snakk med oss” er derfor svært takknemlige hvis du vil samtykke til å delta i denne undersøkelsen.

Hvis du vil delta, så ber jeg deg lese og skrive under på skjemaet til ”Snakk med oss”-prosjektet. Der vil du blant annet finne informasjon om personvern og taushetsplikt som også gjelder for mitt prosjekt.

Har spørsmål eller noe du lurer på, kan du gjerne ringe meg på: 22 45 35 07/ 40 200 215 eller kontakte meg på kari.jevne@hioa.no.

Vennlig hilsen

Kari Sjøhelle Jevne
stipendiat

VEDLEGG 4

Invitasjon til å delta i et forskningsprosjekt

Til deg som har foreldre som ikke bor sammen

Er du i kontakt med barnevernet? Har du foreldre som ikke bor sammen? Er du mellom 5 og 13 år? Da vil jeg gjerne snakke med deg. Jeg heter Kari Sjøhelle Jevne og er med i et forskingsprosjekt som heter "Snakk med oss". Jeg undersøker hvordan barnevernet kan *hjelpe* og *samarbeide* med barn som har foreldre i to ulike hjem.

Dine erfaringer er viktige
For at barnevernet skal bli gode på å hjelpe barn, er det viktig å høre hvordan *barna selv* opplever sin hverdag og sitt liv. Vi voksne kan lære av det dere forteller oss. Jeg skal derfor snakke med mange barn og deres foreldre om hverdagen og familien deres. Til slutt skal jeg skrive en forskningsrapport, dvs. en bok, om det alle har fortalt meg. På denne måten kan barna som er med i undersøkelsen kanskje også hjelpe andre barn som har foreldre i to ulike hjem, fordi vi voksne får vite mer om hva barn synes er viktig eller vanskelig.

Hva skal vi gjøre?
Jeg ønsker å snakke med deg om hverdagen din og familien din. Jeg kommer også til å be om å få snakke med moren din og faren din og med saksbehandleren i barnevernet.

Det er du som bestemmer om du vil snakke med meg. Foreldrene dine må også si ja til at du kan snakke med meg. Det er også du som bestemmer akkurat hva du vil fortelle om hverdagen din og familien din. Hvis det er noen ting som jeg spør om som du ikke vil snakke om, så er det helt greit.

Taushetsplikt
Fordi jeg er forsker har jeg taushetsplikt. Det betyr at jeg ikke vil fortelle det du sier til meg til noen andre, verken foreldrene dine eller noen i barnevernet. Jeg kommer til å ta opp det du sier på bånd, slik at jeg kan huske det du forteller meg. Men når jeg skal bruke det barna og de voksne har fortalt meg i boka mi, kommer jeg til å endre på navn, steder og andre ting, slik at ingen kan kjenne igjen dem jeg har snakket med.

Jeg håper du vil si ja til å snakke med meg. I så fall, kan du og foreldrene dine skrive under på et eget skjema som er laget av "Snakk med oss"-prosjektet.

Noe du lurer på?
Hvis du har spørsmål eller noe du lurer på, kan du gjerne ringe meg på jobben min: 22 45 35 07 eller skrive til meg på kari.jevne@sam.hio.no

Vennlig hilsen

Kari Sjøhelle Jevne
stipendiat

Avdeling for samfunnsfag • Postadresse: Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo • Kontoradresse: Pilestredet 35
tlf: 22 45 35 00 • faks: 22 45 36 00 • sam@hio.no

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

VEDLEGG 5

Forespørsel om å delta i et forskningsprosjekt

Forskningsprosjekt om barn med foreldre som ikke bor sammen

Er du et barn som har foreldre som ikke bor sammen eller er du forelderen til dette barnet? Er familien i kontakt med eller har dere vært i kontakt med barnevernet? Da kan deres erfaringer være viktige. For å få mer kunnskap om hvordan barnevernet kan *hjelpe og samarbeide* med barn og foreldre, er vi helt avhengige av at dere som er i kontakt med barnevernet vil dele deres erfaringer med oss.

Jeg som skriver dette, heter Kari Sjøhelle Jevne og er doktorgradsstipendiat på Høyskolen i Oslo og Akershus. Jeg forsker på hvordan barnevernet arbeider i saker hvor barnet har foreldre i to ulike hjem og hvor foreldrene er uenige eller har utfordringer knyttet til samarbeid om barnets bosted, samvær eller hvordan man skal gi omsorg til barnet.

Hva skal jeg gjøre?
Jeg ønsker å komme i kontakt med familier hvor uenighet om bosted, samvær eller hvordan man skal gi omsorg til barnet er en viktig årsak til at barnevernet er eller har vært i koblet inn. Jeg ønsker å få kunnskap om bakgrunnen for kontakten med barnevernet og samarbeidet mellom barnevernet og familien. Er det noe som kan gjøres annerledes? Jeg ønsker også å vite noe om hverdagen til barn som har foreldre i to ulike hjem.

I denne undersøkelsen, ønsker jeg å gjøre følgende:

- snakke barnets mor og/ eller barnets far.
- snakke med saksbehandleren i barnevernet.
- snakke med barnet. Han /hun bestemmer selv om han/ hun vil delta i prosjektet. Jeg vil innhente samtykke til at barnet skal delta i undersøkelsen fra begge foreldre.
- lese dokumentene barnevernet har i saken.
- snakke med fagpersoner i tilgrensende fagfelt med særlig erfaring med slike saker.

Hva som faktisk gjøres avhenger av samtykke fra de involverte parter.

Mange er opptatt av hvordan det kan være for et barn å delta i et forskningsprosjekt. For meg er det viktig å understreke at utgangspunktet for samtalen jeg ønsker å ha med barnet er hverdagslivet til han/ henne, med fokus på barnets egne opplevelser og forståelser av familien og livshistorien sin. Barnet vil ikke utsettes for noen form for press under samtalen, og vil selv bestemme hva han eller hun ønsker å fortelle meg.

Del av et større forskningsprosjekt
Dette doktorgradsprosjektet er et delprosjekt i det tverrfaglige forskningsprosjektet ”Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse” ledet av professor Liv Mette Gulbrandsen. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og Høgskolen i Oslo og Akershus.

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Personvern
Både barn og voksne som deltar i prosjektet vil være sikret konfidensialitet. Verken barnets, foreldres/foresattes eller saksbehandlers identitet vil komme fram i skriftlig eller muntlig formidling av prosjektet. Deltagelsen i prosjektet er selvsagt frivillig. For ordens skyld vil jeg nevne at det ikke gis økonomisk godtgjøring for deltakelsen.

Prosjektet avsluttes i 2013. Datamaterialet vil bli oppbevart med datasikring på PC og i låsbart skap. Data, for eksempel utskrift av intervjuer, vil bli arkivert med et nummer som igjen viser til en atskilt navne- og adresseliste. Ingen andre enn prosjektgruppen kan spore data tilbake til den personen det gjelder.

Dersom du gir meg tillatelse til det, vil jeg oppbevare det anonymiserte datamaterialet (for eksempel utskrifter av intervjuer) *og* en liste med riktige navn og adresser slik at det kan være mulig for meg eller noen i "Snakk med oss" prosjektet å ta kontakt igjen senere. Denne muligheten vil vi gjerne ha fram til 2016. Dersom du ikke er blitt kontaktet innen 2016, vil de innsamlede opplysningene fullstendig anonymiseres slik at ingen lenger har mulighet til å spore dem tilbake til deg.

Forskere har naturligvis taushetsplikt, også overfor klienter, kolleger og overordnede i barneverntjenesten. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning.

Formidling
Erfaringene fra prosjektet vil bli formidlet til brukerne, dvs. barn og voksne som har eller har hatt kontakt med barnevernet, til ansatte i barnevernet og til studenter som etter hvert skal arbeide i barnevernet. Dette vil skje gjennom skriftlig formidling i form av artikler og lærebøker og muntlig formidling gjennom foredrag og seminarer.

Kan du tenke deg å delta i denne undersøkelsen?
For at barnevernet skal utvikle seg og gi god hjelp og støtte til barn, ønsker vi erfaringer fra mange ulike perspektiver, både brukere i barnevernet og ansatte i barnevernet. Vi i prosjektet "Snakk med oss" er derfor svært takknemlige hvis du vil samtykke til å delta i denne undersøkelsen.

Vedlagt finner du en svarslipp som vi ber deg skrive under på og levere tilbake til oss. Som du ser, er det flere spørsmål du kan ta stilling til ved å krysse av i svarrubrikkene. Det er fordi det er mulig å si ja til noe og nei til andre av de tingene vi spør om.

Har spørsmål eller noe du lurer på, kan du gjerne ringe meg på: 22 45 35 07 eller kontakte meg på kari.jevne@hioa.no. Du finner også informasjon om Snakk med oss prosjektet og mitt delprosjekt på www.hioa.no/smo

Vennlig hilsen

Kari Sjøhelle Jevne, stipendiat

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Samtykkeerklæring

Jeg er informert om prosjektet ”Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Barns deltakelsesmuligheter og utviklingsbetingelser” gjennom vedlagte informasjonsskriv.

Sted/ dato

……..
Underskrift, foresatt

Du/dere svarer ja ved å sette et kryss i ruten før hvert utsagn

☐ Jeg/vi gir vårt samtykke til å bli intervjuet og at intervjuet tas opp på bånd.

☐ Jeg/vi gir mitt/vårt samtykke til at barneverntjenestens saksmappe vedrørende vår familie leses av prosjektets medarbeidere.

☐ Jeg/vi gir mitt/vårt samtykke til at saksbehandler i barneverntjenesten kan snakke med forskerne om vår sak.

☐ Jeg/vi gir mitt/vårt samtykke til at navn og adresse oppbevares av forskergruppen fram til 2016 og til at jeg/vi kan kontaktes igjen i denne tidsperioden. Jeg/vi er klar over at jeg/vi kan si nei til videre kontakt dersom jeg/vi blir kontaktet på et seinere tidspunkt.

……..
Underskrift, foresatte

Jeg vil gjerne være med i dette forskningsprosjektet.

…….
Underskrift, barn

VEDLEGG 6

Intervjuguide saksbehandler barneverntjenesten

Innledning
Introduksjon og informasjon om prosjektet Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Gjennomgang av og underskriving av samtykkeerklæring. Orienterer om lydbåndopptak. Orienterer om rekkefølge på temaer i samtalen. Oversikten som følger er temaer jeg ønsker å ta opp, men som må gis en egnet form i det konkrete tilfellet

1. Bakgrunnsinfo

- Navn og alder
- Faglig bakgrunn: Utdanning og yrkeserfaring
- Fartstid i den aktuelle barneverntjenesten. Hvordan/ hvorfor kom du hit?
- Særskilte faglige interesser
- Hva slags arbeidsoppgaver har du nå?

2. Om arbeidet generelt i barneverntjenesten

Beskriv din arbeidshverdag. Hva bruker du tiden din på?

- En typisk dag
- Hvilke oppgaver har du formelt ansvar for?
- Har du det travelt (evt. rolig)? Hvor travelt/ rolig?
- Hva må først og fremst prioriteres?
- Hvordan får du kunnskap og informasjon for til å utføre jobben din? (Faglig støtte)

(For å få et bilde av hva slags direkte kontakt de har med barn): Forrige uke (evt. forrige måned)– hva slags direkte kontakt hadde du med barn?

- Intervju? Samtaler? Observasjon? Personlig? På SMS? Telefon? Annet?
- Alder på barna?
- Målsettingen med denne kontakten?
- Pleier det å være sånn?

3. Om saker i gråsonen

Min undersøkelse går spesielt på barn som har foreldre i to hjem, både skilsmissebarn og de barna som aldri har bodd sammen med to foreldre. For enkelhets skyld kommer jeg til å bruke begrepet *'skilsmissebarn'* om alle disse barna.

Eksemplifisering I: *Kan du gi et eksempel på en sak med et 'skilsmissebarn' der det ble iverksatt tiltak (fordi det er åpenbart ligger innenfor barnevernloven)?*

Eksemplifisering II: *Kan du gi et eksempel på en sak / bekymringsmelding /undersøkelsessak om et 'skilsmissebarn' der det <u>ikke</u> ble åpnet sak eller iverksatt tiltak (fordi det lå utenfor barnevernloven)?*

Eksemplifisering III: *Kan du gi et eksempel på en sak / bekymringsmelding om et 'skilsmissebarn' der dere var <u>usikre</u> på var en sak etter barnevernloven?*

Mulige oppfølgingsspørsmål i de konkrete sakene:

Hva er/ var problemet?
Hvem tok kontakt?

- Hva tror du vedkommende håpet barnevernet kunne gjøre?

Hvordan ble dette undersøkt og hvilke (forslag til) tiltak har undersøkelsen munnet ut i?

- Hvem har vært trukket inn i undersøkelses/ tiltaksfasen?
    - Hvorfor disse?
        - Hvilken rolle hadde foreldrene (begge involvert, bare en ene, konfliktnivå)
    - Hvordan?
    - Hva har hvem bidratt med?
    - Barnet
        - Hvorfor / hvorfor ikke?
        - På hvilke måter (interaksjonsmåter; samtaler, observasjon – og temaer)
        - Hvorfor/ hvorfor ikke ble barnet inkludert / Med hvilke formål?
        - Hvor var kontakten med barnet?
        - Hva er kommet ut av det?
        - Hvilke vansker / hindringer har du møtt i forsøkene på å få barnet i tale?
        - Hvordan er disse blitt (forsøkt) løst?
        - Ville din kunnskap om / vurdering av denne "saken" vært annerledes uten dette samarbeidet med barnet? (hvorfor / hvorfor ikke?)
        - Hva ville barnet?
        - Hva tror du barnet tenker/ tenkte?
        - Hvordan tok dere i bruk dette?
        - Hva tenker du om denne prosessen i ettertid?
        - Er det noe du kunne / ville gjort annerledes?
        - Hva er du særlig fornøyd med?

Hvilke vurderinger ble gjort da det ble bestemt å følge opp/ikke følge opp saken?
Hvorfor ble akkurat denne saken fulgt/ikke fulgt opp?
Hva tenker du dette barnet trenger i hverdagen sin? Hvorfor?

- Hva gjør barnevernet i forhold til det?
- Er det andre instanser som er viktige for dette barnet?

Hva skulle du ønske dere kunne gjøre i forhold til dette barnet?

Samvær / kontakt med begge foreldrene
Hva tenker du om samværsordningen / bosted / forholdet mellom foreldrene?
Hvordan er dette i forhold til barnets behov?
Hva tror du barnet selv ønsker? Hvorfor? Hva bygger du det på?
Hva forteller barnet om forholdet sitt til foreldrene?

Vanlig/uvanlige saker
Er dette en typisk sak?
Er det andre type saker som dere har møtt lignende dilemmaer?
Er det andre type henvendelser/ saker på dette feltet som åpenbart er et ansvar/ikke er et ansvar for barnevernet?

Profesjonsutøvelse i gråsonesaker

Hvilke forventninger opplever du at foreldre / andre instanser har til barnevernet?

Hva er utfordrende i disse sakene?

Når tenker du at barnevernet har gjort en god jobb saker med konflikter mellom foreldre?

Hvordan ser du på rammene barnevernet arbeider innenfor? Hvilke føringer opplever du at barnevernet har?

Hva kan barnevernet bidra med i denne saken som ikke de andre instansene kan?

4. Refleksjon om medvirkning

Hva tenker du om det å ha samtale med barn?

Hva er grunner til at du har samtale?

Hva er grunner til at du velger å ikke ha samtale med barna?

Hva tenker / mener du generelt om / med "barns deltakelse", "barns medvirkning"?

Hva tenker du om at barn skal informeres og kunne si sin mening?

Om at barnets mening skal tillegges vekt?

Er det noe som skiller saker i gråsonen fra andre saker i forhold til hvordan du ser på deltakelse?

Hvorfor/ hvorfor ikke?

Er det andre ting du synes er viktig å fortelle / diskutere/ spørre om/ kommentere med tanke på gråsonesaker som vi ikke har vært inne på?

VEDLEGG 7

Fokusgruppe: Intervjuguide gruppe saksbehandlere barneverntjenesten

Innledning
Introduksjon og informasjon om prosjektet Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Gjennomgang av og underskriving av samtykkeerklæring. Orienterer om lydbåndopptak.

Bakgrunnsinfo

- Navn og alder, utdanning
- Hvilken avdeling.
- Fartstid i den aktuelle barneverntjenesten.

Om saker i gråsonen

- Hva slags type henvendelser får barnevernet om barn med foreldre i konflikt?
- Hvilke typer saker følges opp?
    - Hvorfor / hvorfor ikke
    - Få en beskrivelse av dilemmaene i disse sakene
- Nevn noen konkrete saker. Hvilke vurderinger ble gjort da det ble bestemt å følge opp saken? /Hvorfor ble akkurat denne saken fulgt opp/ikke fulgt opp?
    - Hvordan vil du beskrive barnets situasjon?
    - Hvilke vurderinger/ bekymringer hadde dere for barnet?
    - Hvordan tror du barnet opplever dette?
    - Hvilke kontakt hadde dere med barnet?
    - Hva tenker du om denne prosessen i ettertid?
    - Er det noe du kunne / ville gjort annerledes?
    - Hva er du særlig fornøyd med?

- Hvilke type tiltak har dere erfaringer med å iverksette?
- Har dere eksempler hvor dere tenkte dere gjorde en god jobb i en slik sak? (hvorfor, hvordan, inkludering av barn?)

- Eksempel på sak hvor du tenkte at du ikke fikk til noe

Samarbeid med foreldre og andre

- Hvilke forventninger opplever de fra barna/foreldre/ familie/ andre fagfolk knyttet til barnevernets rolle?
- Hva er utfordringene?
- Samarbeid med andre instanser (familievern, skole/bhg, BUP, politi, PPT)

Barnevernets rammer

- Er disse konfliktsakene noe annerledes enn de andre? Eller tenker er dette bare vanlig barnevernsarbeid?
- Hvordan opplever dere de rammene dere jobber innenfor i de sakene her?
    - Hva kan barnevernet gjøre?
    - Hva burde barnevernet kunne gjøre?
- Hvordan opplever dere egen kompetanse i forhold til å arbeide med disse sakene? (Har dere fått noe opplæring i forhold til hvordan dere skal jobbe i disse sakene?)
- Kan dere si noe om hva dere mener der barnevernets viktigste rolle i disse sakene?

Temaer fra individuelle intervjuer (i siste fokusgruppeintervju)

- Samarbeid med den forelderen som ikke bor sammen med barnet
- Rammer for barnevernets virksomhet når barnet er på samvær (tilsyn, stanse, forventninger fra foreldre)
- ”Vår rolle er å ha fokus på barnet” – Hva tenker dere om det? hva handler det om?
- Balanse mellom å gi fokus til foreldre og deres fortellinger – vs å fokusere på barnet. Dilemma? Reflekter rundt det?

Er det andre ting du synes er viktig å fortelle / diskutere/ spørre om/ kommentere med tanke på gråsonesaker som vi ikke har vært inne på?

VEDLEGG 8

Intervjuguide/intervjutemaer foreldre

Innledning
Introduksjon og informasjon om prosjektet Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Gjennomgang av og underskriving av samtykkeerklæring. Orienterer om lydbåndopptak.

I prinsippet vil de samme temaene berøres i samtaler med henholdsvis barn og foreldre, men formuleringer og forklaringer vil tilpasses informantens alder og evne til å forstå. Oversikten som følger er temaer jeg ønsker å ta opp, men som må gis en egnet form i det konkrete tilfellet.

Bakgrunn
- Navn, alder, yrke/skole
- Navn på barn/ Antall barn. Samme far/ mor til alle barna? Hvor bor barnet? Kort om bosted og samværsordning i dag?
- Foreldreansvar?

Familiehistorien/foreldreskapshistorien
Før vi begynner å snakke om kontakten med barnevernet, ønsker jeg å vite noe om familiehistorien deres og hverdagslivet deres.

- Barnets oppvekshistorie
    - Født, hvor, hvem bodde barnet med?
    - Hvordan delte dere på omsorgen mens dere (evt.) bodde sammen?

- Samlivsbruddet (for de som bodde sammen)
    - Når skjedde det? Hvor gammelt var barnet da?
    - Hvorfor ble dere skilt?

- Hvordan ble det bestemt hvordan dere skulle ordne bosted og samvær?
        - Enighet/ uenighet
        - Ble barnet tatt med på råd?
        - Hvordan fikk barnet vite om det?
        - Hvordan har det fungert?

- Hvordan er forholdet ditt til barnet i dag?
- Hvordan er forholdet ditt til barnets mor/ far i dag?

Barnets/familiens dagligliv
- Kan du fortelle om dagen i går/ siste gang du var sammen med barnet?
- Informantens forståelse av sin fortid, nåtid og framtid
- Bursdager, ferier og høytider – hvordan ble disse organisert. Hvordan ble de slik?
    - Hva tror du barnet ønsket? Hva tror du den andre forelderen ønsket?

Kontakten med barnevernet

Bakgrunn

- Hvordan kom barneverntjeneste/saksbehandler (navn) inn i familiens liv?
- Hva er din oppfatning og vurdering av hendelser/forhold som førte fram til at barnevernet ble involvert?
- Ser henholdsvis barn og foreldre/foresatte forskjellig på dette?

Kontakt med barneverntjenesten

- Hvor lenge har det vært kontakt mellom familien og barnevernet? Har flere barneverntjenester/saksbehandlere vært involvert? Når/hvor lenge?
- Hva slags kontaktformer har det vært mellom deg og saksbehandler?
- Hvem har tatt initiativ til kontakt?
- Har noen av partene ønsket/foreslått andre former for kontakt/samarbeid?
- Hvilke forventninger hadde du / har du til barnevernet? Hvordan har disse forventningene blitt møtt?

Undersøkelser og tiltak

- Hva slags undersøkelser og/eller tiltak er gjennomført? Beskrivelser og vurderinger av disse?
- Har dette vært til hjelp? Hvis ja, hvordan og hvorfor? Hvis nei, hvordan og hvorfor?
- Er det enighet i familien om dette?
- Kunne noe vært gjort annerledes?
- Ønsker om støtte/tiltak fra barnevernet?

Barnets kontakt med barneverntjenesten

- Hva slags kontaktformer har det vært mellom barnet og saksbehandler?
- Hvem har tatt initiativ til kontakt?
- Har noen av partene ønsket/foreslått andre former for kontakt/samarbeid?

Samarbeid eller konflikter med barnevernet

- Konflikter med barnevernet?
- Hvordan er samarbeidssituasjonen nå?
- Når vi skal forsøke å utvikle arbeidsformene i barnevernet videre – hva vil du foreslå at vi begynner med? Hvorfor det?
- Hva kan gjøres annerledes?

Kontakt med andre hjelpeinstanser

- Hvilke andre hjelpeinstanser har familien vært i kontakt med (familievern, advokater, domstol, sakkyndige, politi, krisesenter, bup m-m.?)
- Hvordan har du opplevd denne kontakten?

Er det andre ting du synes er viktig å fortelle / diskutere/ spørre om/ kommentere som vi ikke har vært inne på?

VEDLEGG 9

Endringsskjema

for endringer i forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt

(jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter)

Meldeskjema sendes per post, e-post eller faks, i ett eksemplar, til:

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Personvernombudet for forskning
Harald Hårfagres gate 29
5007 BERGEN

personvernombudet@nsd.uib.no / Telefaks: 55 58 96 50 / Telefon: 55 58 21 17

Vennligst les veiledning bakerst

1. BEHANDLINGSANSVARLIG [i]

Institusjon: Institusjon: Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag	Dato for innsending:	
Adresse: Postboks 4 St. Olavs plass	Postnr.: 0130	Poststed: Oslo

2. DAGLIG ANSVAR [ii]

Navn (fornavn - etternavn): Liv Mette Gulbrandsen			
Arbeidssted (avdeling/seksjon/institutt): Avdeling for samfunnsfag, Høyskolen i Oslo			Stilling/grad: Professor / Dr.psychol
Adresse – arbeidssted: Postboks 4 St. Olavs plass			Postnr.: 0130 / Poststed: Oslo
Telefon: 22 45 36 18	Telefaks: 22 45 36 00	Mobil: 90 53 27 66	E-postadresse: Liv-Mette.Gulbrandsen@sam.hio.no

3. VED STUDENTPROSJEKT / Prosjektmedarbeider [iii]

Navn (fornavn - etternavn) på prosjektmedarbeider: Kari Sjøhelle Jevne -			
Avdeling for samfunnsfag, Høyskolen i Oslo			Grad: PhD
Adresse – arbeidssted: Postboks 4 St. Olavs plass			Postnr.: 0130 / Poststed: Oslo
Telefon: 22 45 35 97	Telefaks: 22 45 36 00	Mobil: 40 200 215	E-postadresse: Kari.jevne@sam.hio.no

4. PROSJEKTNUMMER OG PROSJEKTTITTEL

Nummer:
18269

Tittel:
”Snakk med oss.” Profesjonsutøvelse og barns deltakelse i barnevernet

5. ENDRING

Er det spørsmål i forbindelse med utfylling av skjemaet, ta gjerne kontakt med Personvernombudet hos NSD, telefon 55 58 21 17

Endringen er knyttet Ph.D prosjekt ”Barnevernsaker med foreldrekonflikter. Barns deltakelsesmuligheter og utviklingsbetingelser” som er del av prosjektet ”Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse i barnevernet.” Dette delprosjektet har samme overordnet mål som hovedprosjektet, men fokuserer kun på barnevernets profesjonsutøvelse i saker hvor det er konflikter mellom skilte foreldre.

Endringen gjelder **rekruttering** av informanter til kvalitative intervjuer.

1. **Rekruttering av brukere i barneverntjenesten** (dvs. barn eller foreldre som er eller har vært i kontakt med barneverntjenesten). I opprinnelig melding står det at brukere skal rekrutteres via saksbehandlere ved de fire ulike barnevernkontorer prosjektet samarbeider ved. I tillegg til dette der det nå ønskelig å kunne rekruttere informanter som har brukererfaringer på andre måter: via eget nettverk, via snøballmetoden eller ved at personer som hører om prosjektet selv tar kontakt med forsker. Et grunnleggende prinsipp vil være at etablering av førstegangskontakt vil være at personer videreformidler kontakt med mulige brukerinformanter ber brukere om å kontakte forsker/PhD stipendiat, eventuelt at de får vedkommendes tillatelse til at forsker kan ta kontakt. Etiske hensyn, bl.a. prinsippet om fritt, informert samtykke, vil bl.a. ivaretas ved at begge foreldre skal kunne samtykke til barns deltakelse. I tillegg vil det legges til grunn at barnet selv skal samtykke.
2. **Rekruttering av profesjonsutøvere.**

A) **Saksbehandlere i barnevernet** I opprinnelig melding står det at forskere skal intervjue saksbehandlere i de fire barneverntjenestene prosjektet samarbeider med. Saksbehandlere i barneverntjenestene prosjektet samarbeider med, kan være spesielt sensitiverte i forhold til spørsmål om barn og deltakelse. For å få større variasjon i utvalget, vil det rekrutteres inntil 10 informanter fra barnevernskontorer som ikke er del av aksjonsforskningsprosjektet. Rekrutteringen vil da skje ved at leder formidler informasjon om prosjektet og kontakt med informanter.

B) **Eliteinformanter.** For å kunne få et utenfra-blikk på barnevernets profesjonsutøvelse, ønskes det å inkludere inntil 6 eliteinformanter i PhD prosjektet, dvs. personer som kan anses for å være særlig ressurspersoner i forhold til emnet. Disse informantene vil være profesjonsutøvere i tilgrensede felt; bl.a. fagpersoner innen familievern og sakkyndige psykologer.

6. SPESIELLE TILLATELSER[iv]

*Er endringen meldt til Regional komité for medisinsk forskningsetikk?*l	❑ Ja ☒ Nei	Hvis ja, legg ved eller ettersend kopi av tilråding. REK er kontaktet, og har konkludert med at prosjektet ikke er fremleggelsespliktig
Gjør endringen at prosjektet nå blir fremleggelsespliktig for Regional komité for medisinsk forskningsetikk (inkludert melding om forskningsbiobank)?	❑ Ja ☒ Nei	Hvis ja, legg ved eller ettersend kopi av tilråding
Gjør endringen det nødvendig å søke om dispensasjon fra taushetsplikt for å få tilgang til data?	❑ Ja ☒ Nei	Hvis ja, legg ved eller ettersend dispensasjon

7. TILLEGGSOPPLYSNINGER

8. ANTALL VEDLEGG

Legg ved eventuelle nye vedlegg (forespørsel, intervjuguide, registreringsskjema, spørreskjema, tillatelser og lignende).	

---

[i] Behandlingsansvarlig

I forskningsprosjekt er behandlingsansvarlig som regel den *institusjon, ved institusjonens øverste leder,* som forsker/student er ansatt ved/studerer ved.

Den behandlingsansvarlige har bestemmelsesrett over opplysningene og det er den behandlingsansvarlige som står ansvarlig utad for at behandlingen er lovlig. Den behandlingsansvarlige vil være den som kan saksøkes og pådra seg straffeansvar for overtredelse av lovens bestemmelser. Avgjørende moment når man skal avgjøre hvem som er ansvarlig er blant annet hvem som initierer prosjektet og om forskers befatning med prosjektet skjer i egenskap av å være ansatt eller ikke.

[ii] Daglig ansvar

Forsker/veileder skal føres opp i dette feltet.

Det daglige ansvaret for behandlingen av personopplysningene ligger hos øverste leder for virksomheten som er oppført som behandlingsansvarlig. I forsknings- og studentprosjekt delegeres det daglige ansvaret til forsker/veileder for prosjektet.

[iii] Studentprosjekt

Feltet fylles ut dersom behandlingen av personopplysningene gjennomføres som et studentprosjekt.

[iv] Spesielle tillatelser

For mer informasjon om hvorvidt et prosjekt er fremleggelsespliktig for *Regional komité for medisinsk forskningsetikk*, vises det til www.etikkom.no

For å få utlevert taushetsbelagte opplysninger fra offentlige forvaltningsorgan, sykehus, trygdekontor, sosialkontor m.m., må det søkes om *dispensasjon fra taushetsplikten*. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement. Søknad om utlevering av helseopplysninger rettes til Sosial- og helsedirektoratet.

Kari Sjøhelle Jevne

Fra:	Linn-Merethe Rød <linn.rod@nsd.uib.no>
Sendt:	fredag 27. mai 2011 12.31
Til:	Liv-Mette.Gulbrandsen@sam.hio.no
Kopi:	kari.jevne@sam.hio.no
Emne:	Prosjektnr: 18269. Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse i barnevernet

BEKREFTELSE PÅ ENDRING

Vi viser til innsendt endringsmelding av 01.03.11 samt etterfølgende korrespondanse i prosjektet 18269 "Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse i barnevernet".

Personvernombudet har nå registrert følgende endringer:

I tillegg til at informanter rekrutteres via saksbehandlere, benyttes også eget nettverk og snøballmetode som rekrutteringsmetode. Utvalgskriterier og intervjuguider er de samme som tidligere.

I tillegg utvides utvalget med inntil ti ansatte ved barnevernskontor som ikke ikke er del av aksjonsforskningsprosjektet. Intervjuguide er også her, den samme som tidligere.

Det inkluderes også inntil seks fagpersoner innen feltet, i utvalget. Data samles inn via intervju. Det legges til grunn at utvalget mottar tilsvarende informasjon om prosjektet, som de øvrige deltakerne.

Det legges til grunn at det ikke overhøres eller registreres taushetsbelagte opplysningeri prosjektet, jf. e-post fra prosjektleder av 25.05.11.

Ta gjerne kontakt dersom noe er uklart.

--
Vennlig hilsen

Linn-Merethe Rød
Fagkonsulent

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Personvernombud for forskning
Harald Hårfagres gate 29, 5007 BERGEN

Tlf. direkte: (+47) 55 58 89 11
Tlf. sentral: (+47) 55 58 21 17
Faks: (+47) 55 58 96 50
E-post: Linn.Rod@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no/personvern

høgskolen i oslo
www.hio.no

Ref:

VEDLEGG 10

Vår ref:

til
REK Sør-Øst

Saksbeh.:

Dato:
8. mai 2009

Vurdering av fremleggelsesplikt for REK

Jeg viser til informativ samtale med Jørgen Hardang 8. mai 2009 vedrørende mulig fremleggelsesplikt for REK av mitt Ph.D prosjekt. I forbindelse med opptak på Ph.D programmet til psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo, er spørsmålet om prosjektet må godkjennes av REK blitt aktualisert. Jeg ber med dette om REKs vurdering av om prosjektet faller inn under fremleggelsesplikten.

Prosjekttittel:
Barn i barnevernsaker med foreldrekonflikter – deltakelsesmuligheter og utviklingsbetingelser.

Tema for prosjektet
Prosjektet er et samfunnsvitenskapelig prosjekt om barnevernets profesjonsutøvelse og barns deltakelse. Mer spesifisert handler prosjektet om *skilsmissebarns* dagligliv og utviklingsbetingelser i de tilfeller hvor a) barnevernet vurderer saker ut fra en bekymringsmelding eller yter hjelpetiltak og b) barnet har skilte foreldre med så store konflikter at dette utgjør en sentral del av barnevernets bekymring for barnet.

Det er barnets hverdagsliv og de sosiale relasjonene barnet inngår i som det rettes oppmerksomheten mot i prosjektet. Barnets psykisk helse vil ikke være et anliggende det vil rettes særskilt oppmerksomhet mot, men datamaterialet *kan* inneholde opplysninger om barnets helseforhold i den grad dette er relevant i den enkelte sak. Vedvarende høyt konfliktnivå mellom foreldre anses for å utgjøre en risiko for barnets utvikling, bl.a. barnets psykiske helse. På lik linje med andre barn som er i kontakt med barnevernet, kan barna i min undersøkelse anses for å være i en sårbar situasjon.

Mitt Ph.D prosjekt er et delprosjekt i forsningsprosjektet "Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse" ledet av professor dr.psychol. Liv Mette Gulbrandsen. Se prosjektets nettside for mer informasjon.

Avdeling for samfunnsfag • *Sosialforsk* •
Postadresse: Postboks 4 • St. Olavs plass • 0130 Oslo
Kontoradresse: Pilestredet 35. • tlf: 22 45 35 00 • faks: 22 45 36 00 • sam@hio.no

Formål med prosjektet

Prosjektets overordnede problemstilling er: *Hvordan kan man forstå barnets sosiale deltakelse og utviklingsbetingelser i et konfliktfylt omsorgssystem der profesjonelle bidrar?*

Problemstillingen spesifiseres i følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan beskriver og forstår barn og saksbehandlere barnets aktuelle situasjon og hvordan situasjonen har blitt sånn?
- Hvordan beskriver og forstår barn og saksbehandlere barnets handlingsrom i et konfliktfylt omsorgssystem?
- Hvilken omsorgsorganisering og utviklingsstøtte får barnet og hva er barnevernets bidrag til dette?
- Hvordan begrunnes omsorgsorganiseringen og utviklingsstøtten av barnevernet og hvordan forstås den av barnet?

Utvalgsbeskrivelse

"Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse" har inngått samarbeid med barneverntjenesten i fire bydeler i Oslo. Det vil bli gjennomført *intervjuer* med *saksbehandlere* ved de fire kontorene, både individuelt og som fokusgrupper.

Det skal gjennomføres *i*ntervjuer med 10 til 16 *barn* om deres dagligliv og deres erfaringer med barneverntjenesten. Barna vil være fra 7 til 13 år. *Den barnet bor sammen* med vil også bli intervjuet.

Rekruttering av saksbehandlere vil skje på grunnlag av hvilke saksbehandlere som har saker inngår i utvalgskriteriet, dvs. at de har pågående saker hvor et sentralt tema er konflikter mellom foreldre som ikke bor sammen om utøvelse av foreldreansvar, samvær eller bosted. Konflikter mellom foreldre kan presiseres ytterligere til følgende temaer: a) barn som ikke vil ha samvær med en av foreldrene, b) bekymring om overgrep under samvær, c) samværsforeldres bekymring for omsorgssituasjonen hos bostedsforelder, eller d) situasjoner der konfliktnivået er så høyt at det i seg selv kan svekke omsorgen for barnet. Dette er et felt det er forsket lite på tidligere. Jeg vil derfor være åpen for at det er andre konflikttemaer som kan være relevante å inkludere i undersøkelsen.

Barna og de foresatte i utvalget vil bli plukket ut etter forslag fra saksbehandlere. Utvelgelsen vil være basert på at de passer kriteriene nevnt overfor og at saksbehandlers faglige vurdering er at hensynet til det enkelte barn/ familiers sårbarnet ivaretas.

Datamateriale/ datakilder

I tillegg til kvalitative *intervjuer* med ansatte i barnevernet, barn og den barnet bor sammen med, vil datamaterialet også inneholde *barnevernets journaler* når barn og foresatte gir sin tillatelse til dette. Videre vil samtaler mellom barnevernets ansatte og brukere vil bli *observert eller tatt opp på bånd* når de impliserte partene samtykker til dette.

Datamaterialet vil inneholde:

1. For ansatte: opplysninger om alder, kjønn, fagbakgrunn, erfaringer fra barneverntjeneste, beskrivelser av egne og kontorets arbeidsformer, egne oppfatninger knyttet til barns deltakelse, og egne oppfarninger knyttet til profesjonsutøvelse i saker med konflikter mellom foreldre.
2. For barn og foresatte: Informasjon om barnets oppveksthistorie, familieforhold, dets aktuelle dagligliv inkludert sosiale relasjoner (herunder relasjoner til både mor og far),

aktiviteter, barnets interesser og sosiale deltakelsesarenaer. Videre: informasjon om forholdet til barnevernet og opplysninger om barnets erfaringer med barnevernet. Datamaterialet vil inneholde personlige opplysninger: alder, kjønn, sivilstand, nasjonalitet/etnisitet, utdanning, yrke, arbeidssituasjon, bolig, sosiale kontakter, helseforhold, økonomi, samt spørsmål om livskvalitet og dagligliv.

3. Barnevernets journaler fra de brukerne som gir sin tillatelse til kopiering av disse.

Datamaterialet vil inngå i datamaterialet til hovedforsjektet "Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse" og vil være tilgjengelig for fire andre prosjektmedarbeidere samt prosjektleder.

Samtykkekompetanse og barns deltakelse i forskning

Forskning som gjelder barn reiser særlige spørsmål knyttet til samtykkekompetanse. I forhold til barnet selv, vil jeg legge til grunn barnelovens (bl.) og barnevernlovens (bvl) melbestemmelsesregler (bl § 31 og bvl. § 6-3). Disse bestemmelsene hjemler barnets rett til å få informasjon og til å si sin mening i saker som vedrører barnet. Barn har rett til å bli hørt i barnevernsaker fra fylte 7 år, men også yngre barn kan bli hørt. Barnets mening skal tillegges vekt etter alder og modenhet. I et prosjekt om barn og deltakelse er det natulig å legge avgjørende vekt på barnets mening. Barnets skriftlige samtykke til å delta i undersøkelsen vil derfor bli innhentet. Det vil i den sammenheng legges stor vekt på å gi barnet informasjon tilpasset barnets alder og modenhet, slik at barnet vil kunne gi gyldig og informert samtykke til deltakelse i prosjektet. Egen samtykkeerklæring vil bli utarbeidet for barnet.

Barna i utvalget er i alderen 7 til 13 år. Det vil derfor også være påkrevd med samtykke fra foresatte. Hvem som må samtykke til deltakelse i forskning er ikke direkte regulert i barneloven. Den eller de som har foreldreansvaret har rett og plikt til å treffe avgjørelser for barnet i personlige forhold innenfor grensene til barnets selvbestemmelses- og medbestemmelsesrett (bl § 30). Den barnet bor fast hos har imidlertid rett til å fatte avgjørelser om "større avgjerder om dagliglivet" på egen hånd (bl. § 37). Hvorvidt deltakelse i dette prosjektet faller innenfor beføyelsene til foreldreansvaret eller bostedsmyndigheten synes ikke helt klart. Prosjektet omfatter foreldre i konflikt. Dette tilsier at begge foreldre er godt informert om barnets deltakelse i prosjektet. Begge foreldre bør gis anlending til å motsette seg at barnet deltar i undersøkelsen. Barnevernet vil imidlertid i mange av sakene først og fremst være i kontakt med den barnet bor fast hos og det kan derfor være praktiske ufordringer knyttet til det å innhente skriftlig samtykke fra den andre forelderen. Barns egne erfaringer er en viktig kilde til kunnskap om barn i vanskelige livssituasjoner. Dette kan tilsi at det vil være viktig å inkludere barn som ønsker å delta og som har samtykke fra den barnet bor hos. På den annen side er det viktig å ivareta begge foreldres rett og plikt til å fatte avgjørelser for barnet. Dette er særdeles viktig i saker hvor det er konflikter mellom foreldre.

Rent praktisk tenker jeg å løse spørsmålene knyttet til samtykkekompetanse på følgende måte:
1) Skriftlig samtykke innhentes fra den barnet bor fast sammen (aktivt samtykke).
2) Samværsforelderen blir informert om prosjektet og barnets mulighet for å delta i prosjektet og blir gitt anledning til å motsette seg barnets deltakelse innen en gitt tidsfrist. Hvis samværsforelder ikke motsetter seg deltakelse, anses samtykket for å være innhentet. Det legges dermed til grunn at det ikke vil bli krevet en aktiv handling fra samværsforelderen for å sikre barnets deltakelse i undersøkelsen (passivt samtykke).

Jeg imøteser gjerne synspunkter på om dette kan anses for en akseptabel måte å løse spørsmål knyttet til samtykke og informasjon i forhold til foreldrene.

Ivaretakelse av barna under og etter intervjuet
Samtalen med barnet vil ta utgangspunkt i barnets dagligliv, og vil ikke være av klinisk eller terapeutisk karakter. I samtaler med barn som er i vanskelige situasjoner, kan det imidlertid være viktig å være spesielt forberedt på og oppmerksom på situasjoner som kan tilsi at intervjuet må avbrytes, at barnet trenger pause eller at barnet ikke vil svare på spørsmålet. Det vil også være viktig å være forberedt på eventuelle emosjonelle reaksjoner hos barnet og vite hvordan dette skal håndteres. Dette vil være sentralt i forberedelsene til samtalene med barn.

Skulle det oppstå behov for en særskilt oppfølging av barnet etter intervjuet, legges det til grunn at det ordinære kommunale hjelpeapparatet vil kunne bistå. Dette er barn som allerede er i kontakt med hjelpeapparatet og som har en pågående sak i barnevernet og som raskt vil kunne fange opp barnets eventuelle behov for oppfølging.

Oppsummering
Skulle det være behov for ytterligere informasjon eller noe er uklart, så ta gjerne kontakt. Jeg imøteser også gjerne synspunkter knyttet til vurderinger av foreldrenes samtykke. Jeg håper på snarlig tilbakemelding, slik at det er mulig å sende inn søknad innen neste søknadsfrist.

Med vennlig hilsen

Kari Sjøhelle Jevne
stipendiat

I

NØKKELBEGREPER | BARNEVERN, BARNELOV, FORELDREKONFLIKTER, PROFESJONSUTØVELSE, GRENSEARBEID

Kari Sjøhelle Jevne
stipendiat,
Høgskolen i Oslo og Akershus
kari.jevne@hioa.no

Oddbjørg Skjær Ulvik
førsteamanuensis,
Høgskolen i Oslo og Akershus
oddbjorgskjar.ulvik@hioa.no

Grensearbeid: Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker

Tema for denne artikkelen er barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker. Barn som har ikke-samboende foreldre med høyt konfliktnivå kan være i en sårbar livssituasjon. Å bistå disse familiene kan være en utfordring for profesjonelle hjelpere i barnevernet. Med utgangspunkt i kvalitative intervjuer med 26 ansatte i den kommunale barneverntjenesten belyser artikkelen hvordan saksbehandlere forstår og definerer foreldrekonfliktsaker, sitt handlingsrom, og hva de opplever som vanskelig i disse sakene. Begrepet grensearbeid (boundary work) brukes som analytisk verktøy for å utforske saksbehandlernes kategorisering og meningsskaping i et faglig og juridisk grenseland. Artikkelen viser hvordan foreldrekonfliktsaker kan utfordre og endre saksbehandleres faglige forståelser, prioriteringer og etablerte praksiser.

Illustrasjon: **Eldbjørg Ribe**

KARI SJØHELLE JEVNE,
ODDBJØRG SKJÆR ULVIK

Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker

«*Det er jo ikke å legge skjul på at dette er forhold som det er vanskelig for oss å jobbe med. Det blir litt sånn: Å nei, ikke én sånn til!*»

Dette utsagnet kom fra en saksbehandler i barnevernet. Forholdene hun viste til er saker hvor bekymringen for barnet oppstår i et omsorgssystem hvor foreldre i ulike hjem har konflikter om barnets bosted, samvær eller utøvelse av foreldreansvar. I vår undersøkelse kom det fram at saksbehandlere i barnevernet opplevde slike saker som spesielt vanskelige. Artikkelen bygger på intervjuer med 26 ansatte i den kommunale barnevernstjenesten, og vi drøfter spørsmålet: *Hvordan konstruerer saksbehandlere i barnevernet problemet i foreldrekonfliktsaker?* Med dette mener vi at vi utforsker saksbehandleres kategoriserings- og defineringsvirksomhet i møte med foreldrekonfliktsaker, eller sagt med andre ord; deres meningsskapende virksomhet. Blant annet utforsker vi innholdet i merkelappen «vanskelig» og hva saksbehandlere opplever som sitt handlingsrom i slike saker.

Betegnelsen «foreldrekonfliktsaker» brukes i denne artikkelen om saker hvor det er konflikter mellom foreldre som ikke bor sammen, og hvor barnevernet er bekymret for barnets situasjon. Andre betegnelser som ofte brukes om slike saker er «høykonfliktsaker» og «konfliktfulle barnefordelingssaker». Alle betegnelsene har til felles at de verken har et entydig innhold eller et avgrenset problemfelt. Foreldrekonfliktsaker kan inkludere saker med dårlig kommunikasjon og samarbeid mellom foreldrene, saker med mistanke om vold eller overgrep under samvær eller hos bostedsforelderen, og/eller saker der foreldrene er fiendtlige overfor hverandre gjennom å komme med falske anklager (Birnbaum og Bala 2010). Betegnelsen foreldrekonfliktsaker, slik vi vil bruke det videre, favner derfor et bredt spekter av saker; både konfliktsaker hvor barn kan ha behov for barneverntjenester av «tradisjonelle» årsaker som rus, vold eller vanskjøtsel, og saker hvor konflikten i seg selv vurderes til å utgjøre en omsorgssvikt for barnet (Lassen 2005).

En utfordring knyttet til å definere situasjonen som en konflikt, er at dette begrepet ofte knyttes utelukkende til kommunikasjons- og samarbeidsproblemer. Konfliktbegrepet kan dermed tilsløre andre forhold i barnets situasjon, for eksempel familievold eller omsorgssvikt (Jaffe, Lemon, og Poisson 2003; Buchanan et al. 2001). En annen utfordring er at hva som forstås som konflikt avhenger av perspektiv; det kan defineres som konflikt enten av den ene eller begge foreldrene, og/eller av barnevernets ansatte. I denne artikkelen utforsker vi kategoriseringsvirksomheten saksbehandlere driver med når de skal forstå problemet i foreldrekonfliktsaker; hvordan saksbehandlerne selv definerer hva som er en foreldrekonfliktsak. Foreldrene trenger ikke nødvendigvis være enig i konfliktdefinisjonen.

Selv om det er et offentlig mål å redusere antall barn som lever med konflikter mellom foreldrene, anses det som en stor utfordring for profesjonelle hjelpere å nå fram til familier i konflikt (Ådnanes et al. 2011). Dette har aktualisert forskning om profesjoner som bistår disse familiene. I Norge er forskning på foreldrekonflikter først og fremst gjort innenfor domstolen (bl.a. Koch 2000, 2008; Rønbeck 2008; Skjørten 2010) og i familievernet (bl.a. Ådnanes et al. 2011; Gulbrandsen og Tjersland 2011). Det finnes lite kunnskap om barnevernets rolle i foreldrekonfliktsaker, til tross for at majoriteten av de barna som er i kontakt med barnevernet har foreldre som ikke bor sammen (Fauske et al. 2009).

Manglende kunnskap om barnevern og foreldrekonflikter kan ha sammenheng med at foreldrekonflikter vanligvis ikke er ansett som barnevernets ansvar (Rød 2010; BLD 2011), men som et anliggende for familievernet og domstolen. Barnevernet er imidlertid kritisert for å avvise meldinger der foreldrekonflikter er dominerende (Lassen 2005; BLD 2011, 2006) og for ikke å gi barn i familier med foreldrekonflikter nødvendig oppfølging (Lassen 2005; Rød 2010). I Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets (BLD) «Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær» fra 2006 (BLD 2006) understrekes det derfor at «Bekymring for et barns livssituasjon må tas like alvorlig der barnets foreldre er i konflikt med hverandre, som der hvor barnets for-

eldre ikke er i slik konflikt (BLD 2006: 6)». Barnevernets arbeid med foreldrekonflikter er imidlertid utfordrende og komplekst (Flacké 2005) og barnevernets rolle og mandat kan være uklart i disse sakene (BLD 2011).

Juridiske rammer

Saker som omhandler både foreldrekonflikter og barnevern foregår i skjæringspunktet mellom Lov om barn og foreldre (barneloven, bl.) og Lov om barneverntjenester (barnevernloven, bvl.). Barnevernets tilbaketrukne rolle i foreldrekonfliktsaker kan ses i sammenheng med at det er barneloven som regulerer spørsmål om bosted og samvær. Barneloven pålegger foreldrene å bli enige om hvor barnet skal bo, og omfanget av samvær, med utgangspunkt i hva som er best for barnet (bl. §48). Familievernet kan mekle, gi råd og veiledning i denne prosessen. Hvis foreldrene ikke blir enige, kan domstolen bestemme barnets bosted og omfanget av samvær. Det kan også i avtale eller i dom settes vilkår for gjennomføringen av samværsretten, for eksempel i form av tilsyn under samvær (bl. § 43 3. ledd).

Når foreldre har konflikter om bosted eller samvær, har barnevernet altså ingen myndighet til å ta avgjørelser om bosted eller samvær. I følge barnevernlovens forarbeider bør barneverntjenesten anbefale foreldre i konflikt å få avklart bosteds- og samværskonflikter etter barnelovens regler (Ot.prp. nr 44 (1991-1992) referert i BLD 2011). Samtidig har barnevernet plikt til å sikre at barn som lever under forhold som kan «skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid» (jfr. bvl. § 1-1), og til å finne tiltak til barnets beste (jfr. bvl. § 4-1). Dette gjelder også for barn som har foreldre som er uenige om barnets bosted og/eller samvær. Når det kommer fram bekymringer om barnets omsorgssituasjon, enten i nye eller pågående saker, skal slike bekymringer behandles som enhver annen melding. Barnets omsorgssituasjon skal undersøkes hvis det er «rimelig grunn til å anta» at barnet, på grunn av forholdene i hjemmet, eller av andre grunner, har et særlig behov for et tiltak etter kapittel 4 i barnevernloven (jfr. bvl. § 4-3). Når foreldrene bor i ulike hjem, kan undersøkelsen gjennomføres overfor begge foreldre og i begge hjem (BLD 2006, s 14).

I foreldrekonfliktsaker har barnevernet mulighet til å tilby frivillige hjelpetiltak og råd og veiledning både der barnet bor fast og i samværshjemmet, såfremt foreldrene samtykker til dette. Barnevernet har også mulighet til å gi foreldre informasjon om barnelovens regler og prosesser, samt gi foreldrene skriftlige anbefalinger om å endre bosteds- eller samværsordninger (BLD 2006 s 15 – 18). Fylkesnemndas tvangstiltak kan imidlertid bare rettes mot bostedsforelderen. Hvis det for eksempel er mistanke om overgrep under samvær, har ikke barnevernet hjemmel i barnevernloven til å gripe inn og stanse samvær, med mindre barnet befinner seg i en akutt faresituasjon (jfr. bvl. § 4-6 annet ledd.). Foreldre som ikke beskytter barnet mot skadelig samvær, kan som ytterste konsekvens risikere å miste omsorgen for barnet (Lindboe 2012).

Det juridiske regelverket gir en ramme for saksbehandleres handlingsrom. Juridiske tekster er imidlertid elastiske og åpne for fortolkning (White 1998). I vurderinger av konkrete saker foregår det derfor utstrakt bruk av skjønn. Grensedragningen mellom barneloven og barnevernloven er også stadig oppe til diskusjon. To aktuelle forslag til endringer i barneloven fra BLD synliggjør dette. I høringsnotat av 21. juni 2012 foreslås det blant annet at domstolen skal kunne pålegge barnevernet å bistå med «beskyttet tilsyn» både i «en del høykonfliktsaker» og i «saker med problematikk knyttet til vold, rus, psykiatri, men der samvær til tross for dette vil være til barnets beste» (BLD 2012a: 32). I høringsnotat sendt på høring 12. oktober 2012 foreslås det at bostedsforelder skal ha rett til å nekte samvær der vedkommende reelt frykter at barnet er utsatt for vold og/eller overgrep. Videre foreslås det å lovfeste en rett og plikt for dommere til å melde fra til barnevernet, og at barnevernet skal ha mulighet til å opptre som partshjelper i en sak etter barneloven (BLD 2012b). Slike lovforslag synliggjør foreldrekonfliktsaker som et anliggende for barnevernet, og kan på sikt endre rammene for barnevernets arbeid.

Teoretisk perspektiv: Meningsskaping og grensearbeid

Profesjonsutøvelse i foreldrekonfliktsaker skjer altså i et faglig og juridisk grenseland mellom barneloven og barnevernsloven, og i grensen til andre profesjoner. Vi har derfor valgt Grensearbeid som et analytisk redskap. Begrepet grensearbeid bygger på pedagogen Anne Edwards (Edwards 2010, 2009) analyser av «boundaries» og «boundary work» i samhandling mellom ulike profesjoner. Ifølge Edwards er «boundaries» (grenser) sosiale konstruksjoner som definerer hvem som inkluderes i eller ekskluderes fra interaksjon, og hvilke kunnskaper og meningssystemer som vurderes som relevante for slik interaksjon. Grenser forstås ikke som barrierer som skal overskrides, men som "places where social practices are open to negotiation and the ideas carried in established practices are informed by new insights" (Edwards, 2010, s 5). Grenseområder fremheves derfor som steder å lære og som åpne for kreativitet, men også som steder hvor profesjonsutøveres identiteter, prioriteringer, etablerte praksiser og forståelser blir utfordret (Edwards 2009). Selv om vi i denne artikkelen ikke utforsker møter mellom ulike profesjonsgrupper, er Edwards grensebegrep likevel anvendelig i analysen av saksbehandlernes kategoriseringsvirksomhet når de skal ta stilling til hva som faller innenfor og utenfor sitt ansvars- og kompetanseområde.

Ser man på profesjonsutøvelse i juridiske og faglige grenseland som steder for forhandling og kreativitet, er også Donald Schöns (1983) forståelse av profesjonsvirksomhet som meningsskapende virksomhet et relevant perspektiv. I følge Schön er problemsituasjoner i sosialt arbeid preget av informasjon som kan være både motstridende, kompleks og sammensatt. Når profesjonsutøvere skal forstå problemsituasjoner, driver de derfor med aktiv meningsskaping, der forståelsen av hva som er problemet konstrueres. En viktig del av sosialt arbeid handler dermed om å forstå problemet, og dette har i følge Schön betydning for hvordan problemet kan håndteres.

Forskning om barnevern og foreldrekonflikter

Selv om barnevernets profesjonsutøvelse i familier med foreldrekonflikter i liten grad er et eget forskningsfelt, finner vi studier innenfor barnevernforskning, volds- og overgrepsforskning og skilsmisseforskning som berører temaet. Når ansatte i barnevernet skal arbeide med foreldrekonfliktsaker, kan de møte familier i en belastende situasjon. Studier viser at det er høyere forekomst av psykiske vansker, rus og aggressiv atferd blant foreldre i konflikt enn blant andre foreldre (Ådnanes et al. 2011; Koch 2000). Studier viser også at foreldre i konflikt opplever dette som emosjonelt belastende, særlig når de har bekymringer for om barnet er utsatt for overgrep eller omsorgssvikt hos den andre (Søftestad og Toverud 2012; Buckley, Whelan, og Carr 2011). En gjennomgang av norsk og internasjonal forskning om foreldrekonflikter, viser videre at det er grundig dokumentert at konflikter er en risiko for barnets utvikling (Nilsen, Skipstein og Gustavson 2012). I en av få studier av saksbehandleres erfaringer med foreldrekonfliktsaker påpeker Flacké (2005) at saksbehandlere ønsker å dempe konfliktnivået mellom foreldrene, men at de ofte mangler adekvate tiltak. Sakene er preget av hyppig kontakt med foreldrene, hvor stadig nye problemstillinger dukker opp. Saksbehandlere fremhever at de prøver å være nøytrale og bidra til konfliktløsing, men kontakten med barnevernet kan tvert om bidra til opptrapping av konfliktene i enkelte saker.

I saker med mistanke om vold og overgrep, kan ansatte i barnevernet stå overfor særlige utfordringer knyttet til samvær og beskyttelse av barnet når den påståtte overgriperen har juridisk rett til samvær med barnet (Mossige et al. 2003; Søftestad og Toverud 2012). I slike saker kan det blant annet være krevende for profesjonelle å vurdere når bekymringene for barnets omsorgssituasjon er reelle; og når bekymringene fremmes som en del av foreldrenes kamp om barnet (Buckley, Whelan, og Carr 2011; Jaffe, Lemon, og Poisson 2003; Brown et al. 2001). Flere empiriske undersøkelser viser at foreldre sjelden fremmer falske påstander om vold eller overgrep som ledd i en kamp om barna. Brown et al. (2001) mener at denne forstå-

elsen står sterkt; de omtaler denne forståelsen som «the child abuse and divorce myth», og påpeker at myten kan bidra til at profesjonelle ikke tar opplysninger om vold eller overgrep på alvor.

Utfordringer knyttet til dokumentasjon er godt kjent i disse sakene. Erfaringer fra barnefordelingssaker i domstolen viser at det kan være uenighet om hva som er sakens faktum (Skjørten 2010) og det kan være vanskelig å ha kunnskap om hva som er barnets situasjon og hva som er årsakene til foreldres uenighet. Mange stiller spørsmål om påstander om vold, overgrep eller andre bekymringer knyttet til barnets omsorgssituasjon i foreldrekonfliktsaker blir tilstrekkelig utforsket av profesjonelle i familievernet og domstolen (Nylund 2011; Hydén 2001; Eriksson 2003). Det reises også spørsmål om dokumenterte overgrep blir tillagt tilstrekkelig vekt når barnets bosted og samvær bestemmes (Oppedal 2008; Skjørten 2005).

Når barnevernet skal vurdere en foreldrekonfliktsak, beveger de seg med andre ord inn i et komplekst felt hvor de må finne en balanse mellom å følge opp familier med et reelt behov for bistand fra barnevernet; og samtidig sørge for at familier ikke involveres unødig i barnevernet (Buckley, Whelan, og Carr 2011).

Metode

Det empiriske grunnlaget for denne artikkelen er kvalitative intervjuer med 26 ansatte (23 kvinner og tre menn) fra syv ulike kontorer i den kommunale barneverntjenesten i Oslo-regionen. Datamaterialet kommer fra en ph.d.-studie som inngår i forskningsprosjektet «Snakk med oss. Profesjonsutøvelse og barns deltakelse» (www.hioa.no/smo) ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Med utgangspunkt i en kriteriebasert strategi (Patton 2002) ble saksbehandlere med pågående eller nylig avsluttede foreldrekonfliktsaker rekruttert. Vi ønsket å gå bredt ut for å fange opp hva saksbehandlere forstår som foreldrekonflikter. For å gi en idé om hvilke typer konfliktsaker som kunne være aktuelle, ble det gitt følgende eksempler: a) barn som ikke ønsker samvær med en av foreldrene, b) bekymring om overgrep under samvær, c) samværsforeldres bekymring for omsorgssituasjonen hos bostedsforelder, d) situasjoner der konfliktnivået er så høyt at det i seg selv kan svekke omsorgen for barnet. Det ble også åpnet for andre typer konfliktsaker, videre at både skilte foreldre og foreldre som aldri har bodd sammen kunne inkluderes.

Totalt 16 intervjuer ble gjennomført; noen intervjuer i smågrupper med to, tre eller fem deltakere, andre individuelt. Intervjuene var semistrukturerte (Kvale og Brinkmann 2009). I 13 «caseintervjuer» ble konkrete saker gjennomgått i detalj fra første bekymringsmelding og fram til dags dato sammen med den ene eller begge saksbehandlerne i saken. I tre smågruppeintervjuer ble generelle erfaringer fra arbeid med foreldrekonfliktsaker diskutert, og her ble konkrete saker brukt for å eksemplifisere erfaringer. Fordi intervju er en samtale som samskapes mellom forsker og informant (Kvale og Brinkmann 2009), ga de ulike intervjuformene ulike muligheter til å beskrive og reflektere over praksis. Intervjuer med flere til stede åpner opp for gruppediskusjon og felles refleksjon (Patton 2002), mens «caseintervjuene» i større grad innbyr til refleksjon knyttet til konkrete praksiser og vurderinger av enkeltbarns omsorgssituasjon. Alle sakene ble diskutert anonymt, slik at barnas og foreldrenes identitet ikke ble gjort kjent.

Ved en grundig gjennomlesning av intervjuene så vi at saksbehandlerne ofte brukte betegnelsen «vanskelig» om konfliktsakene og et ordfrekvenssøk i NVivo 8 på begrepene «vanskelig»/«vanskelige» bekreftet dette. Med utgangspunkt i NVivo-søket, arbeidet vi med tematisk organisering og meningsfortolkning (Kvale og Brinkmann 2009) «på tvers» av materialet (Haavind 2000). Vi stilte analytiske spørsmål som: Hva beskriver saksbehandlere som vanskelig? Hvorfor oppleves det som vanskelig? Intervjumaterialet ble også lest på nytt for å inkludere synonymer til begrepet «vanskelig». Temaet «vanskelig» er altså analysert frem gjennom flere faser. Begrepet grensearbeid, som nevnt tidligere inspirert av Edwards (2009, 2010) begrep «boundary work», bidro til å rette oppmerksomheten mot det kategoriseringsarbeidet saksbehandlerne gjør. Analysen foregikk dermed i et samspill

mellom empiri og teori (Haavind 2000). I fremstillingen av materialet siteres både kvinnelige og mannlige informanter. Av anonymitetshensyn omtales alle i hunkjønnsform.

Etiske overveielser

Artikkelen baserer seg på intervjuer med ansatte i barnevernet og formidler dermed de profesjonelles perspektiv. Mødre, fedre eller barn som omtales kan ha en annen opplevelse av sin situasjon og barnevernets arbeid. Ansatte i barnevernet er en profesjonsgruppe som står i en særlig maktrelasjon til foreldre og barn som er deres klienter. Samtidig er de en profesjonsgruppe som også har begrenset makt og som ofte utsettes for kritikk. Profesjonalitet kan derfor være et sårbart tema, og for oss er det et viktig etisk anliggende å vise respekt for informantenes faglighet og profesjonsutøvelse. Når oppmerksomheten rettes mot det saksbehandlerne opplever som vanskelig, kan det bidra til å forsterke et negativt fokus på barnevernet eller den enkelte saksbehandler. Vi har imidlertid ikke vært opptatt av å vurdere gode eller dårlige praksiser. I stedet for å gjøre en gjøre en normativ vurdering av praksisene, har vi utforsket variasjoner i saksbehandlernes forståelser og meningsskaping.

Resultater: Saksbehandlernes grensearbeid

Barnevernssak eller barnelovssak?

Informasjon om foreldrekonflikter kan fremkomme både i nye bekymringsmeldinger og i allerede pågående saker. Ved mottakelse av nye bekymringsmeldinger, ble en viktig del av grensearbeidet å vurdere når foreldrekonflikter var et anliggende for barnevernet og når sakene skulle avvises eller henvises til andre instanser. Foreldrekonfliktsaker ble i utgangspunktet ikke forstått som barnevernets ansvar. *«Vi sier jo veldig ofte at det her på en måte ikke er barnevern, det er [lov om] barn og foreldre…»*, påpekte en saksbehandler. Mange fortalte derfor at foreldrene ofte fikk informasjon om barnelovens regler, og deretter ble henvist til familievernet, advokater eller domstolen: En praksis som er i tråd med forarbeidene til barnevernloven. Hvor grensen mellom barneloven og barnevernloven skal gå, er imidlertid langt fra entydig for saksbehandlere, og hver enkelt må derfor vurdere når foreldrenes konflikter går ut over barnets omsorgssituasjon og dermed blir et anliggende for barnevernet. Vurderingene av når barnevernet skal gå inn i foreldrekonflikter kan betraktes som en forhandling om hvor grensen går for hva som faller innenfor barnevernets ansvarsfelt. Et sentralt vurderingsmoment i dette grensearbeidet er hvilken informasjon som fremkommer om foreldrenes omsorgsevne og barnets situasjon. Noen fremhevet betydningen av informasjon om flere problemer enn selve konflikten mellom foreldrene:

«Når vi først har gått inn, er det andre typer problematikk også i saken. Ikke bare konflikten».

Her ble det særlig lagt vekt på informasjon om bekymring for psykiatri, rus, vold, overgrep og lignende. En sa:

«Der hvor de [foreldrene] er bekymret for at det er alvorlig omsorgssvikt hos den andre, type rus eller vold eller incest eller noe sånt … Der må vi gå inn med full tyngde».

Det vanskeligste grensearbeidet skjer i de mer «rene» foreldrekonfliktsakene, hvor informasjon om samværskonflikter, som for eksempel vedvarende krangling om samvær og bosted og store samarbeids- og kommunikasjonsutfordringer er mest fremtredende. En saksbehandler sa:

> *«Jeg synes det er vanskelig* å trekke noen grense der, fordi det er jo så diffust og vi kan jo ofte ikke bedømme det heller: hva som er skadelig for barnet i samvær med foreldre som til stadighet krangler og barn som rives og slites mellom de to partene her. Det er ikke så godt å si hvor den grensa befinner seg.»

Enkelte saksbehandlere mente at det i slike saker er spesielt viktig å utforske symptomer hos barnet. *«Når foreldrene holder på å rive ut øynene på hverandre sånn at barnet lider og utvikler symptomer på en omsorgssituasjon som er helt umulig. Det er vår greie»*, påpekte en saksbehandler. Andre saksbehandlere trakk frem infor-

masjon om hvordan barnet involveres i konflikten av foreldrene, og noen pekte på betydningen av om foreldrene gjør noe for å endre situasjonen. En uttrykte det slik:

> «*Jeg tenker at når foreldre ikke klarer,* ikke vil, ikke har ressurser til å få gjort noen ting, ikke ser behovet, og vi ser at det går ut over barna, da tenker jeg at det kan være barnevern».

Elisabeth Backe-Hansen (2004) har hevdet at rusmisbruk hos foreldre fungerer som et slags «trumfkort» i omsorgsovertakelsessaker. Vårt materiale viser at informasjon om rus, vold, overgrep o.l. kan fungere som et tilsvarende «trumfkort» når saksbehandlere skal vurdere en foreldrekonfliktsak som barnevern eller ikke, mens henvendelser om «rene» konfliktsaker er vanskeligere å kategorisere som barnevern. Dette kan henge sammen med at det i saker med rus, vold etc. er det Lassen (2005) kaller «tradisjonelle» grunner til at barnevernet er involvert; og at disse sakene i større grad har kjennetegn som er kjente kategorier for saksbehandlere. Betydningen av kjente kategorier så vi også når saksbehandlerne fortalte om arbeid med samværskonflikter i allerede pågående saker med alenemødre, eller saker med familievold. I disse sakene ble arbeid med foreldrenes samværskonflikter del av det pågående barnevernsarbeidet, men fordi disse sakene allerede var kategorisert som barnevern, ble grensearbeidet knyttet til grensen mellom barnelov og barnevernlov i mindre grad aktualisert.

Er konflikt psykisk vold?

Når saksbehandlerne snakket om «rene» foreldrekonfliktsaker, var mange opptatt av at vedvarende høyt konfliktnivå er skadelig for barna. Selv om det er slått fast at konflikter er en risiko for barnets utvikling, nå senest i en forskningsoversikt fra Folkehelseinsittuttet (Nilsen, Skipstein og Gustavson 2012), gir ikke denne kunnskapen nødvendigvis argumenter for at barnevernet skal gå inn i saken. I enkelte saker syntes det snarere som om informasjon om bosteds- eller samværskonflikter hindret saksbehandlere i å se barnets omsorgssituasjon. En saksbehandler fortalte om en foreldrekonfliktsak hvor bekymringsmeldinger gjentatte ganger var blitt avvist, hun påpekte:

«Da fikk vi ikke helt tak på hvordan mor **var** *og hvordan far var. For da så vi* konflikten, *ikke sant?».*

Dette sitatet kan tolkes som at saksbehandleren relaterer konflikter til parforholdet, ikke til foreldreskapet (Andenæs 2004), og at oppmerksomheten om konfliktene dermed kan tilsløre mulig omsorgssvikt, vold eller overgrep (Jaffe, Lemon, og Poisson 2003). I den videre diskusjonen pekte en kollega på at det har stor betydning hvordan de selv forstår og kategoriserer disse sakene. Hun sa:

«Det er jo vi *som må definere det som en samværskonfliktsak».*

I grensearbeidet mellom barnelov og barnevern ser vi derfor at både type informasjon, og ikke minst hvordan denne informasjonen aktivt forstås og kategoriseres av saksbehandlere, blir sentralt (Schön, 1983).

Betydningen av eget kategoriseringsarbeid vises også i et gruppeintervju hvor forståelsen av foreldrekonflikter endres når foreldrenes konfliktatferd knyttes til voldsbegrepet. I gruppeintervjuet viste en saksbehandler til en sak hvor hun hadde fortalt foreldrene at de utsetter barnet for psykisk vold når de stadig krangler høylytt foran det. I gruppediskusjonen henviste saksbehandleren til en definisjon utviklet av «Alternativ til vold», hvor det å være vitne til fysiske eller verbale konflikter inkluderes i voldsbegrepet (Heltne og Steinsvåg 2011; Isdal 2000). Denne koblingen mellom konflikt og psykisk vold brakte nye perspektiver inn i gruppediskusjonen: Saken gikk fra å være definert som en «ren» konfliktsak med krangling og uenighet mellom foreldrene, til å bli definert om en «psykisk vold»-sak. Diskusjonen av saken ga saksbehandlere i gruppen et nytt perspektiv på utgangspunktet om at også «rene» foreldrekonfliktsaker bør henvises videre til familievernet eller retten. Fordi dette kontoret hadde egne rutiner for voldssaker, ga denne kategoriseringen et argument for å innhente mer informasjon i saken. Det blir *«ikke så lett å bare avslutte i meldingsuken»,* påpekte en av de andre saksbehandlerne. Eksempelet overfor illustrerer hvordan faglige for-

ståelser utfordres i grenseområder og hvordan kreativt grensearbeid gjennom felles refleksjon muliggjør nye problemkonstruksjoner og alternative handlingsmuligheter (Schön 1983; Edwards 2009).

Bekymringer eller beskyldninger?

I eksempelet ovenfor var det en utvidet definisjon av «vold» som åpnet opp for nye problemkonstruksjoner. Som vi har sett kan informasjon om vold, overgrep o.l. fungere som «trumfkort» i vurderingen av hvorvidt en foreldrekonfliktsak skal kategoriseres som barnevern eller ikke. Mange saksbehandlere opplevde imidlertid slik informasjon som vanskelig å vurdere i foreldrekonfliktsaker. Flere saksbehandlere hadde erfaring med foreldrene som kom med gjensidige påstander om omsorgssvikt, og som ga svært motstridende informasjon om barnets omsorgssituasjon og om den andres omsorgsevne. En saksbehandler sa:

«Det er vanskelig, fordi det er to parter som sitter og har to veldig ulike historier. Og det er utrolig vanskelig å forholde seg til. Veldig ofte aner vi ikke hvem av dem som egentlig snakker sant, fordi de mange ganger beskylder hverandre for ille ting».

De foreldrekonfliktsakene som ble beskrevet i denne studien var ofte kjennetegnet av en omfattende informasjonsmengde fra foreldrene. Saksbehandlerne fortalte om hyppig kontakt på telefon og e-post, og om foreldre som tok med barna for å vise fram deres blåmerker eller dokumentere at barnet ikke ville på samvær etc. En saksbehandler fortalte:

«Det er vanskelige saker å håndtere rett og slett. Det blir gjerne litt for mye informasjon, i motsetning til for lite informasjon som vi tradisjonelt ofte får, for de har så *mye å fortelle om den andre forelderen».*

At saksbehandlere i barnevernet møter saker med mye og motstridende informasjon fra foreldre i konflikt, er kjent fra tidligere forskning (Flacké 2005; Søftestad og Toverud 2012). I følge saksbehandlere dreide foreldrenes bekymringer seg ofte om hvorvidt barnet har en mangelfull omsorgssituasjon hos den andre forelderen. Mange saksbehandlere var imidlertid usikre på hvorfor foreldrene fortalte barnevernet om disse bekymringene; var foreldrene reelt bekymret for barnet, eller ble informasjonen om mangelfull omsorg hos den andre forelderen fremmet som ledd i kampen om barnet? En sa det slik:

«Det blir på en måte vanskelig å skille ut hva disse foreldrene sier, om det er for å ramme den andre forelderen, eller om det er reelle bekymringer for hvordan barnet har det».

En del av kategoriseringsarbeidet i foreldrekonfliktsaker blir dermed knyttet til hvordan saksbehandlerne skal forstå informasjonen fra foreldrene; er det reelle bekymringer eller falske beskyldninger? Snakker foreldrene sant eller ikke? Dette er kjente dilemmaer for profesjonelle i foreldrekonfliktsaker og utsagnene kan tyde på at «the child abuse and divorce myth» (Brown et al. 2001) også er representert i norsk barnevern.

Hvordan kan saksbehandlerne så forstå og håndtere foreldrenes ulike beretninger? Enkelte la vekt på å innta en nøytral posisjon og ikke velge side i konflikten, noe som kunne føre til at saksbehandlere ikke forholdt seg til foreldrenes bekymringer. Noen saksbehandlere fortalte om saker hvor de aktivt hadde støttet den ene partens forståelse av barnets situasjon, og tatt denne forelderens bekymringer på alvor. I slike situasjoner risikerte de imidlertid å bli kritisert for å velge side av den andre forelderen. Andre igjen håndterte den motstridende informasjonen fra foreldrene ved å overskride skillet mellom bekymringer og beskyldninger og kategorisere eventuelle falske beskyldninger som bekymringsfullt i seg selv. En saksbehandler argumenterte slik:

«Uansett om det er for å ramme den andre forelderen, så ser vi at det er dårlig foreldreskap det også».

I sitt arbeid i grenselandet mellom det som reguleres av barnevernloven og barneloven inkluderte hun både beskyldninger og bekymringer i barnevernets mandat, og beveget seg dermed bort fra prosjektet å skille mellom «sant» og «usant».

«Fokus på barnet» eller «fokus på foreldrene»?

Et tema som ble trukket frem av informantene var forholdet mellom å ha «fokus på barnet» og det å ha «fokus på foreldrene», noe som i varierende grad ble sett som en motsetning. Mange informanter fremhe-

vet hvor viktig det er å fokusere på barnet og å få fram barnets egen forståelse av sin situasjon i det barnevernfaglige arbeidet. «Sakene snur ofte inne i hodene våre når vi treffer dem [barna]», forklarte en av saksbehandlerne. Samtidig opplevde flere at foreldrenes agenda kunne bli dominerende i foreldrekonfliktsakene, og at verken foreldrene eller saksbehandlere fikk rettet oppmerksomheten mot barnets situasjon i tilstrekkelig grad. En sa det slik:

> «*Jeg føler meg frustrert*, fordi vi er brukt av foreldrene på en måte. Vi er ikke i stand til å holde fokus på barnet, fordi foreldrene bare sitter der og forteller forferdelige ting om hverandre og bruker vår tid på det. Vi ville gjerne snakket mer med barna om hvordan de opplever denne konflikten. Men ofte ender det opp med å bli foreldrenes agenda.»

Flere av informantene hadde likevel hatt mye kontakt med barna i konfliktsakene, og enkelte argumenterte for at det var viktigere å bruke tiden på barna enn på foreldrene. En sa:

> «*Du kan spandere en time* på at de [foreldrene] sitter der sammen, og så ser vi hvordan de oppfører seg overfor hverandre. Så kan vi bruke fire samtaler på barna, for å høre hvordan de opplever disse situasjonene. Det er det jeg vil gjøre.»

Enkelte saksbehandlere opplevde imidlertid kontakten med barna som krevende, fordi de ikke var sikre på om barna snakket sant, eller om de var manipulerte eller lojale overfor foreldrene. En sa:

> «*Foreldrene kommer ofte* med litt sånne vage beskyldninger da. Typisk, 'far er psykopat' og 'mor er psykisk ustabil'. Og midt oppe i dette så sitter det unger som er glade i begge foreldrene, som er kjempelojale, og som ikke tør være ærlige overfor oss, fordi vi ikke snakker godt nok med dem og nok med dem».

Hun knytter dermed muligheten for å utforske barnets perspektiv til hvorvidt barnevernet har tid og kompetanse til å snakke med barn. Noen saksbehandlere forsto det å utforske foreldrenes beretninger som en motsetning til det å ha oppmerksomhet på barna, og så forholdet mellom foreldre og barn som et dilemma knyttet til fordeling av tid. Andre pekte på at det kan være viktig for foreldrene *«å lette litt på trykket, å få frustrasjonen ut»* og mente at dette måtte til for å få foreldrenes oppmerksomhet over på barnets perspektiv. En saksbehandler fortalte om en mor som hadde gitt tilbakemelding om hvor viktig det hadde vært at barnevernet hadde hørt på og diskutert hennes bekymringer for barna, selv om de ikke hadde løst uenighetene eller grepet inn direkte i samværskonfliktene. Dette var en erfaring som bidro til å endre saksbehandlerens forståelse av eget handlingsrom. Hun argumenterte for betydningen av å skape rom for å høre på foreldrenes bekymringer. Fordi det å ha bekymringer for barnets omsorgssituasjon hos den andre kan være belastende for foreldre (Buckley, Whelan, og Carr 2011), kan det å gi støtte til foreldrene også være en støtte til barnet.

Saksbehandleres opplevde dilemmaer mellom å fokusere på barnet eller på foreldrene, kan forstås i lys av kritikken barnevernet har fått for å være for foreldrefokusert og ha liten tradisjon for å snakke med barnet (se f.eks. Gamst 2011). Mange av barnevernets tiltak rettes mot å bedre barnets situasjon gjennom å styrke omsorgsevnen til foreldrene. Samtidig legges det i dag større vekt på å inkludere barnets eget perspektiv i barnevernets arbeid, noe som blant annet kommer til uttrykk i forslag til endring i barnevernloven (BLD 2012c). I hvilken grad saksbehandlere forstår det som en motsetning å gi oppmerksomhet til barn og foreldre, vil bidra til å definere deres opplevde handlingsrom, noe vi vil diskutere avslutningsvis.

Et begrenset handlingsrom?

Vi har sett at saksbehandlere noen ganger kan forholde seg kreativt til faglige forståelser og dermed også til hvordan eget handlingsrom kan skapes. Barnevernets manglende mulighet til å fatte beslutnin-

ger om bosted og samvær etter barneloven, gir imidlertid en helt klar juridisk begrensning. Disse juridiske begrensningene kjente alle saksbehandlere i undersøkelsen til. Mange saksbehandlere møtte foreldre som forventet at barnevernet kunne gripe inn i forhold til bosteds- eller samværsspørsmål: Ved å stanse samvær, undersøke hvordan barnet hadde det på samvær eller bistå med tilsyn under samvær. Hvordan saksbehandlere tolket sitt handlingsrom i forhold til disse forventningene varierte. I noen saker hadde barnevernet gått inn med frivillige hjelpetiltak i begge hjem, blant annet råd, veiledning og tilbud om tilsyn ved samvær. I enkelte saker hadde barnevernet vitnet i retten, eller gitt skriftlige anbefalinger om stans av samvær. Dette er mulig for barnevernet i følge barnevernets veileder om overgrep under samvær (BLD 2006), men beskrivelsene av praksis varierte både mellom kontorene og innad på kontorene.

Fra annen forskning vet vi at foreldre og profesjonelle står overfor krevende vurderinger knyttet til beskyttelse av barnet når en av foreldrene har bekymring for vold eller overgrep under samvær (Søftestad og Toverud 2012, 2012) og at disse foreldrene står i et krysspress knyttet til muligheten for å kunne beskytte barnet (Breivik og Mevik 2012). Flere saksbehandlere opplevde manglende hjemmel til å gripe inn i samværshjemmet som et dilemma. En sa:

> «*Vi skal jo vurdere barnets* totale omsorgssituasjon, hvilket også vil si samværsforelder. Men vi vil få et problem hvis vi undersøker hos en som har samvær, og finner ut at barnet har det ille der. Hva gjør vi? Vi kan jo ikke frata foreldre samvær».

Noen saksbehandlere løste dette dilemmaet med å peke på foreldrenes eget ansvar for å beskytte barnet mot skade eller fare (jfr. foreldreansvaret i bl. § 30): *«Det er jo ditt ansvar som mor å beskytte gutten slik at han ikke blir utsatt for rus hos far»*, argumenterte en saksbehandler overfor en mor som var usikker på om hun skulle sende 5-åringen på samvær. Denne saksbehandleren opplevde handlingsrommet som begrenset til å gi moren informasjon om barneloven, og veiledning om hvordan hun kan gå fram for å endre samvær. «Men vi kan ikke gjøre mer enn det», påpekte hun. Saksbehandleren så imidlertid at denne moren sto overfor et krysspress i vurderingene av samværet. Å stanse samværet kunne bli forstått som boikott av samværet og dermed bli brukt mot henne i en fremtidig barnefordelingssak: *«Hvis hun [moren] holder barnet tilbake, så kan hun få en [barnefordelings]sak på det og miste omsorgen»*.

Både foreldrenes og barnevernets mulighet til å beskytte barnet mot skadelige omsorgs- eller samværssituasjoner, henger sammen med hvordan dette vurderes ved en eventuell barnefordelingssak. Domstolen og barnevernet kan ha ulike vurderinger av barnets beste. I slike situasjoner fortalte enkelte saksbehandlerne om frustrasjon og maktesløshet. En saksbehandler fortalte om en sak hvor domstolen i strid med anbefalingen fra barnevernet fastsatte samvær uten tilsyn mellom en 6-åring og en alvorlig psykisk syk mor. Til dette kommenterte saksbehandleren:

> «*Jeg er jo ikke enig i den dommen da*. Men barnevernet kan ikke oppheve en dom. Så det er veldig vanskelig å stå i. Uenig… og når så mye av problematikken rundt barna og familien handler om det, så er vi på en måte maktesløse også.»

Slik denne saksbehandleren påpekte, er det krevende når barnevernet har begrensede muligheter til å gripe inn i kjerneproblematikken i saken, nemlig bekymringene for barnets situasjon under samvær. Fordi faren i denne saken ble vurdert til å ha god omsorgsevne og hadde vært i retten flere ganger for å be om samvær under tilsyn, mente saksbehandleren at det å frata ham omsorgen ikke var mulig. I slike situasjoner settes motsetningene mellom foreldrenes forventninger til barnevernet, egne faglige vurderinger og opplevelsen av eget handlingsrom på spissen. Mangelen på adekvate tiltak kan bli spesielt fremtredende her. Saksbehandlerne fortalte ikke om tilsvarende maktesløshet i saker hvor de erfarte at retten og barnevernet trakk i samme retning. De juridiske rammene

blir derfor spesielt krevende å håndtere i foreldrekonfliktsaker hvor profesjonelle i barnefordelingssaken og i barnevernet har forskjellige faglige vurderinger av hva som er til barnets beste.

Diskusjon

Vi har sett hvordan saksbehandlere konstruerer problemet i foreldrekonfliktsaker; hvordan de skaper mening i det komplekse bildet av informasjon. Grensearbeidet vi har sett handler om å kategorisere saken som barnevernssak eller barnelovssak. Vi har sett at når saken kan relateres til kjente kategorier for barnevernet som for eksempel «vold», er det mer sannsynlig at saken kategoriseres som barnevernets anliggende. Videre omfatter grensearbeidet vi har sett å kategorisere foreldres framstillinger som «bekymringer» eller «beskyldninger», og å prioritere mellom «fokus på barnet» eller «fokus på foreldre». Det saksbehandlerne beskriver som «vanskelig», handler både om det krevende kategoriseringsarbeidet og om at det er utfordrende å finne løsninger til beste for barnet innenfor de virkemidlene barnevernet har til rådighet.

Manglende beslutningsmyndighet i spørsmål om bosted og samvær begrenser barnevernets handlingsrom. Særlig i saker med mistanke om overgrep under samvær, kan dette bidra til frustrasjon og maktesløshet hos saksbehandlere. I barnefordelingssaker med påstander om vold eller overgrep, kan det ofte være uenighet om hva som er sakens faktum (Skjørten 2010). Gjennom plikten til å undersøke barns omsorgssituasjon (bvl. § 4-3) er imidlertid barnevernet gitt mulighet til å utforske sakens faktum, og dermed bidra med informasjon som kan belyse barnets omsorgssituasjon. Saksbehandleres barnefaglige kompetanse knyttet til å vurdere barns omsorgssituasjon kan bidra med faglige perspektiver som igjen kan ha betydning for de beslutninger som fattes av foreldre og domstol. Innenfor de begrensninger som juridiske rammer utgjør, ser vi altså at saksbehandlernes kategorisering avgjør hva som blir deres reelle handlingsrom. Det er derfor viktig å få øye på det kreative grensearbeidet som foregår. I det videre vil vi med utgangspunkt i den presenterte empirien diskutere noen mulige utvidelser av barnevernets handlingsrom.

Et dilemma saksbehandlere forteller om, er hvordan de skal forholde seg til foreldrenes og barnas beretninger; er foreldrene reelt bekymret eller kommer de med beskyldninger? Er barna lojale eller manipulerte? I følge Bala et al. (2007), som har gått igjennom påstander om seksuelle overgrep i barnefordelingssaker, er de fleste udokumenterte påstandene om overgrep fremsatt i god tro, det vil si at foreldrene selv tror barnet er utsatt for overgrep. Slike oppfatninger setter Bala et al.i sammenheng med dårlig kommunikasjon og mistillit mellom foreldre etter et brudd. Når saksbehandleres prosjekt er å skille mellom bekymringer og beskyldninger, når de blir opptatt av å skille mellom «sant» og «usant», ser det ut til at handlingsrommet begrenses. Vi har sett eksempler på saksbehandlere som overskrider denne dikotomien; de ser både bekymringer og beskyldninger som bekymringsfullt, og dermed som sitt ansvar å utforske. Dette åpner for at foreldrenes beretninger kan utforskes som faktiske opplevelser av bekymring, eller som *posisjonerte fortellinger* (Bruner 1990), altså som beskrivelser sett fra deres ståsted. Beretningene blir da viktig informasjon til saksbehandler om hvordan foreldrene forstår verden, ikke primært opplysninger om faktiske forhold. Fordi foreldres forståelser utgjør barnas utviklingsbetingelser, kan det å utforske deres subjektive forståelser være en praksis som saksbehandlere kan etablere, både som del av en undersøkelse og som utgangspunkt for å gi råd og veiledning.

Gulbrandsen og Tjersland (2011) peker på at konflikter kan bli fastlåste dersom den enes bekymringer for barnets omsorgssituasjon ikke blir tatt på alvor av den andre, og at det å gi foreldre rom for å snakke kan bidra til konfliktløsing. Dette kan også være et argument for å innlemme foreldrenes fortellinger i barnevernets interessefelt. Å forstå foreldres så vel som barns beretninger som posisjonerte fortellinger, og ikke primært som fakta (Bruner 1990) kan også bidra til å dempe den beskrevne motsetningen mellom «fokus på barnet» eller «fokus på foreldre».

Vi har vist at grensearbeidet mellom barneloven og barnevernloven rommer forhandlinger om hvilken fagkunnskap og hvilke begreper som gjøres relevant. I grenseområder utfordres eksisterende forståelser, men disse landskapene kan også betraktes som steder hvor praksiser kan gi ny innsikt (Edwards, 2010). Eksemplene har vist hvordan faglige forståelser gir retning i tolkningen av den informasjonen som fremkommer i saken, altså hvordan den kategoriseres. Saksbehandlernes konstruksjon av problemet får derfor betydning for hvilket handlingsrom de har (Schön 1983). Når saksbehandlerne reflekterer over sitt eget grensearbeid, sin mulighet til å definere, kan dette også bidra til å redusere opplevelsen av avmakt.

Avslutning

Målet med denne artikkelen er å bidra til økt kunnskap om kompleksiteten i barnevernsarbeid med foreldrekonflikter, og diskutere hvordan barnevernets forståelser kan bidra til å forme mulige handlingsrom i disse sakene. Studien viser profesjonelle utfordringer som er spesielt synlige i foreldrekonfliktsaker, men begrepet grensearbeid kan gjøres relevant også i andre barnevernssaker. Hvilke begreper som er tilgjengelige og den kategoriseringsvirksomheten som gjøres i profesjonelle vurderinger, er med på å forme profesjonelle praksiser.

Vi har vist hvordan faglige tenkemåter, prioriteringer og praksiser blir utfordret i grenseområdet mellom barnevernlov og barnelov. Endringer i faglige forståelser muliggjør endringer i forståelser av handlingsrom og dermed endringer i praksis (Edwards 2010; Schön 1983). Ved å beskrive de profesjonelles arbeid i dette grenselandet har vi ønsket å synliggjøre den mangfoldige aktiviteten som foregår, og dermed det kreative arbeidet som kan gjøres når krevende problemstillinger håndteres og ny praksis blir formet.

SUMMARY

Boundary work: Child welfare workers dealing with parental conflicts

The topic of this article is how professionals in the child welfare services deal with cases where the concern for the child is related to custodial conflicts between parents in different households. Having parents with conflicts can be a vulnerable situation for children. However, assisting these families is challenging for professionals in the child welfare services. Drawing on qualitative interviews with 26 child welfare workers, this article explores how child welfare workers understand and define what the problem is in parental conflicts, how they understand their possibilities to assist these families, and what they find challenging when dealing with these cases. Boundary work is used as an analytic tool to explore the child welfare worker's production of meaning in a professional and legal border zone. The article shows how cases with custodial conflicts can challenge and change the professional understandings, priorities and established practices of child welfare workers.

Key words: child welfare work, child protection work, parental conflicts, custodial conflicts, professional practice, boundary work

REFERANSER

Andenæs, Agnes (2004) Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid* 24 (1):19-33.

Bala, Nicholas M. C., Mindy Mitnick, Nico Trocmé og Claire Houston (2007) Sexual abuse allegations og parental separation: Smokescreen or fire? *Journal of Family Studies* 13 (1):26-56.

Birnbaum, Rachel og Nicholas Bala (2010). Toward the differentiation of high-conflict families: An analysis of social science research and Canadian law. *Family Court Review* 48 (3):403-416.

BLD (2006) *Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær* (Q-1121B, juli 2006). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

BLD (2011) *Tiltak for å redusere antall barnelovsaker for domstolene. Rapport fra arbeidsgruppe.* Oslo: Barne,- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

BLD (2012a) *Forslag til endringer i barneloven – Samvær under tilsyn av offentlig oppnevnt tilsynsperson m.m.* Oslo: Barne,- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

BLD (2012b) *Forslag til endringer i lov 8. april nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) mv. for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep.* Oslo: Barne,- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

BLD (2012c) *Høringsnotat av 5.september 2012- Forslag til endringer i lov 17.juli 1992 nr 100 om barneverntjenester (barnevernloven) med tilhørende forskrifter.* Oslo: Barne,- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Breivik, Fritz-Leo og Kate Mevik (2012) *Barnefordeling i domstolen.* Oslo: Universitetsforl.

Brown, Thea, Margarita Frederico, Lesley Hewitt og Rosemary Sheehan (2001) The child abuse and divorce myth. *Child Abuse Review* 10 (2):113-124.

Bruner, Jerome S. (1990) *Acts of meaning.* Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Buchanan, Ann, Joan Hunt, Harriet Bretheron og Victoria Bream 2001. *Families in conflict: Perspectives of children and parents on the family court welfare service.* Bristol: Policy.

Buckley, Helen, Sadhbh Whelan og Nicola Carr (2011) 'Like waking up in a Franz Kafka novel': Service users' experiences of the child protection system when domestic violence and acrimonious separations are involved. *Children and Youth Services Review* 33 (1):126-133.

Edwards, Anne (2009) Understanding Boundaries in Inter-professional Work. *The Scottish Educational Review* 41 (1):5-21.

Edwards, Anne (2010) *Being an expert professional practitioner: The relational turn in expertise.* Dordrecht: Springer.

Eriksson, Maria (2003) I *skuggan av Pappa: Familjerätten och hanteringen av fäders våld.* Gondolin: Stehag.

Fauske, Halvor, Willy Lichtwarck, Edgar Marthinsen, Elisabeth Willumsen, Graham Clifford og Bente Heggem Kojan (2009) *Barnevernet på ny kurs? Det nye Barnevernet, et forsknings- og utviklingsprosjekt i barnevernet.* Nordlandsforskning.

Flacké, Astrid Kleppe (2005) *Samarbeid på tvers eller tverke?: Om samarbeid mellom barnevern og familievern i familiar der foreldra er i alvorleg og langvarig konflikt om barn*. Masteroppgave ved Høgskulen i Volda.

Gamst, Kari Trøften (2011) *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor.* Oslo: Universitetsforlaget

Gulbrandsen , Wenke, og Odd Arne Tjersland (2011) *FORM-prosjektet. Foreldremekling ved samlivsbrudd. Delrapport nr. 2.* Oslo: Psykologisk insitutt, Universitetet i Oslo.

Haavind, Hanne (2000) På jakt etter kjønnede betydninger. I Haavind, Hanne (red) *Kjønn og fortolkende metode.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Heltne, Unni, og Per Øystein Steinsvåg (2011) Begrepsavklaringer og oversikt. I Heltne, Unni, og Per Øystein Steinsvåg (red) *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp.* Oslo: Universitetsforlaget.

Hydén, Margareta (2001) For the child's sake: parents and social workers discuss conflict-filled parental relations after divorce. *Child & Family Social Work* 6 (2):115-128.

Isdal, Per (2000). *Meningen med volden.* Oslo: Kommuneforlaget.

Jaffe, Peter G., Nancy K. D. Lemon og Samantha E. Poisson (2003) *Child custody & domestic violence: A call for safety and accountability.* London: Sage.

Koch, Katrin (2000) *Når mor og far møtes i retten: barnefordeling og samvær.* Vol. 13/00, NOVA-rapport. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Koch, Katrin (2008) *Evaluering av saksbehandlingsreglene for domstolene i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær.* Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Kvale, Steinar, og Svend Brinkmann (2009) I*nterviews: learning the craft of qualitative research interviewing.* Los Angeles, California: Sage.

Lassen, Rikke (2005) Barnevernet og foreldre i konflikt. *BVpraxis* 4:9.

Lindboe, Knut (2012) *Barnevernrett.* Oslo: Universitetsforlaget

Mossige, Svein, Odd Arne Tjersland, Wenke Gulbrandsen, Tine K. Jensen og Sissel Reichelt (2003) Mistanke om seksuelle overgrep mot barn : Utviklingen i familier under og etter samtalehjelp. *Tidsskrift for Norsk psykologforening* 40 (4):295-306.

Nilsen, Wendy, Anni Skipstein og Kristin Gustavson (2012) *Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og mekling; Konsekvenser for barn og unge.* Oslo: Folkehelseinstituttet.

Nylund, Anna (2011) Mekling i barnefordelingssaker på godt og ondt. *Tidsskrift for familierett, arverett*

og barnevernrettslige spørsmål 9 (4):302-322.

Oppedal, Mons (2008) Vold og seksuelle overgrep som argument i avgjørelser etter barneloven. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 6 (2):107-122

Patton, Michael Quinn (2002) *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, California: Sage Publications

Rød, Per Arne (2010) Konfliktfylt barnefordeling – arena for barnevernet? *Fokus på familien* (2):92-111.

Rønbeck, Knut (2008) *Konflikt og forsoning: en evalueringsundersøkelse.* Institutt for psykologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, [Oslo].

Schön, Donald A. (1983) *The reflective practitioner: How professionals think in action.* New York: Basic Books.

Skjørten, Kristin (2005) *Samlivsbrudd og barnefordeling: en studie av lagmannsrettsdommer.* Oslo: Gyldendal akademisk.

Skjørten, Kristin (2010) Barns meninger om samvær. I Kjørholt, Anne Trine (red) *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.

Søftestad Siri, og Ruth Toverud (2012) Challenges and Opportunities: Exploring Child Protection Workers' Experiences of Ensuring Protection of the Child during Child Sexual Abuse Suspicion. *British Journal of Social Work.* Online publication: July 3, 2012

Søftestad, Siri, og Ruth Toverud (2012) Parenting conditions in the midst of suspicion of child sexual abuse (CSA). *Child & Family Social Work* 17 (1):75-84.

White, Susan (1998) Interdiscursivity and Child Welfare: The Ascent and Durability of Psycho-legalism. T*he Sociological Review* 46 (2):264-292.

Ådnanes, Marian, Gry Mette D. Haugen, Heidi Jensberg, Tonje Lossius Husum, og Minna Rantalaiho (2011) Hva karakteriserer vanskelige saker i foreldremekling, og er meklingsordningen godt nok tilpasset? Resultater fra evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. *Fokus på familien* 2:84-113.